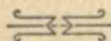

91298/100
311250
BIBLIOTECA
C. C.
P. M. R.
Nr. _____

IOAN C. FILIT

CERCETĂRI ȘI DOCUMENTE PRIVITOARE LA ISTORIA PRINCIPATELOR ROMÂNE

1. Despre primele steme ale principatelor române;
2. O ipoteză riscată despre vechimea bisericii Sf. Nicolae din C. de Argeș;
3. Integrități la lucrarea mea „Banatul Olteniei și Craioveștii”;
4. Hrisov al lui Mihai Viteazul pentru moșiiile lui Lupu Mehedințeanu, 1596;
 5. O rumânire cu sila sub Mihai Viteazul;
 6. Un document despre Leca spătarul, ucis în 1616;
7. Despre doi candidați la domnie: Mihai cămărașul 1602, 1611 și Neagu 1633-4;
 8. O carte de judecată penală din 1634;
9. O lămurire despre mitropolitul Ungro-Vlahiei Teofil (1637-1648);
 10. Despre satele Albești și Obedin din Dolj;
11. Două doc. despre mazălii din Brăila și R.-Sărat în sec. XVII.
12. Din iconografia noastră laică (Grigore I Ghica și Istrate Dablija);
 13. Un raport catolic despre Moldova, pe la 1696;
 14. Un grec românizat, Ștefanache Cremidi (†1764);
15. O jalbă a lui Alecu Văcărescu către Vodă Hangerli, 1798;
16. Integrități privitoare la istoria medicinei în Muntenia;
17. Cu privire la trei acte despre Tudor Vladimirescu;
18. Un regulament administrativ muntean din 1823;
19. Catagrafia averii episcopului Constandie Filiti †1827;
20. Boeriile acordate în Muntenia de la 1822 la 1828;
 21. Două scrisori de la C. Negruzzi din 1829;
 22. Numele de familie (Predescu) al juristului Nestor;
23. Numele de familie (Glanoglu) al mitropolitului Neofit II (1840-9);
 24. Cel dintâi regiment de cavalerie în Muntenia;
 25. Marele logofat Ion Slătineanu, citorul Brăilii noi;
 26. Notiță despre pictorul Mihail Dan;
27. Originea românească a ambasadorului francez Maurice

BUCUREȘTI
1 9 3 5

Despre primele steme ale principatelor române¹⁾

La ultimul studiu al d-lui George I. Brătianu asupra acestei chestiuni, apărut în primul număr al Revistei istorice române (1931), precum și la articolul d-lui Scarlat Callimachi din „Adevărul“ de Sâmbătă 23 Mai a. c., am de adăugat câteva cuvinte.

A rămas neobservată informația dată de un serios cercetător ungar, S. Szeffkü (Der Staat Ungarn, 1917, pag. 47 și urm.) și relevată de mine în studiul „Despre Negru Vodă“ (la pag. 30-1) cu privire la introducerea emblemelor heraldice, după model occidental, în Ungaria, informație totuși interesantă pentru a lămuri originea stemei Țării Românești.

În urmă, d. Szeffkü mi-a mai complectat informațiile, referindu-se însă la revista societății heraldice ungurești „Turul“ (anul 1887 p. 158 și anul 1901 p. 98-9 și 103) care nu mi-a fost accesibilă.

Acum, d. prof. C. Moisil, director general al arhivelor statului, binevoind a-mi pune la dispoziție lucrarea „Monumenta Hungariae heraldica“ (Magyar czimeres emlékek) de Fejérpataky Laszlo, găsesc, în introducerea dela prima fascicolă (apărută la Budapesta la 1901), un istoric documentat al heraldicei ungurești, care confirmă în totul comunicările ce-mi făcuse d. Szeffkü.

Se arată anume (la pag. 8—12 și dătoresc traducerea bunei voințe a d-lui Nicolae Solomon, referent titular la Consiliul legislativ) că, până în anul 1326, nu se cunoșteau în Ungaria regulile și stemele heraldice.

La acea dată nu aveau încă blazon în Ungaria decât dinastia angevină și statul. Nemeșii unguri întrebuițau peceți cu embleme variabile, după fantazia fiecăruia, iar marii dregători puneau pe actele lor oficiale pecetea statului.

*

La anul 1326, regele angevin Carol Robert a conferit pentru întâia oară o emblemă heraldică unui oarecare Nicolae

1) Articol publicat în „Adevărul“, Joi 11 Iunie 1931.

13534/67

Imre. Această emblemă, ca și celelalte două ce se mai cunosc, conferite de același rege la 1327 și 1332, n'au fost însă „scuturi“, cum din greșală s'a tipărit în lucrarea mea citată, ci numai „coifuri“, împodobite pe deasupra cu o emblemă și numite în terminologia latină a vremii „cristae“ sau „crestae“, în cea germană „helmkleinoden“, iar în cea franceză „cimier“, din care a și derivat ungurescul „czimer“. Diploma dela 1326 numește acest coif împodobit „crista que vulgo czimer dicitur“. I se mai zicea în ungurește „sisak czimer“, coif cu emblemă.

Cât privește „blazoanele“, cu *scuturi* purtând pe ele embleme heraldice, ele n'au fost cunoscute în Ungaria până la anul 1369, când regele Ludovic cel Mare a conferit un asemenea blazon orașului Casovia. Apoi, la anul 1398, regele Sigismund, din casa de Luxemburg, a conferit cel dintâi blazon complet unui particular. Expresia de „czimer“ a fost întrebuințată de atunci în Ungaria pentru a desemna și noul fel de blazoane complete.

În aceste condițiuni, nu poate fi vorba nici de blazoane sau steme ale primilor noștri voievozi din sec. XIV.

Emblema ce se găsește pe monezile Domnilor Munteniei, începând cu Vladislav I (1364—1376), nu este un blazon, ci tocmai numai un „cimier“, adică un coif împodobit, imitație evidentă a modelelor ungurești de atunci.

După cum regii angevini ei înșiși aveau ca „cimier“ un cap de struț așezat pe coif, tot astfel voevozii din Muntenia au așezat deasupra coifului lor un vultur. Va fi fost o inspirație din afară (Iorga, Sur le blason des princes roumains, și Gh. I. Brătianu în Revista istorică, 1921), sau poate numai din privirea păsării mândre ce tot plana deasupra cuibului domnesc dela Curtea de Argeș.

*

De altă parte, este de observat că, din 18 blazoane ungurești dintre anii 1409—1453, reproduse de Fejérpataky, exceptând două (unul dela 1418, altul dela 1448), celelalte au aceeași emblemă și în scut și pe coif. Este evident, influența occidentului, despre care marchizul de Magny (Science des armoiries, Vol. I, pag. XLIV și LXXXVII) scria că „stelele, animalele, păsările, leii și dracii, au figurat mai întâi numai în cimier și apoi au intrat și în scuturi“ și că „atunci când s'a ajuns la obiceiul de a se pune în scuturi un semn distinctiv, foarte mulți seniori, cari aveau în cimier o figură de animal, au așezat-o și în scut“.

Fact este că în prima jumătate a sec. XV, norma urmată în Ungaria era ca aceeași emblemă să figureze și pe coif și în scut.

Acest sistem a fost adoptat și la noi: vulturul de pe

coif, din cimier, a trecut în scut și astfel s'a ajuns la stema Țării Românești. (Intâia monedă cu vultur fără coif este dela Dan I, 1384—6, dar vulturul pe coif persistă în general pe monezi până în sec. XVI).

În Moldova, capul de bou apare pe monezi încă din sec. XIV, dar în formă de „cimier“, așezat pe un coif, nu este cunoscut decât din sec. XV, pe pietre tombale dela Putna, pe o inscripție dela Cetatea Albă și pe discuri smălțuite ce împodobeau bisericile. Această formă s'ar părea că a fost inspirată din Polonia (G. Balș, Bisericile lui Ștefan cel Mare, pag. 225, 228, 230). Mai observ însă că forma cimierului moldovenesc, în care figurează nu numai capul, dar și gâtul bouului, corespunde exact cu cimier-urile din Germania în care se întâlnesc adeseori așa zisele „trunchiuri“, semănând mai mult a gâturi lungi, de animale și chiar de oameni. În lucrarea lui Otto Titan von Hefner, Theoretische Heraldik, Görlitz, 1887, se găsesc descrise la pag. 127 și reproduse în planșele XXVII și XXVIII, cimier-uri cu astfel de „trunchiuri“ de cocoș (anul 1358), de măgar (anul 1480), de urs (anul 1430) sau de om (anii 1455, 1515, 1520, 1532).

Asupra propunerii mele de a se păstra amintirea celor dintâi cimier-uri ale voievozilor noștri, comisia noastră heraldică a adoptat în ședința dela 20 Martie 1926, pe cel din Muntenia ca stemă a orașului Câmpulung (Muscel), iar pe cel din Moldova, în ședința dela 28 Mai 1927, ca stemă a orașului Rădăuți.

*

În treacăt mai observ că stema cu leul, atribuită Valahiei într'o cronică germană de pe la mijlocul sec. XVI, pe care o semnalează d. Scarlat Callimachi, este identică cu aceea pe care cronică lui Ulrich von Reichental o atribue delegatului Valahiei la conciliul din Constanța dela 1415 (C. I. Karadja, în analele Academiei române, seria III, volum 7, memoriu 2, planșa IX).

Cât privește, însfârșit, stema cu capetele de negri, atribuită Valahiei de aceeași cronică și chiar amânduror principatelor de Levin Hulsius (1597), rămân la părerea exprimată în lucrarea „Despre Negru Vodă“ (pag. 15-16): este o simbolizare de origine ungurească și răspândită apoi în Occident, a „Țării Negre“, liberate de sub stăpânirea „Negrilor Tătari“ de regii Ungariei, cu concursul voievozilor români, la mijlocul sec. XIV.

O ipoteză riscată despre vechimea bisericii Sf. Nicolae din Curtea de Argeș¹⁾

În „Arhivele Olteniei“, Ian.—Aprilie 1932, pag. 46—9 și 61—2, d. Stoica Nicolaescu publică, însoțindu-l de comentarii, actul patriarhiei din C-pol pentru numirea lui Hariton ca mitropolit a toată Ungrovlahia la 1373.

Actul nu mai era inedit; fusese de curând publicat de d. Gr. Nandriș în „Inchinare lui Nicolae Iorga“.

Actul nu arată, cum pretinde d. St. N. (pag. 48), că „existau în țară pe atunci... episcopii“, ci numai (pag. 62), că „toată Ungrovlahia este întocmită pe două părți, avându-și fiecare arhiereul său“, ceea ce se știa.

Trebue să mă opresc însă asupra unei afirmații sensaționale ce face d. St. N. în nota dela pag. 49. Iat-o: „Biserica „domnească cu hramul sf. Nicolae din Curtea de Argeș... era „în ființă în sec. X-lea, în rang de episcopie, depinzând de „patriarhia ecumenică din C-pol, în rândul al 14-lea după „Tomis (Constanța). Astfel: ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἡγουμῆν ἀγίου Νικολαοῦ = Artzesii sive S. Nicolai. O spune lista scaunelor mitropolitane „și episcopale din timpul împăratului Leon Filosoful (866—912). Vezi... Iohannes Leunclavius, Jus graeco-romanum, „Frankfurt 1596, Tom. I, Cartea II, pag. 100—101 și Colecția „canoanelor, în grecește, de Ralli și Pothli (Atena 1854) vol. „V, pag. 458. Când am spus acest adevăr, unii istorici au „zâmbit neîncredători“.

Cred că istoricii au zâmbit cu dreptate.

În Leunclavius, la locul citat de d. St. N. se găsește într'adevăr lista de care vorbește d-sa. Este lista episcopiilor dependente de mitropolia Κελτζίηνης συν τῆ Κορτζενῆ καὶ Ταρῶν iar Ralli-Pothli o reproduce și ei întocmai.

Căutând însă în Le Quien, Oriens christianus, Paris 1740, vol. I, la diecezele dependente de patriarhia din C-pol, d. St. N. ar fi găsit (la pag. 1420) că diecezele Taròn sau Daròn și Korzeni se găsesc... în *Armenia*.

1) Publicat în „Arhivele Olteniei“, Mai—Aug. 1932, pag. 282-3.

La Leunclavius, ca și la Ralli-Pothli, Artzes nu vine după Tomis, cum afirmă d. St. N. După Tomis vine Hatzun, Lycopotamia și altele, apoi Matzierte, ὁ τοῦ ἁγίου Νικολάου, Évas și numai apoi „Artzes sive S. Nicolai“, apoi ὁ Ἀρτζικὲ și altele.

Matzierte este însă tot în America (Le Quien, l. c.: Masciarti).

Cât privește pe Artzes, găsim tocmai la sfârșitul aceleiași liste (ibid., pag. 1447): „Argeus sive Arcis“, tot în... *Armenia*.

Mai găsim în Le Quien (p. 445) și altă „ecclesia Arces“, în grec. Ἀρχης urmată de „ecclesia Comanorum“, adică din Comana, în... *Armenia*.

În sfârșit, în noua mare enciclopedie grecească publicată de casa Elevationdakis din Atena, d. St. N. poate citi la cuvântul Ἀρτζε : „la Constantin Porfirogenetul, Ἀρτζεσ in Armenia, lângă actualul Erzerum, distrus de Seldjukizi“. De altfel, în acelaș sens, de mult, Hașdeu, în *Etymologicum magnum*, II, p. 1595, iar de curând, G. de Jerphanion, în *Orientalia christiana*, anul 28 (1932), p. 260—5 (recensie despre *Monuments byzantins de Curtea de Argeș*, de O. Tafrahi)¹).

1) Cf. *Revista istorică română*, vol. III (1933), pag. 119.

Intregiri la lucrarea mea „Banatul Olteniei și Craioveștii“¹⁾

1. La pag. II, din „Indreptări și adăogiri“. — Hamza, donator la Bistrița în 1494, era mort la 1511. Soției sale, i se zice în doc. când „Cârjovița“, când „a lui Cârjoe“. Ea s'a călugărit sub numele de Magdalena și era moartă la 1515²⁾.

2. La pag. 28, din text. — „Neagoe dela Craiova“ figurează într'adevăr, fără boerie, într'un divan domnesc dela 1475³⁾.

3. La pag. 32 și nota 219. Izvoarele la care m'am referit privitoare la Vlăsan cel mort la Boian, nu-i dau rangul de logofăt ce i-am atribuit. Nici n'a existat un Vlăsan, sau Vlăcsan logofăt în divane la 1548—9. Este o rea citire în loc de „Vlăcean“ (= Vâlceanu). Așa dar se prea poate ca Vlăsan din lupta dela Boian să fi fost fratele lui Matei din Caracal.

4. La pag. 46. — Intr'un manuscris dela Brașov se confirmă că „acest Domn Neagoe Basarab Vodă a fost fecior Părului vornicul, nepot de frate banului Barbului Craiovescu“⁴⁾.

5. La pag. 62. — In acelaș manuscris, în loc de „Dragomir Călugărul“, cel tăiat de Bădică, se zice „Radu Călugărul, ridicat de Buzoeni“⁵⁾.

6. La pag. 67, nota. La copiii lui Calotă vornic, trebuie adăogați: Velica soția lui Drăghici din Mărgineni, comis 1525, spătar 1530, 1540, și Caplea din Cocorăști.

7. La pag. 74. — Despre răsvrătirile lui Cărlig Orbul, vorbește următorul document:

22 Mai 7069 = 1561. Petru Voevod dă carte lui Neagoe cu fiii săi, să li fie moșie în Ursieni, din partea lui Bălan și din partea lui Frigur. Neagoe a avut prigonire dinaintea Dom-

1) Publicat în „Arhivele Olteniei“ Sept.—Dec. 1933, p. 443-6.

2) Regeste general Petre V. Năsturel, comunicate de d. N. Boicescu și Arh. ist. I, 1, pag. 142-3.

3) Cond. Cozia, I, p. 30 (Regeste P. V. Năsturel).

4) Iorga, în Bulet. comisiei istorice, XII (1933), p. 65.

5) Ibid., p. 66.

nului cu frate-său Cârlig Orbul și așa pâra Cârlig că n'a cumpărat frate-său Neagoe împreună cu el, nici că l-au jefuit pentru el, când a fost fugar Cârlig Orbul. Dar acesta a rămas de lege. Să se știe câtă pagubă a avut Neagoe pentru frate-său Cârlig, când s'a ridicat Dragodan Voevod la Spinișor... și iar în zilele lui Vintilă Vodă, i-au luat toate bucatele... Iar după aceea Radu logofăt a miluit pe Cârlig Orbul cu un sat... Apoi iarăș când a fost Cârlig Orbul fugar cu Șarban banul, au jefuit pe fratele său Neagoe, de i-au luat, în zilele lui Radu Vodă Călugărul, 200 oi și 50 rămători și 20 vaci și clăi de grâu 200 și velințe 7 și dulămi două¹⁾.

8. La pag. 88. — Radu vistierul dela 1530-4, era „Furcovici“.

9. La pag. 90. — Sub Mircea Vodă Ciobanul, ban mare de Craiova, a fost un *Teodor*, care se întâmpină în divane la 23 Mai 1558²⁾, la 25 Aprilie 1559³⁾ și la 13 Iunie acelaș an⁴⁾.

10. La pag. 92. — Următorul doc. confirmă că Ștefan, ctitorul dela Bucovăț, cunoscut de obicei ca vel clucer, a fost într'adevăr și mare ban, cum i se zice pe piatra tombală dela 1573.

La 19 Februarie 7102=1594, Mihail Voevod, feciorul lui Pătrașco Voevod, dă sf. mânăstiri Coșuna, să-i fie satul Cornățelul, al lui Marcea postelnic. Iar Stan Visul a vândut $\frac{1}{2}$ din Cornățelul lui Stan logofătul din (loc alb), iar cealaltă jumătate jupânului Ștepan clucer. Și au stăpânit Stan log. și Ștepan clucer cu pace împreună până ce s'a întâmplat lui Ștepan clucer de l'au pus Alexandru Voevod vel ban Craiovei. Deci, când a venit la scaunul Craiovei, el a cugetat întru sine bun cuget și au făcut mânăstirea Coșuna. Apoi, s'a tocmit cu Stan log. și au făcut schimb, de a dat Ștepan clucer lui Stan log. satul Dragomirești pentru acea $\frac{1}{2}$ de sat din Cornățel. Apoi lui Stan i s'a întâmplat moarte, iar feciorul lui, Hamza log., l'au apucat pribegia. Deci călugării au stăpânit satul Cornățel deplin, până acum în zilele d-niei mele, iar sluga d-niei mele, Hamza log., el n'a stăpânit satul Dragomirești, ci s'au luat satul de la mâinile lui, iar el a avut pâra cu călugării⁵⁾.

11. Fiul lui Ștepan banul și clucerul, anume Pârveu, cunoscut în doc. cu titlul de clucer, pare să fi fost și vel logofăt, căci la el trebuie să se refere următorul document, interesant și pentru banul Iane (unchiul lui Mihai Viteazul) și pentru Mihai Viteazul însuși⁶⁾.

1) Arh. Stat., Govora, pachet $\frac{27}{32}$ netrebnice, orig. slavon, trad. Pessiacov. 1846. (Regeste P. V. Năsturel).

2) Arh. Stat., Nucet, pachet 7, doc. 1. Regeste P. V. Năsturel.

3) Copia, dela 1775, poartă, greșit, Teodosie, în loc de Teodor.

4) Arh. Stat., Mitrop. Buc., pachet 57, doc. 1.

5) Arh. Stat., cond. 263, pag. 350. Regeste P. V. Năsturel.

6) Ibid., pag. 419.

La 10 Iunie 7102=1594, Mihail Voevod, feciorul lui Pătrașco Voevod, dă mânăstirii Coșuna să-i fie satul Perișorul tot, și Seaca tot și Cârna tot și cu Balta și la Ciutura... pentru că au fost miluit jup. Pârful biv vel logofăt sf. mânăstire... Iar după aceea s'a întâmplat Pârfului logofăt de a pribegit cu Mihnea Voevod¹⁾, și întâmplându-i-se și vreme de moarte, de au murit la Țarigrad, călugării s'au dus la Țarigrad, înaintea jup. Iane biv vel ban, de s'au mărturisit, cu mulți boeri cari au fost la moartea Pârfului log., acolo, cum au dat acesta toate aceste sate și țigani la sf. mânăstire, și au făcut carte și au trimis-o la Ștefan Voevod ca să lase și să facă hrisov domnesc.... Apoi au fost rămas (dator) Pârful log. 40.000 aspri, birul lui în țară, când au pribegit Mihnea Voevod și viind Ștefan²⁾ Voevod în țară, au apucat catastișele lui Mihnea Voevod și au aflat de acești bani neplătiți. Apoi Ștefan Voevod și cu Scurtul Aga *m'au apucat pe d-nia mea, atunci când am fost vel agă la Ștefan Vodă*, să plătesc acești bani și să știu satele și țiganii... Călugării s'au plătit și le-am lăsat d-nia mea satele...

12. La pag. 93. — Un hrisov domnesc din 6 Iunie 1593 arată ca ban mare de Craiova la acea dată pe un *Coci*, deși el nu figurează în divan, desigur fiindcă lipsia din capitală³⁾. Va fi acelaș *Coci* care, sub Mihai Viteazul, a fost vel postelnic.

13. La pag. 94. — Cartea de judecată din 20 Noemvrie 7100=1591, dată de „Giurgi vel ban Craiovei”, publicată de Tocilescu și alții, se găsește și în regestele răpos. g-ral P. V. Năsturel, care dă ca izvor: Arh. Stat., secția ist. pachet 31, doc. 2, original românesc, pe hârtie. Este regretabil că nu mai avem actul, spre a-i cerceta autenticitatea.

14. La pag. 96, cu privire la dreptul de judecată al marilor bani și ajutorilor lor, dau următoarele regeste:

a. Intre 1560—1567. Petru Vodă scriem *cinstitului stăpânitor și întâiului sfetnic* al d-niei mele, jupan Neagoe vel ban al Craiovei, multă sănătate. După aceasta înștiințăm d-nia mea pentru rândul călugărilor de la mânăstirea Bistrița, fiindcă au venit înaintea d-niei mele de s'au jeluït cum că au niște țigani de moștenire... Drept aceea, în vreme ce vor veni călugării la d-ta cu această carte, d-ta să-i pui față cu Lațco și cu Panga înaintea d-tale și să le cauți de rându-le foarte bine... Aceasta îți dau în știre d-tale, și într'alt chip să nu fie⁴⁾.

b. La 22 Iulie 7077=1569. In numele Tatălui... Scris'am

1) Turcitul, la 1591.

2) Surdul.

3) Arh. Stat., Hurez, pachet 15, doc. 1. Regeste P. V. Năsturel.

4) Arh. Stat., Secția ist., Bistrița, pachet 4 netrebnic, doc. 381. Regeste P. V. Năsturel.

Dobromir, vel ban Craiovei, această carte a mea, acestui popă anume Ionică din Tismana, ca să fie volnic cu această a mea carte să ție moșie la Negoești, partea lui Șarban toată, pentru că o au cumpărat... Martori, boerii bătrâni de la Jiu: Pătru din Livezi, Hamza din Crețești... și Neagoe *vătaful lui vel ban* (în totul, 12 boeri). Și eu Stoica, am scris în satul Stănești¹⁾.

c. La 20 Mai 7078=1570. Stolnicul²⁾ Oprea (al scaunului Craiovei) judecă pe niște oameni din Căinești (Vâlcea) pentru birul unuia din ei, plătit de ceilalți. Judecă împreună cu „oameni buni și cu boeri“³⁾.

d. La 5 Aprilie, fără an (între 1559—1568). Petru Vodă (cel Tânăr) slobozește pe chir Ioan, egumenul Tismanei și pe călugării de acolo, de pâră ce au avut cu satul Suhodol, pentru un hoț și rău făcător, care a fost scăpat peste plai cu doi cai. „Pentru că bine am înțeles d-nia mea că n'au călugării nici o vină, fiind că a mers boerul d-niei mele, Arsenie banul, cu toți boerii Jiului, acolo la trecătoare, pe munți, pe unde a fost scăpat acel hoț și aflat-au cu ale lor suflete cum că au fost făcut acea trecătoare Suhodolenii.... Iar după aceea, Suhodolenii au luat 12 boeri și au jurat cum că n'au făcut ei acea cale, iar călugării au jurat cu 24 boeri și au strâmbătățit pe cei 12 boeri ai Suhodolenilor. Și luatu-li-a lor *Arsenie banul* boii celor 12 boeri și din Suhodol două gloabe pentru acei doi cai“⁴⁾.

e. La 8 Martie (anul nu se poate ceti) Mihai Vodă (Viteazul) dă mânăstirii Argeș să ție judecia și să ia vama ce este venitul orașului, „pentru că așa am dat d-nia mea și am miluit sf. mânăstire precum au fost dat și miluit și Mihnea Vodă. Iar voi *banilor din județul Argeș*, din vremea în care veți vedea această carte a d-niei mele, să vă feriți de oraș; întru nimic amestec să n'aveți cu orașul, ci voi să judecați numai țara, iar orașul să-l lăsați în pace“⁵⁾.

15. La pag. 102. — Nistor Ureche a fost ban mare în scurtele domnii ale lui Simeon Movilă în Muntenia, atât la 1601, cât și la 1602. În fișele răposatului general P. V. Năsturel se găsesc mai multe regeste de documente din acești ani, cu mențiunea lui Ureche că vel ban craiovesc. La 11 Aprilie 7109=1601, hrisov pentru mânăstirea Ostrov⁶⁾. La

1) Arh. Stat., Tismana, I, pag. 358.

2) Cf. cartea mea „Banatul Olteniei și Craioveștii“, 1932, pag. 23 și 99.

3) Originalul dăruit Arhivelor Statului de generalul P. V. Năsturel.

4) Arh. Stat., Sect. ist. Tismana, netrebnice, pachet 1. Regest în fișele generalului P. V. Năsturel.

5) Arh. Stat., Sect. ist. Episc. Argeș, pachet 69, doc. 4. Regest ibid. Este documentul menționat de Aricescu, Indice, I, 77.

6) Arhivele Statului, Episc. Argeș, pachet 70 bis, doc. 6, orig. slav. Copie de Florea ierei, la Acad. rom., pachet 75, doc. 171.

30 Aprilie acelaș an, hrisov pentru moșie în Greci¹⁾. La 9 Martie 7110=1602, hrisov pentru vistierul Pană. De altă parte, Radu Vodă Șerban a avut mare ban pe Preda Buzescu încă din scurta domnie de la 1601. Astfel, hrisovul de la 23 Dec. 7110=1601, pentru comisul Chirca²⁾.

16. La lista banilor. În anul 1801 este ban și Dumitru Racoviță (Urechia, VIII, 145), fiul celui de la 1793-4. Semnează cu acest titlu și la 1803-4; este calificat astfel și la 1807 (Iorga, St. și doc. XIII. 62-4); are acest titlu și la 1810 (R. Rosetti, Arhiva senatorilor din Chișinău, IV, pag. 283/101). — În anul 1815 Gh. Arghiropol este vel ban în divan, odată cu C. Kretzulescu (Urechia, X A, 614).

1) Arhivele Statului, Radu Vodă, pachet 39, doc. 3, orig. slav.
2) Arhivele Statului, Arnota, pachet 1, doc. 2.

Hrisov al lui Mihai Viteazul pentru moșiile lui Lupu Mehedințeanu, 12 August 1596¹⁾

† Cu mila lui Dumnezeu Io Mihail Voevod și Domn a toată Țara Românească, feciorul marelui și prea bunului răposatului Io Pătrașco Vvod, dat-am Domnia-meă această poruncă a Domniei-mele slugii D-mele Lupului al doilea paharnic și copiilor săi câți Dumnezeu îi va dărui, ca să-i fie lui satul Ponorălu tot, cu tot hotarul, și din câmp și din pădure, și din apă, și din moara cu apă, și din plai, și de peste tot, pentru că acest sat ce s'a zis mai sus l-am cumpărat Domnia-meă, pe când eram ban în județul Mehedinți în zilele lui Mihnea Voevod, de la Barbul din Drăgoiani și de la Badea din Roșia, și de la Radul fratele său, drept 24000 de aspri gata. Și au vândut aceștia de a lor bună voe și cu știrea tuturor megiașilor de prin prejur; apoi Domnia-meă am miluit pe sluga Domniei-mele pe Lupul al doilea paharnic cu acest sat mai sus zis pentru dreaptă slujba și credința cu care a slujit Domniei-mele și pentru supunerea cu care s'a arătat supus către Domnia-meă; de aceea Domnia-meă l'a miluit, ca să-i fie slugii D-mele Lupului paharnicul moșie dreaptă în veci.

Apoi după aceea, iar au cumpărat Lupul paharnicul moșie în Tâmbna, însă a opta parte, și de peste tot hotarul, și din câmp, și din pădure, și din apă, și din siliștea satului, și din moara cu apă, și de pretutindenea, pentru că a cumpărat-o Lupul paharnicul dela feciorul lui Lăpădat și dela Lupul din Lac, drept 3.500 de aspri²⁾ noi gata. Și iar a cumpărat Lupul paharnicul moșie în satul Lacul, a treia parte câtă se va alege și se va găsi de peste tot hotarul, din câmp, din pădure, din apă, din moara cu apă, și din dealul cu vie, și din siliștea satului, și de peste tot, pentru că a cumpărat Lupul paharnicul dela Gârbovenii din Șovarna drept 4000 de aspri gata. Și iar a cumpărat Lupul

1) Original slavon dăruit de mine Academiei române la 1915 și evacuat la Moscova. Traducere de Iuliu Tuducescu, publicată de mine în „Arhiva din Iași” anul 27 (1916), p. 7-9. Cf. Ștefulescu, Doc. slavo-rom. p. 338, hrisovul dela 1613 pentru moșiile lui Lupu Mehedințeanu.

2) Aspri sau bani. Un ughi sau galben = în medie 200 bani.

paharnicul moșie în Cernaia, însă 13 pământuri, dela Răduca din Cernaia drept 300 aspri gata și drept o vacă cu vițel.

Și iar a cumpărat Lupul paharnicul niște țigani, anume Slav și cu un frate al său anume Neacșul și cu țiganca lui anume Dumitra și cu fetele lor anume Dobrița și Maria și Anca, pentrucă i-a cumpărat Lupu paharnicul dela feciorii Ștefului din Târgu-Jiului, dela Nica și dela Ianghe și dela Miha, drept 3700 de aspri gata. Și iar a cumpărat Lupul paharnicul o țigancă anume Anca și cu o față anume... dela Mihai din Tântăreni¹⁾ drept 500 aspri gata.

Și iar a cumpărat Lupul paharnicul un țigan anume Radul dela Fi... din Ciocănești drept 1000 aspri gata. Și iar a cumpărat Lupul paharnicul un sălaș de țigani anume Chițiboi..., anume Drăgana și cu copiii lor anume... și Lupul și Radul și fata... 4500 de aspri gata. Și iar a dat Barbul postelnicul, feciorul Bengăi din Târgul-Jiului, Lupului paharnicului un țigan anume..., drept un țigan anume Rălea, pe care-l avea cumpărat pe acest țigan mai sus numit Lupul paharnicul dela Barbul postelnicul mai dinainte vreme, apoi s'au tocmit de au dat Barbul postelnicul țiganul său pentru acest țigan mai sus numit. Și iar a cumpărat Lupul paharnicul o țigancă anume Maria dela Iancul din Tântăreni drept 600 aspri gata.

Apoi Domnia-mea am miluit pe sluga Domniei-mele ce s'a zis mai sus Lupul paharnicul cu aceste sate ce s'au zis mai sus Ponorălu, și cu toată moșia cât cuprinde satul, pentrucă am pus Domnia-mea și blestem că oricine din Domni va strica această miluire cu care am miluit D-mea pe sluga D-mele ce s'a zis mai sus Lupul paharnicul cu aceste sate, acela să fie blestemat, proclat și anatema, cu Iuda și cu Arie la un loc, și de 318 sfinți părinți dela Nicheia, pentrucă au vândut acești mai sus oameni numiți aceste mai sus numite moșii și mori și țigani și vie de a lor bună voe și cu știrea tuturor megieșilor dimprejur și dinaintea Domniei-mele. De aceia și D-mea a dat slugii D-mele mai sus numit Lupului paharnicului ca să-i fie lui aceste mai sus numite moșii de moștenire și în veci copiilor lui și nepoților lui și strănepoților lui, și de nimenea neclintit, după porunca D-mele. De aceia și mărturii a pus D-mea pe jupân Ivan marele dvornic, și jupân Chisar marele logofăt, și Tudosie vistier, și Neagre spătar, și Stroe stolnic, și Radul comis, și Șerban paharnic, și jupân Preda marele postelnic, și is(pravnic) singur am zis D-mea. Și am scris eu Iano logofătul, August 12 zile și dela Adam până acum în anii 7104.

† Io Mihail Voevod

Pecetea domnească timbrată

1) Locurile însemnate cu puncte sunt locuri ce nu s'au putut ceti, originalul fiind în acele părți spalăcit sau rupt. — Boerii Tântăreni sunt rude ale Spinenilor și Coșofenilor. — Pentru Barbul fiul Bengăi, vezi St. D. Grecianu, Genealogiile documentate. Vol. II. Bengeștii.

O rumânire cu sila sub Mihai Viteazul¹⁾

26 Sept. 1620. Radu Vodă sin Mihnea Vodă dă hrisov²⁾ satului Osica din Romanâți și moșnenilor de acolo „să li fie satul Osica și să fie în pace și slobozi de rumânie cu moșiile lor, de către Preda slugerul³⁾ și de către frații lui, feciorii Radului vistier dela Cepturoaia, pentrucă a fost al lor de moșie încă de demult, iar când a fost în zilele răpos. Mihail Voevod (Viteazul), jupân Radu, atunci vtori vistier, a fost în sud Romanâți zapciu și birar și a împresurat acel sat Osica pentru niște năpăști de biruri și li-a luat moșiile lor în silă și i-a rumânit fără de voia lor și fără nici un ban, pentrucă a fost atunci dregător. Apoi, de atunci, tot a ținut Radul vistierul pe acești mai sus ziși oameni rumâni în silă și fără dreptate. După aceea, când a fost în zilele D-mele, întru întâia domnie (1611—1616), acești oameni au venit în divan, dimpreună cu Preda slugeru, feciorul jupân Radului vistierul, de s'au plâns de mare împresurare care au fost avut ei de către Radu vistierul numai pentru niște năpăști de biruri... și cum că au fost iertate aceste năpăști încă dela răpos. Mihail Voevod și cum că li-a fost luat Radu vistierul și cărțile lor ce au avut de moștenire. Apoi, Preda slugerul a scos numai cărțile acestor oameni, și așa zicea cum că s'au fost vândut acești oameni ei singuri de bună voe, tot pe aspri gata și cărți de cumpărătoare n'au avut aici dela un Domn. Iar D-nia mea însumi am luat la mijlocul lor 6 boeri din divan, pe răvașe domnești, pe nume: din Bălănești Negrea logofăt, din Breaza Vâlcul logofăt, dela Văleni Rustea, din Strâmba Gârdea, dela Zvorca Hamza și din Tiha Drăgan, ca să adevereze cu sufletele lor: fost-a dat Radul vistierul, tatăl Predei sluger, niscareva bani pe moșia acestor oameni și vândutu-s'au cu voia lor să fie

1) Am publicat acest act în „Arhivele Olteniei“, anul X (1931), p. 324-5. — Cf. în chestie, Filitti, Proprietatea solului în principatele române până la 1864. Buc. 1935, p. 147 sq.

2) Copie veche în colecția mea.

3) Preda din Cepturoaia și Greci (Romanâți) zis Floricoiu, din cauza soției sale Florica, fiica lui Mihai Viteazul.

rumâni, sau n'a fost dat Radu vistierul nici un ban? Apoi, când a fost la zi, acești boeri așa au mărturisit înaintea D-mele cu sufletele lor, cum că nu li-a fost dat Radu vistierul nici un ban... Apoi a rămas Preda slugerul cu frații lui de lege și de judecată dinaintea D-mele... Dar peste puțină vreme, dacă am ieșit D-mea de aici, Domn în pământul Moldovei și în urma noastră a stătut a fi Alexandru Voevod Domn aicea Țării Românești (1616—1618), Preda slugeru a luat satul Osica cu rumânii iarăși sub mâna lui... Iar când a fost acum, satul Osica au venit înaintea D-mele de s'au plâns de marea supărare ce au avut de către Preda slugeru... Apoi, Preda slugerul, dacă a văzut că nu a dat pe dânșii nici un ban, de voia lui însuși a iertat de rumânie satul Osica, pentru sufletul lui și pentru sufletele părinților lui, dinaintea mitropolitului Luca, cum în veci treabă și amestec să nu aibă cu satul Osica, nici feciorii lui, nici frații lui, nici om din rudenia lui... Și am văzut D-mea și cartea Predei slugerul de iertare și cartea părintelui Luca vlădica, cu mare afurisanie“.

Un document despre Leca spătarul ucis în anul 1616¹⁾

În fișele răposatului general P. V. Năsturel se află și următorul regist, pe care mi-l comunică d. N. Boicescu și care este interesant din două puncte de vedere.

Ne lămurește despre rudeniile lui Leca spătarul²⁾, cel ucis de Radu Vodă Mihnea la 1616. Se știa³⁾ că a fost căsătorit cu Grăjdana Băleanu și că n'a avut copii. A avut frați, dintre cari se cunoaște numai Toma care, la rându-i, n'a avut decât un fiu, Mihai⁴⁾ și o fiică, soția lui Tudosie spătar Rudeanu, din Curtișoara⁵⁾.

De altă parte, documentul vorbește de Vasile Vodă, care nu poate fi decât Vasile Lupu, „când a fost în casă la Radul Voevod și s'a întâmplat la perirea Lecăi spătar“. Se știe că Vasile Lupu a fost fiul lui Nicolae, vel agă în Muntenia, al doilea cititor al bisericii Stelea din Târgoviște, refăcută apoi de Vasile Vodă.

Iată registul.

La 23 Martie 7171=1663. Noi boeri, Stroe⁶⁾ vel vornic, Radu vel log. Kretzulescul, Mareș⁷⁾ vel vistier, Badea⁸⁾ vel clucer, Preda⁹⁾ vel stolnic, Constantin¹⁰⁾ vel comis, datam cartea noastră de judecată la mâna lui Gheorghe Băleanul vel ban și a nepoților lui, Matei, Socol, Ivașco, feciorii lui Pătru¹¹⁾ căpitan, pentru că au avut întrebăciune înaintea Dom-

1) Publicat în „Arhivele Olteniei“, Sept.-Dec. 1933, pag. 447.

2) Contimporanul acestuia, faimosul aga Leca, a fost începătorul familiei Racotă (I. Filitti, Arh. G. Gr. Cantacuzino, p. 52-3).

3) Ibid., 24.

4) St. D. Grecianu, Genealogii, I, 265, 269, 275, 287-8.

5) Pe baza unui doc. în care Tudosie spătar este calificat de „frate“ (în înțeles însă de cumnat) cu Mihai, s'a crezut că Leca spătar a fost din familia Rudeanu. (Grecianu, l. c. 288. — Filitti, l. c.); va fi fost și el un „arbănaș“ ca și Leca aga (A. Veress, Doc. privitoare la ist. Ardealului..., VI, indice).

6) Leurdeanu.

7) Băjescu.

8) Bucșan.

9) Poenaru.

10) Vârzaru.

11) Băleanu.

nului nostru Gligorie Ghica voevod, cu Matei postelnicul și cu frate-său Ivan spătar din Curtișoara ¹⁾), pentru moșia din Cătun, cu viile, care moșie fost-a cumpărat Leca spătar, unchiul lui Matei post. și al lui Ivan, împreună cu jupâneasa lui Grăjdana ²⁾), încă în zilele răposatului Șarban Voevod ³⁾). Iar după aceea, întâmplatu-s'a Lecăi spătar moarte de sabie de Radu Voevod și la moartea lui a lăsat tot, jupânesii Grăjdanii, că feciori nu li-a fost rămas..., precum am văzut noi și scrisoarea lui dela moarte, scrisă de duhovnicul lui, popa Proca.. și cartea lui Gavril Voevod ⁴⁾ și cartea lui Vasile Voevod, când au fost în casă la Radu Voevod și s'a întâmplat la perirea Lecăi spătar... Și tot a ținut (Grăjdana) cu bună pace până în zilele lui Leon Vodă ⁵⁾). Atunci s'a sculat Mihai, nepotul Lecăi și cu cumnatu-său Tudosie spătar ⁶⁾), tatăl lui Matei post. și al lui Ivan spătar, de a luat aceste vii fără de dreptate dela jupâneasa Grăjdana și le-a vândut Manului banul, ce a fost atunci postelnic mare. Iară după ce a stătut Matei Vodă Domn, jupâneasa Grăjdana a mers cu jalbă (și a câștigat). După aceea s'a întâmplat moarte jupânesii Grăjdanii, iar Matei Vodă a luat viile pe seama domnească, apoi le-a dat pe seama lui Pătru căpitan, fratele lui Gheorghe banul, iar Pătru căpitan, vrând să nu facă părtaș și pe frate-său Gheorghe, a umblat cu meșteșuguri, împreună cu Mihai, nepotul Lecăi... Iar în zilele Mihniei Vodă ⁷⁾), sculatu-s'a iar banul Manul de a lepădat ughi 200 coconilor lui Pătru căp., și a luat viile pe seama lui. Iar acum, căutându-și dreptatea Gheorghe banul, șocotit-am în tot chipul, fiind de față și Matei post. și frate-său Ivan spătar...⁸⁾.

1) Rudeni.

2) Băleanu.

3) Radu Vodă Șerban.

4) Movilă, 1618—1620.

5) 1629—1632.

6) Rudeanu.

7) Mihnea III, 1658—9.

8) Arh. Stat., Casa Safta Castriș, pachet 1, doc. 15.

Despre doi candidați la domnie
din prima jumătate a sec. XVII-lea,
Mihai cămărașul (1602-3, 1611)
și Neagu Vodă (1633-4)¹⁾

I.

Cronica influentului brașovean Mihail Weiss²⁾, relevată de d. N. Iorga³⁾, spune că la anul 1608 cancelarul Ardealului se gândia să înlocuiască, în domnia Țării Românești, pe Radu Vodă Șerban prin „Mihai cămărașul“, care se afla pribeag la Schei de vre-o 5—6 ani, adică de pe la 1602—3.

De altă parte, cronicile muntene⁴⁾ povestesc că la 1611, ajungând Domn Radu Mihnea, câțiva boeri au făcut complot să-l omoare, pentru că era înconjurat de prea mulți greci, și să așeze în locu-i pe „Mihai cămărașul“. Radu Vodă Mihnea a prins însă de veste și i-a ucis pe toți.

Cine să fi fost acest „Mihai cămărașul“ a căruia candidatură la scaunul Țării Românești era pusă astfel de două ori? D-l Iorga ni spune numai că fusese cămăraș al lui Mihai Viteazul⁵⁾. Eu nu l'am întâlnit în această calitate.

Răposatul Ștefan D. Grecianu l'a identificat cu Mihai din Târgșor, tatăl viitorului Domn Antonie din Popești⁶⁾. Identificarea nu este întemeiată. Într'adevăr, acest Mihai nu este niciodată calificat de cămăraș. Nu i se zice, constant, decât „jupân Mihai din Târgșor“ și, uneori „Mihai grecul

1) Publicat în „Arhivele Olteniei“ 1935.

2) Publicată de Trauchenfels, Deutsche Fundgruben. Brașov 1860, p. 200—1.

3) Studii și doc., IV, pag. LXXIII—IV.

4) Istoria Țării Românești de când au descălecat Romanii, în Mag. ist., IV, p. 306. — Istoriile Domnilor Țării Românești, ibid., vol. I, p. 245.

5) O. c., pag. LXXIV.

6) Viața și domnia lui Constantin Vodă Brâncoveanu, de Radu Iogofăt Grecianu, p. 329.

din Târgșor¹⁾. Se întâmpină încă dela 1585, cumpărând moșie²⁾. Mihai Viteazul îl scutește de oaste³⁾, iar la 1598 îi întărește diferite cumpărături de moșii⁴⁾. În sfârșit, însuși Radu Vodă Șerban îl așează în categoria cervenilor, sau roșilor⁵⁾, și-l scutește de dări⁶⁾. La 1615 se vorbește de fiii lui jupân Mihai din Târgșor⁷⁾ și tot așa în acte dela 1618, 1628, etc.⁸⁾.

Aș propune o altă identificare a lui Mihai cămărașul, candidatul la domnie dela 1608 și 1611. Mă gândesc că ar putea fi feciorul cu acest nume⁹⁾ al lui Gheorghe cămărașul și al Mariei¹⁰⁾, sau Alexandrei¹¹⁾, sora lui Alexandru Vodă Mircea (Domn 1568—1577) și a lui Petru Vodă Șchiopul (mort 1594). S'ar explica atunci prestigiul de care se bucura în ochii unor boeri. Simplă ipoteză, firește.

II.

Alt candidat la domnie este un „Neagul voevod snă răposatul Basarab voevod“, care se afla la Țarigrad în Aprilie 1633, împrumutându-se cu bani, în nădejdea de a dobândi scaunul Moldovei¹²⁾. D-l Iorga ni spune¹³⁾ că pecetea lui s'ar fi aflând pe un act dat din Târgoviște, la 31 Mai 1634. Sigur este că la 1635 figura printre candidații la scaunul muntean, încă nesigur, al lui Matei Vodă¹⁴⁾. În Oct. acest an, cerea însă lui Matei sprijinul său ca să obție domnia Moldovei¹⁵⁾.

D-l Iorga a mai publicat¹⁶⁾ două scrisori din Constantinopol ale acestui pretendent către Rakoczy, în care vorbește de vrajba dintre Matei Vodă și Vasile Lupu, și exprimă speranța că sultanul „cum va veni“, îi va înlătura pe amândoi. Pentru această eventualitate, se recomandă „cu fața până la

1) St. D. Grecianu, *Genealogii documentate*, II 199. — Deși Grecianu (ibid., nota) voia să deosebiască doi Mihai, se vede clar, din doc. ce însuș aduce, că este vorba de o singură persoană. De asemenea, greșit a înțeles Grecianu dintr'un doc. (ibid.) că Mihai Grecul ar fi fost și el fiul unui Petrică Roșu din Târgșor, ca alți doi locuitori de acolo, cu cari era implicat într'o pricină.

2) Ibid., II, 198.

3) Ibid., 199—200.

4) Ibid., 201-2.

5) P. aceștia, I. Filitti, *Despre vechea organizare fiscală*. Buc. 1935, p. 28-9.

6) Grecianu, I. c., 205.

7) Ibid., 209-211.

8) St. D. Grecianu, *Viața și domnia lui Const. Vodă Brâncoveanu*, de Radu log. Grecianu, p. 330, 332, 334.

9) Hurmuzaki—Iorga, XI, 490.

10) Ibid., 497.

11) Ibid., 570, nota.

12) Iorga, *Studii și doc.*, IV, p. CLXXXI, nota 1.

13) Ibid., p. 107.

14) I. Sârbu, *Matei Vodă Basarab*, p. 62.

15) Ibid., 84-5.

16) *Studii și doc.*, IV, p. 107-8.

verdele pământ“. Aceste scrisori se potrivesc foarte bine cu intrigile celor doi Domni la Țarigrad, în vremea când sultanul lipsia în Persia¹⁾ la 1638, așa că socotesc că bine au fost datate din acest an de d. Iorga, deși d-sa rectifică apoi această dată²⁾, în 1635.

Dar, d. Iorga greșește, cred, identificând³⁾ pe acest candidat Neagul cu boerul aga Neagu care, la 1633, era partizan al lui Radu Vodă Alexandrovici și potrivnic înscăunării lui Matei Vodă. Cronică anonimă⁴⁾ ni spune că Neagu aga a fost dintre boerii cari, în Sept. 1633, au luptat contra lui Matei la Plumbuita. Despre el nu ne lămurește însă, ca despre alții, nici că a murit, nici că a scăpat la Moldova, așa că rămâne în categoria acelor despre cari cronicarul scrie: „iar pre alți boeri, pre toți i-a prins (Matei Vodă) vii“. În Nov. 1633 Neagul aga este, într'adevăr, martor la un zapis⁵⁾. Un act din 31 Ian. 1635 vorbește de „feciorii agăi Neagului“⁶⁾, de unde aș deduce că acesta era mort, deși alt act, din Nov. următor, menționează un loc de casă din București vecin cu „casa Neagului aga“⁷⁾. Dar chiar dacă va mai fi trăit la 1635, aga Neagu din București nu poate fi același, cred, cu Neagu, fără boerie care, în același an, cum am văzut, scria din Țarigrad lui Matei Vodă, cerându-i sprijinul ca să dobândească scaunul Moldovei.

Ștefan D. Grecianu mai făcea și altă greșală, identificând pe Neagul aga, cu Neagu fiul lui Mihai din Târgșor, și fratele, deci, al lui Antonie Vodă din Popești. Dar, în chiar actele publicate de Grecianu, găsim⁸⁾ pe Neagul vel aga la 1622, 1626, 1629, 1631, 1633, și, concomitent cu el, spre pildă la 1628, pe „Neagul postelnic i brat ego Gheorghe postelnic, sin jupân Mihai ot Târgșor“⁹⁾ și acest Neagul n'a fost niciodată decât postelnic (mic).

Neagul, candidatul la domnie dela 1633—5, trebuie deosebit deci, socotesc, și de Neagul aga și de Neagul postelnic, contemporanii săi, ai căror urmași sunt de altfel cunoscuți.

Faptul că râvnitorul de scaun se numește Neagoe și se intitulează fiu al răposatului Basarab Vodă, m'ar îndemna să văd în el, mai de grabă, încă un fiu natural al nepotului lui Neagoe Vodă, al lui Radu Vodă Șerban (mort la 1620), mai puțin norocos decât celalt, Constantin Cârnu. Iarăși, firește, simplă ipoteză.

1) I. Sârbu, o. c., 137, 147.

2) Studii și doc., IV, p. CLXXXI, nota 1.

3) Ibid.

4) Ediția Ioanid, p. 85.

5) St. D. Grecianu, Viața și domnia lui Const. Brâncoveanu, de Radu log. Grecianu, p. 336.

6) Ibid.

7) Ibid. 336-7.

8) Ibid. 332, 334-6.

9) Ibid., 336.

O carte de judecată penală din 15 Iulie 1634¹⁾

„Dă D-mea aceasta poruncă a Domniei Mele slugilor Domniei Mele Dumitrașco postelnic și Ivașco postelnic, fii lui Stanciu logofăt Cepariul și cu fii lor câți le-a dăruit Dumnezeu, ca să le fie lor satul Bănești și Onești din jud. Argeș, părțile lor toate, de pe tot hotarul, din hotar până în hotar, cât va fi vândut tatăl lor Stanciul logofăt jupâniței Maricăi din Albești și fiului ei Preda spătarul. Căci aceste mai sus zise sate le-au fost lor drept moșie strămoșească dinainte vreme. Iar apoi când fu în zilele răposatului Radului Vodă, în al doilea rând de domnie, și jupânița Marica a fost omorît doi feciori de țigan cari au murit de mâna ei; atunci Radul V. Domnia Sa au trimis și au adus pe Marica la divan, și a stat de pieire pentru omorîrea acelor feciori de țigan și a plătit Marica și dușegubina deplin, și s'a sculat Radu V. ca să facă Maricăi moarte. Dar atunci Marica, dacă a văzut această răutate, a pârât pe Stanciul logofătul Cepariul de zavistie către Radul V. și a spus cum că sunt la el 1000 de ughi de aur ai Doamnei Marghita, mama lui Gavriil V.; ce să-i ierte capul ei de către Radul V. Atunci Radul V. trimise îndată după aceasta pe vel armaș carele a adus pe Stanciul logofăt legat și l-a băgat Radul V. în temniță și l-a pus în fiare; și a pătât multă nevoie și supărare după vorbele ei, și de mare nevoie a vândut aceste sate mai sus zise Maricăi, și a plătit acei galbeni ughi 1500 năpaste cu toată cheltuiala sa. Și nimic n'a fost vinovat. Dar apoi când fu acum în zilele Domniei Mele, Dumitrașco postelnic și Ivașco postelnic văzând atâtea nedreptate din partea jupâniței Maria, și cum s'au dat acei galbeni după vorbele ei, veniră dinaintea Domniei Mele în marele divan și au pârât de față. Și tot așa s'a plâns Marica cum că nu pârâse ea pe Stanciul logofătul la Radul V., nici n'a vorbit acele vorbe, ba încă luase și afurisia în zilele lui

1) Arh. Stat. Buc. Mitrop. Buc. pachet 179 doc. 1. Am publicat acest act în broșura „Despre vechiul drept penal român“. Buc. 1928, p. 8-9.

Alexandru Vv. Iliș cum că nu pârâse ea nimica. Atunci Domnia Mea trimis-am pre credincioasa sluga Domniei Mele Stan slugerul cu cartea de afurisanie a părintelui nostru Vlădica Grigorie la Goga armașul, ca să mărturisească cum va ști cu sufletul său. Iar Goga armașul mărturisește acolo dinaintea părintelui Vlădică la Arnauthioi și dinaintea multor oameni buni și neguțători cu sufletul său și cu jurământ, cum că -a căzut Stanciul logofăt în nevoie după gura Maricăi și a trimis și carte de mărturie la Domnia Mea cu mulți neguțători martori. Iar atunci m'am uitat Domnia Mea și am judecat după drept și după lege dimpreună cu toți cinstiții dregători ai Domniei Mele și am dat Domnia Mea și șase boeri mari din divan după răvașele domnești, anume jupân Hrizea vel ban și jupân Ivașco vel dvornic și jupân Grigorie vel logofăt și jup. Dumitru vel vistier, și jup. Nedelco vel comis și jup. Vasile vel stolnic, ca să adeverească despre acest lucru foarte bine. Atunci acești mai sus ziși boeri s'au adunat împreună în fața prea cinstitului părintelui nostru Vlădica Gligorie și a părintelui Teofil episcopul de Râmnic și a părintelui Efrem episcop al Buzăului. Și au adevérit acești mai sus ziși boeri cu sufletele lor cum că dăduse Stanciul logofăt acei galbeni și că a pățit atâta nevoie și legarea din pricina gurii Maricăi. Și a fost găsită rea și mincinoasă. Și a rămas ea de lege și de judecată dinaintea Domniei Mele și dinaintea acestor șase boieri. Și au dat acești boieri moșia iară în mâinile slugilor Domniei Mele mai sus zise, precum au fost și dinainte vreme; și era ca să plătească Marica și banii toți câți a fost dat ea Stanciului logofăt, după bună dreptate. Și am văzut Domnia mea și cartea părintelui nostru Vlădica Grigorie mitropolitul și amândouă răvașele domnești și cartea de judecată a acestor șase boieri, toate la mâna lui Dumitrașco postelnic și Ivașco postelnic. Dat-am și Domnia Mea slugilor Domniei Mele mai sus zise, ca să li fie lor satul Bănești și Onești cu vecinii și cu tot venitul de pe tot hotarul lor ca o moșie strămoșească și ohabnică..“

O lămurire despre mitropolitul Ungrovlahiei Teofil (1637—1648)¹⁾

S'a spus²⁾ și am admis și eu³⁾ că mitropolitul Teofil, fost episcop de Râmnic, a aparținut familiei boerești Rudeanu.

Următorul document arată că este o eroare și, totodată, de unde a provenit.

1. La 7140 (1632) August 15, Staico paharnicul, fiul lui Teodosie logofăt Rudeanu, arată că a vândut niște moșii ale soției sale, pentru a se plăti și a-și scoate capu dela Leon Vodă, a căruia urgie se abătuse asupra lui și a fratelui său Vlad, după moartea tatălui lor. Spune că vânzarea n'a făcut-o „pe vin ca să bea, sau pe curvie, sau pe bir domnesc“, ci pentru o datorie a tatălui său. Martori la acest act sunt: arhiepiscop Teofil⁴⁾ și unchiul nostru Teofil Cozianu, i nenea Tănase paharnicul frate-meu, i nepotu-meu Andrei și verii mei Chisar paharnic, Teodosie spătar, Chirca spătar i Mitrea paharnic⁵⁾.

2. La 10 August 1638, șase boeri dau carte lui Radu logofăt Dudescu, că i-a luat Radu log., cu soacră-sa Despina, soția lui Vlad logofăt (Rudeanu), pe răvașe domnești, dinaintea lui Matei Basarab în divan, că să-i judece *împreună cu Teofil mitropolitul*, pentru zestrele jupănesii Catalina a Radului log., fata Vladului log., ce (anume) n'au fost luat și mai dinainte vreme și la moartea tătână-său, ce i s'au făgăduit să i se dea *de către părintele Teofil Rudeanu*. S'au strâns deci dinaintea părintelui vlădică. Căzut-au toți, împreună cu acesta, cu rugăciune la Radu log. de li-a iertat toate (zestrele făgăduite), iar pentru alalte ce va fi lăsat și ce va fi grăit Vlad log. mai înainte vreme către părintele Teofil Rudeanu și la moartea lui (Vlad), toate să aibă a i le da jupâneasa Despina logofâteasa, Radului logofăt⁶⁾.

Confuzia a provenit astfel din împrejurarea că mitropolitul Teofil, fost egumen la Bistrița, era contimporan cu părintele Teofil Rudeanu dela mănăstirea Cozia. Cu dreptate deci, în istoriile noastre bisericești nu se dă numele de familie al mitropolitului Teofil, pentru că nu se cunoaște.

1) Publicat în „Arhivele Olteniei“ Iulie—Dec. 1931, p. 449.

2) O. G. Lecca, Familiile boerești române. Buc. 1890, pag. 426. Aceiaș, ed. 2-a, anul 1911, planșa 75.

3) Arhiva Gh. Gr. Cantacuzino, p. 88 și 3 (cu trimitere greșită).

4) Deși i se zice arhiepiscop, era încă episcop de Râmnic la acea dată.

5) Acad. rom., doc. dela I. Kalinderu, dăruit la 24 Martie 1904.

6) Acad. rom., pachet 43, doc. 31.

Despre satele Albești și Obedin din Dolj¹⁾

I.

La 1597 Mihail Viteazul confirmă unui oarecare Tatul moșie în Albești „partea Nicăi și a Barbului, feciorii Ghiocăi din Albești“²⁾.

Totuși, se vede că Nica a mai păstrat moșie în Albești, căci la 1610 se adeverește fiul său Dumitrașco căpitanul din Albești³⁾. De altă parte, un document pe care-l vom cita mai la vale, arată că acest Dumitrașco a mai avut un frate, Dumitru, și pe încă un altul, Chero, care acesta din urmă a fost tatăl lui Sima cămărașul din Albești pe la 1620⁴⁾. Din Sima cămărașul au scoborât Păușeștii și, poate, Bujoreni⁵⁾.

Căpitanul Dumitrașco din Albești a avut de soție pe Maria⁶⁾ (din Arcești⁷⁾).

Tatul care, dela 1597, devine și el „din Albești“, a avut trei fii: pe Conda armașul, pe Ene căpitanul și pe Alexe⁸⁾. Ene postelnic, brat (frate) cu Conda biv vel armaș, are, în prima jumătate a sec. XVII-lea, pâră pentru moșia Albești⁹⁾. Un document din 1643 vorbește de „satul Albești, partea lui

1) Publicat în „Arhivele Olteniei“ Sept.—Dec. 1932, p. 299—303. D. prof. Fortunescu a binevoit a-mi comunica, pentru coordonare, niște regeste de doc. ce-i fuseseră trimise de regretatul C. V. Obedeau. Am constatat că erau în parte aceleași pe care răposatul le mai publicase în Arhivele Olteniei II, 359—367, și III, 102—4, sau care se găsesc în Iorga, St. și doc. IV, 21—2, nota. De oarece însă C. V. O. dădea acestor doc. o interpretare greșită, expunerea din text va folosi pentru a fixa transmisiunea moșiilor Albești și Obedin și originea familiei Obedeau. Anexez, pentru mai ușoară înțelegere, un tablou genealogic.

2) Din nenorocire, C. V. Obedeau, în Arh. Olt., II, 361, nu dă decât acest fragment, iar ca izvor: Condica mănăstirii Obedeau, de Dionisie Eclesiarhu, f. 86.

3) Fișe general P. V. Năsturel, comunicate mie de d. N. Boicescu.

4) Vezi mai departe actul dela 10 Aug. 1649.

5) Notițele mele.

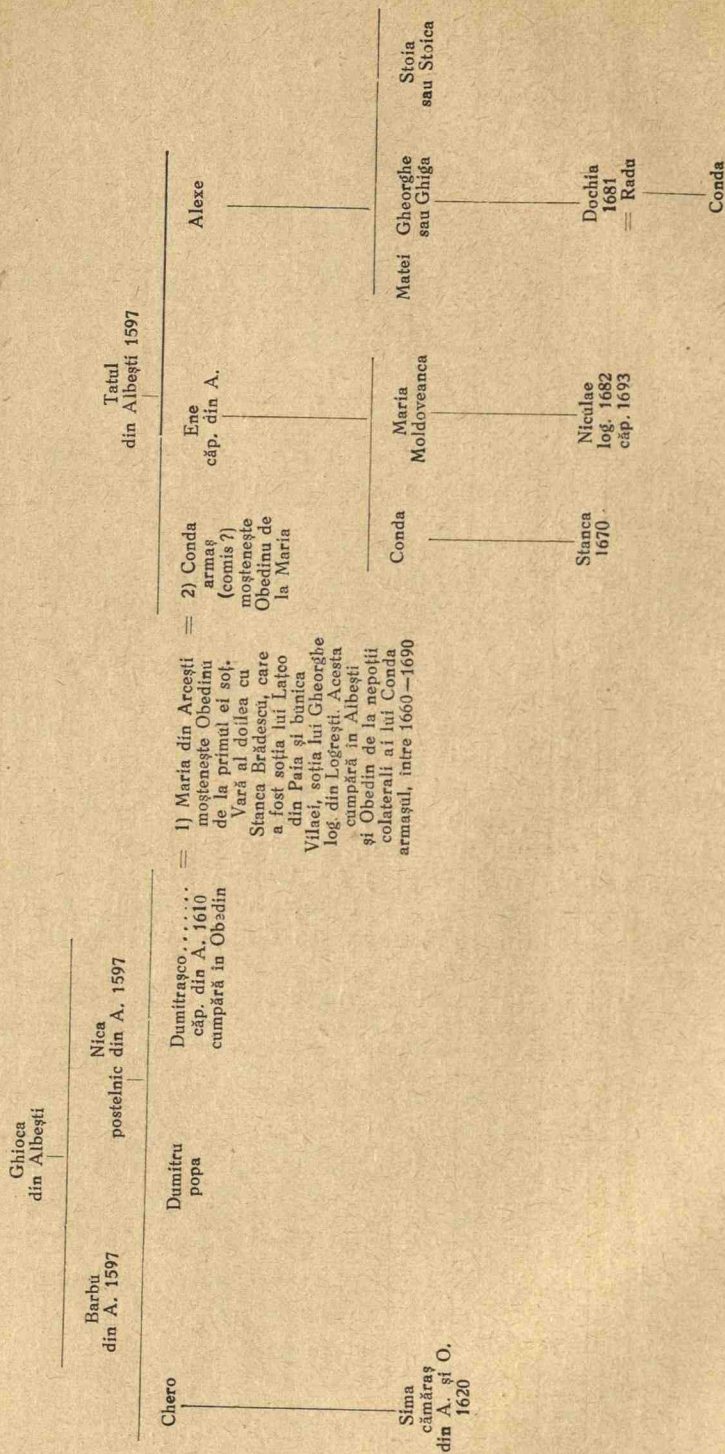
6) Mai departe, actul dela 1649.

7) Iorga, l. c.

8) Izvoarele citate, precum și mai departe în text.

9) Tot condica Obedeau, f. 86, zice C. V. O.

Transmisiunea satelor Albești și Obedinu

Ene căpitan, fratele Condii biv vel comis (?), sat care a fost de moștenire al lui Ene¹⁾. La 1644, Gheorghe sau Ghiga și Stoia din Albești, feciorii lui Alexe, nepoți Condii comisul (?), vând o moșie²⁾.

Din Ene s'a născut un al doilea Conda și o Maria zisă „Moldoveanca“. Cel de al doilea Conda a avut o fiică, Stanca, iar Moldoveanca a avut un fiu Nicolae, cari trăiau pe la 1670—1693. Din Alexe s'au născut Gheorghe sau Ghiga, Stoia sau Stoica, și Matei. Acesta din urmă a avut o fiică, Dochia, dovedită la 1681, care la rândul ei a avut un fiu, un al treilea Conda³⁾.

Intr'un hrisov dela 5 Martie 1693, Constantin Vodă Brâncoveanu: zice: „și iar să fie boerului Dniei mele Gheorghe vornicul (Obedeanu) ocină în Albeștii de jos și de sus, fiindcă le-a cumpărat dela Necula căpitan, feciorul Mariei Moldoveanca, fata lui Ene căpitan din Albești⁴⁾).

II.

Satul Obedinu a fost cumpărat pe la 1602—1611 de Dumitrașco din Albești dela megieși, adecă dela vechii proprietari. Murind fără copii, Dumitrașco a lăsat satul soției sale Maria (din Arcești). Aceasta s'a remăritat cu Conda armașul, din Albești și el, cum am văzut, un vecin deci de moșie. Murind și Maria, între 1611—1618, a lăsat și ea satul Obedin celui de al doilea soț al ei, Conda. Urmează un proces între Sima cămărașul, nepotul căpitanului Dumitrașco de o parte și Conda armașul de altă parte.

Intr'un act dela 10 Aug. 1649 (?⁵⁾) se găsește într'adevăr menționat următorul act mai vechi: „Sima cămărașul din Albești și Obedin, nepot lui Dumitrașco căpitan, dinpreună cu Dumitru, fratele unchiului meu Dumitrașco, dau zapisul meu să fie la mâna jupânului Conda vel armaș, cum că am avut pără înaintea lui Alexandru Voevod, feciorul lui Iliăș Voevod (deci 1616—1618), pentru satul Obedinul din Jiul de jos, căci acest sat a fost cumpărat de unchiul meu Dumitrașco căpitan, încă din zilele lui Șarban Voevod (Radu Șerban, 1602—1611), dela megieșii din sat, iar în zilele lui

1) Acelaș izvor, f. 87.

2) Acad. rom. pach. 43, doc. 65, zice C. V. O., care a citit „Gheorghe i Ghiga, i Stoia i Matei“. Alt doc. însă (Iorga, l. c.) nu vorbește decât de Gheorghe și Stoia și Matei, așa că Gheorghe și Ghiga par a fi una și aceeaș persoană. E vorba de vânzarea moșiei Torsura din Dolj către Vilaia, (a doua) soție a lui Conda comisul, fiica lui Stoica logofătul din Farcaș.

3) Nota precedentă și actele ce urmează în text.

4) Regest comunicat de C. V. O., fără arătare de izvor.

5) Această dată o dă C. V. O., iar ca izvor, Acad. rom. pach. 72, doc. 51. În act se citește însă: „iar acum în zilele lui Alexandru Voevod, feciorul lui Iliăș Voevod“ (deci 1616—1618).

Rada Voevod (Radu Mihnea, 1611—1616), după moartea unchiului meu Dumitrașco căpitan, Conda armașul a luat pe jupâneasa Maria, iar în zilele lui Alexandru Voevod (1616—1618) jupâneasa Maria, la moartea ei, l'a lăsat acest sat Obedin soțul ei Conda armașul, iar acum în zilele lui Alexandru Voevod, feciorul lui Iliăș Voevod (deci tot 1616—1618), eu Sima cămărașul, feciorul lui Chero, și Dumitru fratele lui Dumitrașco căpitan, am venit la pâra în divan¹⁾. Sima a câștigat procesul, a reluat satul Obedinu, dar apoi l'a vândut lui Conda, iar acesta murind fără copii¹⁾, satul a trecut la nepoții săi colaterali, copiii fraților săi Ene și Alexe.

La 1665 Radu Leon Vodă întărește lui Gheorghe logofătul din Logrești-Mehedinți a patra parte din Obedin, cum-părată dela Conda sin Iane căpitan din Albești, nepotul Condii armașul din Obedin și partea lui Matei din Obedin și a cumrătă-si Stanăi a lui Stoia²⁾.

III.

La 1668, un doc. menționează pe Gheorghe logofăt și jupâneasa lui, Vilaia din Obedin, și dă spița neamului acesteia³⁾. Ea era fiica lui Preda postelnicul Păianu, care era și el fiul lui Lațco comisul din Paia și al Stanei, sora lui Barbu Brădescu, faimosul boer al lui Matei Basarab. Stana și Barbu erau la rândul lor fiii lui Preda sluger Brădescu și ai Armeancăi, fiica lui Hamza banul din Crețești. Acest Hamza avusese un frate, Neagu postelnic, care fusese tatăl unui Ion din Arcești, iar acesta avusese fiică pe acea Maria⁴⁾ din Arcești, căsătorită întâi cu Dumitrașco din Albești și apoi cu Conda armașul, tot din Albești.

Astfel, Barbu Brădescu și sora sa Stana, străbunica Vilaiei a lui Gheorghe logofătul de spre sfârșitul sec. XVII-lea, fuseseră veri al doilea cu acea Maria, care stăpânise un timp, pe urma soților ei, satele Albești și Obedinu⁵⁾. Din cauza acestei rudenii cu Maria, poate că se alesese Vilaia cu parte de zestre în Obedin, dar soțul ei Gheorghe este acela care a făcut cumpărături în acest hotar, ca și în Albești.

Gheorghe logofătul din Logrești, al cărui tată nu se cunoaște⁶⁾, și soția sa Vilaia, sunt începătorii neamului boerilor Obedeni din sec. XVIII-lea.

1) Iorga, I. c.

2) Act original în colecția urmașilor lui V. A. Urechia.

3) Doc. din 1668, publicat de C. V. O. în Arhivele Olteniei, II, 359—367.

4) Iorga, I. c.

5) Un doc. din 1633 zice că Barbu Brădescu a avut vară primară (în sens de vară al doilea) pe Maria (Iorga, I. c. 22).

6) Răpos. C. V. Obedeanu confunda pe acest Gheorghe logofăt cu Gheorghe fiul lui Alexe din Albești. Dar doc. din 1668, publicat chiar de

La 1724, Gheorghe banul Cantacuzino dă carte lui Constantin Obedeanu vornic, pentru satul Obedin, cum l'a avut dela moșul său Gheorghe căpitan, și anume: $\frac{1}{4}$ cumpărat dela Conda sin Iane căpitan ot Albești, nepotul Condii armașul din Obedin; parte dela Matei și dela cumnată-sa Stana, femeea Stoiu, nepoții Condii armaș din Obedin; $\frac{1}{4}$ dela Radu și dela femeia sa Dochia și dela fiul său Conda, nepoții Condii armaș, cu zapise dela 1681¹⁾.

Gheorghe logofătul din Logrești, căpitan și vornic, devenit „din Obedin“ și „din Albești“ prin cumpărături, a fost tatăl lui Petru Obedeanu, vel căpitan za dorobanți la 1693²⁾. Acesta avea unchi, nu știu în ce chip, pe Pătrașco căpitan Tomeanu, frate cu Radu spătarul (tatăl unei jupănese Despina³⁾).

Este cu neputință deci ca în testamentul lui Constantin Obedeanu, fiul lui Petru și nepot de fiu al lui Gheorghe, fondatorul la 1753 al bisericii și școlii Obedeanu din Craiova, să se spue⁴⁾ că moșia Albești o avea dela strămoșii săi Ghioca și Ene din Albești.

C. V. O., precum și de Iorga (l. c., 22—3), înlătură orice confuzie: sub Constantin Vodă (Șerban) „venit-au un nepot al Condii armașul, pre nume Conda snă (fiu) Iane căpitan, și alți nepoți ai Condii armașul, pre nume Gheorghe și Stoiu și Matei...“ de s'au judecat cu „Vasile paharnicul Păianul și cu Gheorghe logofătul, ginerele Predii Păianul“. Se vede clar că sunt doi Gheorghe deosebiți.

1) Originalul la urmașii lui V. A. Urechia. — Arhivele Olteniei, III, 142—4.

2) Regest de C. V. O., după „Arh. Stat. Mitrop. Buc. pachet 261/80 netrebnic, doc. 2.

3) Doc. din 1694, în regest de C. V. O., după „Arh. St. Cond. brâncovenească“.

4) Cum pretindea C. V. O., care zicea că are testamentul original.

Două documente privitoare la mazâlii din județele Brăila și R.-Sărat în sec. XVII-lea

Aceste doc. sunt interesante din mai multe puncte de vedere.

Mai întâi, cel din 1664, vorbește de „județul Râmnicului-Sărat și al Brăilii“, ceea ce arată că după ocuparea de către Turci a cetății Brăila cu raiaoa ei, partea rămasă Țării Românești, înglobată fiind în județul Râmnicului-Sărat, acest județ a fost denumit câtă va vreme: „și al Brăilii“.

Apoi, documentele ni dau informații despre situația mazâliilor în secolul XVII-lea.

Cu termenul turcesc de „mazâli“ s'au desemnat mai întâi funcționarii scoși din slujbe. Adunarea obștească pe care Leon Vodă Tomșa a convocat-o la 1631, a fost compusă din: „boeri mari și mici, și roșii și mazâlii, și toți slujitorii“¹⁾. La fel, obșteasca adunare chemată de Radu Vodă Leon la 1669²⁾.

Un hrisov privitor la impozite, al lui Grigore Ghica Vodă din Moldova, la 1728, vorbește și de „boerii cei fără de boerii, adică mazâli, cari dau dajdie în vistierie“³⁾.

Și după informațiile culese de Austriaci în timpul ocupației Olteniei (1718—1739), mazâlii erau boeri fără dregătorii⁴⁾.

Evident că existau diferite categorii de mazâli, după importanța funcțiunilor pe care le ocupaseră.

Constantin Vodă Mavrocordat a făcut o distincțiune între ei: a clasificat ca „neamuri“ pe urmașii fără funcții ai dregătorilor mari, și ca „mazâli“ pe scoborătorii fără slujbe ai funcționarilor mici⁵⁾.

Documentele ce public mai jos ni înfățișează însă pe

1) Magazin istoric, I. 122.

2) Ibid., 131.

3) Acad. rom. ms 1, f. 5-7.

4) C. Giurescu, Material pentru istoria Olteniei sub Austriaci, 390, 394. — Acelaș, Despre boeri, p. 10.

5) C. Ciurescu, Despre boeri, p. 14.

mazăli ca o categorie privilegiată fiscală, în felul diferitelor cete slujitorești din aceeaș vreme¹⁾, ai căreia membri, în schimb de servicii ce datoresc statului, își repartizează între ei, prin cislă, darea globală fixată pentru grupul lor și sunt solidar răspunzători pentru ea către fisc.

Document din 23 Februarie 1664²⁾:

„Adică noi mazilii din județul Râmnicului Sărat și al Brăilii, pre nume Andronicu | căp(itan) din trăgu³⁾ din Râmnic și Dumitrașco cu frate-său Mihalcea căp. | din Scauiani, și Gheorghe cu frate-său Dedul din Zgrăciți⁴⁾, feciorii lui Tănase, și Ște | fan iuzbaș din Bogdănei, și Șandru iuz (bașa) de Eporești, și Macoveiu iuz. | de Bordușani, și Dragul iuz. din Râmnicu, și Gavrinci cap. de Bălești și | Mihul spătarul, și Gheorghîț(ă) căp. za paharniceii, și Necula postelnic, scriemu și măr | turisimu cu acest zapis al nostru, ca să fie de mare credință la mâna sfinții | sale părintelui egumenului Eftimie și la tot soborul dela sfânta mână | stare dela Urechești⁵⁾, ce iaste hramul Uspeniii B(ogorodi)ță, și la mâna dumnealui Ianeă Hagiul | căp. de Râmnic, cum să știe că amu vândut sfinții sale și dumnealui căp(itanului) Ianeă | 2 roate de moară în (rupt) sus pre apa Râmnicului, dreptu ug (hi) 17, bani gata, iar mori (le) au fostu ali lui Pătrășcanu vornicul din Grăbovi⁶⁾, pentru care lucru (= pentru că) au fost | la mazilschioi⁷⁾, scriși în vistiinarie (cu) ug (hi) 20; deci feciorul lui Pătrășcan, anume Stoica |, fugit-au în Moldova, (iar) năpaste (a) lui au rămas asupra noastră, ca să o plătim noi |, mazilii. Deci noi, văzându nevoia, răsipit-am bani(i) lui, ug(hi) 14, la cislă, asupra | noastră și l'am lăsat pre (el cu) ug. 5 (sic), ca să vie în țară, la moșie, pre acești bani | cincii. Intr'acest chip, n'au venitu. Pentru acela lucru, noi văzându că-și lasă | nevoia asupra noastră și știindu că au fostu pus el zălogu Stoica | mai dinainte vreme dreptu ug. 24 la parintel(e) și la dumnealui căp. (aceste mori) cari scriu mai sus |, socotit-am că alți nu incap să cumpere aceaste mori, fără (numai) dumnealor |. Pentru acest lucru, vânduțu l (a) mu dumnealor aceste 2 roate de moară |, pentru aceia ca să fie părintelui egumenului și sfintei mănăstiri | și dumnealui căpitanului Iane Hagi(u)lui, moșie neclătită | în veci. Acesta amu scrisu și pentru credință pusu-

1) I. C. Filitti, Despre vechea organizare fiscală. Buc. 1935, p. 32-3.

2) Mi s'a comunicat de d. George D. Florescu și l'am publicat în „Analele Brăilei“ IV (1932), p. 139.

3) Târgu.

4) Zgărciți.

5) Fundațiunea lui Radu Vărzaru, mare armaș sub Matei Basarab și ucis la 1654.

6) Gârbovi.

7) Pentrucă au fost în rânduala mazălilor.

nemu | toți pecetil (e) și iscăliturile, să se știe. Fev(ruarie) dni¹⁾ 23, veleat 7172.

Doc. din 23 Fevr. 7171 = 1663²⁾.

Adecă noi, boerii mazâli cari sântem din județul Râmnicului, pre nume Mihi spătar snă Dediul post., i Gheorghită brat ego, i Nicola brat ego, i Dumitrașco cu brat ego Mihalcea snă Dăncieniu(?) ot Scăuiani, i Androni căp. ot Râmnic, i Mogoș iuz, ot Costiani, i Dragul iuz. ot Pâcleni, i Ștefan iuz. ot Bogdănei, i Șandru iuz. ot Tâmboești, i Gavrincea căp. ot Bălești, i Zbiara căp. ot Grădiște, i Macovei iuz. ot Bordușani, i feciorii lui Tănase Grem(?) ot Haidăi, scriem acest al nostru zapis la mâna d-lui Constandin vel comis³⁾, că fiind cu noi mazâl Stoica snă Pătrășcan vornic și făcând birul lui să dea ughi 67 la haraci, dimpreună cu cheltuiala calului, nevând de unde da, sculatu-s'a de a fugit și birul lui a rămas nedat. Ci, căzând birul lui iarăș în spatele nostru, sculatu-ne-am cu toții de am căutat ce vom găsi rămas de ale lui în urmă, ca să vindem, să-i plătim împrumuta lui; ci alt nemica nu am găsit, fără cât o moșie anume Bunești, care ajunge în balta Amarăi, cu partea ei din baltă, cât îi vine, și știind noi că are și d-lui Constantin vel comis moșie în Bunești,am mers la d-lui de ne-am rugat ca să dea d-lui acești bani și să-i dăm această moșie, iar d-lui, gândind că nu-i va fi moșia cu pace, s'au apărat, iar noi, negăsind alt ce să vindem...., iar am mers la d-lui.... Intr'aceea, d-lui ni-a dat acești bani...., iar noi încă i-am făcut acest zapis al nostru.

1) Zioa.

2) Arh. Stat. Mănăst. Râmnic, pachet 5, doc. 9, în fișele general P. V. Năsturel. L'am publicat în Arhivele Olteniei, Sept.-Dec. 1933, p. 448-9.

3) Vârzaru.

Din iconografia noastră laică¹⁾

(Chipurile lui Grigore I Ghica și Istrate Dabija).

Dacă studiile istorice sunt mai grele la noi decât aiurea, din cauza lipsei relative de izvoare, aceasta se datorește trecutului atât de frământat al Principatelor, invadate, prădate și pustiite până chiar în sec. al XIX-lea.

Clasa conducătoare, Domni, arhierii și boeri, singurii cari reprezentau națiunea, veșnic primejduți în averea și viața lor, stăteau totdeauna gata să caute adăpost peste hotare. Luau cu ei ce se putea transporta mai ușor: îmbrăcăminte, scule din prețul cărora să trăiască în pribegie, hrisoavele mărturii ale drepturilor ce păraseau. Plecau în grabă, urmăriți de aproape. Lipseau multă vreme dela căminuri și se întâmpla să nici nu se mai întoarcă. Ce luaseră cu dânșii se pierdea sau se prăda pe drum, rămânea pe unde se așezaseră. Din ce lăsaseră acasă, nu se alegea firește nimic.

Dar au fost, în țară chiar, distrugători interesați ai mărturiilor trecutului românesc. Călugării greci dela mănăstirile românești închinată de darnica pietate a Domnilor și boerilor, pentru a se face stăpâni deplini ai mănoaselor ctitorii, au ascuns, au luat peste Dunăre, sau au distrus dovezile despre șubrezenia pretențiilor lor. Au dispărut hrisoave, s'au vărui ori sfărâmat pizanii, s'au șters chipuri ctitoricești.

A mai fost un al treilea factor distrugător. În cea dintâi jumătate a sec. XIX-lea au început să se infiltreze la noi principiile marelui revoluții franceze despre omul abstract, acelaș dela un capăt al pământului la celălalt, căruia i se pot aplica aceleași legi, independent de latitudine și de timp, pentru că adevărul nu poate fi decât unul. Pentru tinerii care se întorceau din Apus, oeeace regăseau acasă nu putea fi decât eroare și superstiție. Totul trebuia refăcut din temelie, după modelele occidentale, fără considerație pentru datinele locului. După cum o mare parte a nobilimii franceze pe vremea enciclopediei se lepăda de toate obiceiurile trecutului, tot astfel tinerii noștri „bonjuriști“ s'au scuturat cu un sentiment de rușine de toate „vechiturile“ românești, ca de niște ră-

1) Publicat în „Convorbiri literare“, anul 56 (1924) p. 203—213.

mășițe ale barbariei. Ca urmare, și puținul cât mai rămăsese s'a aruncat, risipit, distrus, din nepăsare sau chiar cu dinadinsul. De aceea, aproape nu se mai găsește un ișlic, o giubea, o pafță... Argintăria veche s'a topit. Pietrele scumpe s'au scos din tocurile lor spre a se așeza în cadre noi. Case vechi, biserici, s'au dărâmat, fără a li se păstra amintirea măcar printr'o fotografie.

A urmat o reacțiune. Mare a fost firește meritul celor cari au început să adune fragmentele risipite. Au strâns cu râvnă, chiar cu patimă, dar și cu gelozia îndrăgostitului. Colecțiile lor au fost prea des numai pentru ei și inaccesibile celor cari le-ar fi putut folosi pentru cunoașterea trecutului nostru. Au omis uneori ca măcar prin dispoziții testamentare să le pue la dispoziția cercetătorilor competenți. Multe colecții s'au împrăștiat astfel, fără folos pentru nimeni.

Avem astăzi instituții care au făcut dovada că mărturiile trecutului, strânse acolo, sunt păstrate cu evlavie, spre folosul neamului întreg, în prezent și în viitor. Dacă amătorii noștri au adus un real serviciu strângând ce se putea strânge, ei își vor desăvârși opera încredințând colecțiile lor acestor instituții. Numai astfel vom putea avea, la un loc, o icoană pe cât cu puțință întregită a trecutului nostru. Rămășițele de care mai dispunem nu sunt destul de numeroase pentru a ne permite luxul de a le lăsa aruncate la întâmplare, sau de a face din ele obiectul unor egoiste apropriațiuni.

I

O ramură a istoriei este și iconografia, foarte înapoiată la noi. Mărginindu-mă la cea laică, observ că avem împrăștiate prin diferite publicații, fără nici o selecție critică¹⁾ portrete de Domni și Doamne, de boeri și jupănese. Printre ele sunt și fantezii din epoca ce putem numi romantică a istoriografiei noastre, când râvna patriotică împlinea fără șovăire lacunele științei²⁾.

O iconografie științifică nu este o lucrare ce se poate săvârși ușor.

Portretele Domnilor și boerilor, la noi, se găseau aproape exclusiv pe zidurile ctitoriilor lor, biserici și mănăstiri. Am suferit mai mult decât occidentalii de furia așa zișilor „preoți spoitori“. Călugării greci spoiau din interes. Ei au și provocat demne protestări ale boerimii române, care li-a amintit că nu le putea fi ertat „să stingă ei pomenirea ctitorilor nea-

1) Cf. Iorga, Ist. Rom. în chipuri și icoane, I. 112: observații despre portretul lui Mircea la Cozia.

2) Spre pildă colecțiile Papazoglu, G. Asachi sau a lui Iordache Beldiman. (Cf. D. A. Sturdza, Memoriu asupra portretelor Domnilor români. Buc. 1875, p. 8 și 10).

mului românesc și să lipsească principatul de podoaba acestor mănăstiri“. Statul, ziceau boerii „este firescul epitrop al neamurilor celor viitoare, fiindcă și aceste neamuri se interesează de a nu se derăpăna și mistui de către cele de acum, averile de care și ele vor fi în drept vreodată a se bucura“¹⁾.

Au mai intervenit și nenorocitele restaurări făcute chiar de ai noștri. Ctitorul nou simțea uneori trebuința de a stinge amintirea ctitorului celui vechi. Alteori intenția nu era distrugătoare, dar lipsea priceperea²⁾. După cum se sfărâmau și se aruncau pietrele vechi de morminte³⁾, se deformau figurile și se schimbau costumele ctitorilor după moda din epoca restaurării. Din asemenea cauze sunt pierdute pentru iconografia noastră portretele, spre pildă, ale celor dintâi Basarabi dela Cetățeni (Muscel)⁴⁾, al lui Mihai Viteazul dela Călușu⁵⁾, sau ale neamului domnesc al lui Radu Vodă Mihnea dela Sf. Troiță sau Radu Vodă din București⁶⁾.

Desigur, nu poate fi vorba de asemănare în vechile noastre zugrăveli ctitoricești, dar când însuși ctitorul sau urmașii săi imediați pun pe zugrav la lucru, avem totuși o garanție că trăsăturile caracteristice ale feței și desigur portul vor fi reproduse cu oarecare fidelitate. Pentru astfel de considerațiuni nu cred că putem adopta, spre pildă, chipurile lui Laiot Basarab, Neagoe Vodă, sau Radu Șerban dela Hurezi⁷⁾, zugrăvite pe vremea lui Const. Brâncoveanu⁸⁾, fără ca nimic să ne arate că ar fi reproduceri de pe alte portrete contemporane ale acelor Domni.

Chipuri de Domni sau boeri mai găsim în stampe străine, pe evangheliare, patrafire⁹⁾, perdele de mormânt¹⁰⁾, icoane¹¹⁾,

1) Divanul Țării Rom. c. Kisseleff (Acad. rom. Ms 1080 f. 302 și doc. 95 pachet 53).

2) Vezi spre pildă caracteristicul articol despre restaurarea bisericii Sf. Nicolae domnesc din Iași, și a împrejurărilor în care ni s'au păstrat copii de pe portretele lui Ștefan cel mare și familiei lui de acolo, în Bulet. com. monum. ist. V (1912) 130-2 (cu reproduceri).

3) Spre pildă, la Dealu, la Bistrița, la Curtea veche din Buc., etc. Pentru mormintele Costinilor din biserica dela Brănișteni, vezi V. A. Urechia, Operele lui Miron Costin, II 599, 602.

4) Bulet. com. monum. ist. V (1912) 93.

5) Ibid. IV (1911) 123.

6) Aci portretele au fost refuzate la 1859, pare-mi-se de pictorul Leca. Intregul lor caracter a fost alterat și în costume și în atitudini. Nu mai prezintă interes istoric și n'au dobândit nici valoare artistică. (Reproduceri în Ionescu-Gion, Ist. Buc. 244-7). Vezi I. Filitti, Biserici și ctitori, p. 21-3.

7) Bulet. com. monum. ist. I (1908) 63-4 și 69.

8) Vezi inscripția reprodusă în Iorga, Inscriptii din bisericile României, I, 185-6 și în Bulet. com. monum. ist. II (1909) 127.

9) Cf. Iorga, Patrahirul lui Alexandru cel Bun, în An. Ac. Rom., Secț. ist. seria II, tom. XXXV, p. 343 (cu planșă). — Patrafire dela Ștefan cel Mare, în Bulet. com. monum. ist. III (1910) 7-8.

10) Bulet. com. monum. ist. VIII (1915), 146, 148-151.

11) Iorga, Ist. Rom. în chipuri și icoane, I, 11: Doamna Despina a lui Neagoe cu fiul Teodosie, mort, în brațe.

monezi¹⁾, chiar sfeșnice²⁾, în țară sau dincolo de hotare. Au fost dintre ei a căror faimă s'a întins și peste granițe, prin vitejie, pietate sau nenorociri. Dăm de urma lor în schiturile dela Sf. Munte³⁾ pe care atât de darnic le-au înzestrat, în mănăstirile vechii Sârbii⁴⁾, în Epir⁵⁾, în muzeele și colecțiile țărilor vecine.

Când dispunem de un singur chip contimporan, trebuie firește să-l adoptăm pe acela. Când avem mai multe, o alegere critică se impune, și ea nu este totdeauna ușoară.

Voi aplica, în acest articol, considerațiile generale expuse până aci, la un exemplu precis.

II

Chipul lui Grigore Vodă Ghica, al doilea Domn din neamul său, care a participat la expedițiile nenorocoase ale Turcilor împotriva creștinilor la 1663 și 1664, ni s'a păstrat într'o stampă străină și în portretul de pe peretele ctitoriei sale dela Fedeleșcioi.

În stampă, chipul este desemnat de A. Bloem, și gravat la Viena de Cor. Meyssens. Poartă jos, în afară de corpul gravurei, inscripția: „Giovanni Grigorio Gika Principe din Valacchia 2° Anno 1663“. Inscripția este precisă. La 1663 Grigore Ghica domnea într'adevăr în Muntenia și era al 2-lea Domn din neamul său. Pictorul, s'a crezut până acum⁶⁾, că era Abraham Bloemaert, născut la 1564, mort octogenar la 1647⁷⁾. Această ipoteză este însă inadmisibilă. Mai întâi, la 1647 nimic nu putea încă atrage atenția unui pictor străin asupra lui Grigore Ghica, a cărui domnie începe abia la 1660. Apoi Abraham Bloemaert și-a petrecut viața în Olanda, cu o scurtă ședere la Paris. Dar, la 1668 se căsătorește la Viena un pictor olandez, născut la Anvers la 1639, Adrian van Bloemen, zis și mai scurt Bloem sau, nemțit, Blum și care a făcut gravurile pentru o istorie a împăratului Leopold⁸⁾, în timpul căruia se dau tocmai luptele la care participă Grigore Ghica. Unii⁹⁾ confundă pe Adrian Bloemen cu Adrian Bloemaert, fiul

1) D. A. Sturdza, Uebersicht der Münzen und Medallen des Fürstenthums Romänien. Viena 1874.

2) Sfeșnicul dela Radu Vodă din Buc., în Ionescu-Gion, I. c. 56 (Portretele nu mi se par contimporane).

3) Bulet. com. monum. ist. VI (1913) 38-41. — C. Erbiceanu, Priviri asupra epocii fanariote, 1901, p. 7-10.

4) Ibid. IV (1911) 194, articol de G. Balș despre ctitoria lui Radu cel Mare la Lopoșnia (cu nota dela p. 199 reproducă din Iorga).

5) Iorga, Fundațiile Domnilor români în Epir, extras din An. Ac. Rom. 1914, p. 9 n. 2 (după Epiroticele lui Lampridi).

6) D. A. Sturdza, Memoriu asupra portretelor domnilor români, p. 25, 30.

7) Greșit 1658 în Sturdza, I. c.

8) Thieme și Becker. Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler Leipzig, 1910. V^o Bloemen.

9) Vezi Grand dictionnaire Larousse, V^o Bloemaert.

lui Abraham, care însă s'a născut la 1609 și a murit la 1666. Cât privește pe gravor, Cornelis Meyssens, el a trăit până la 1672, s'a perfecționat la Viena și este cunoscut prin publicația sa *Effigies imperatorum domus austriacae*, apărută la 1662. Totul concordă deci ca să admitem că avem într'adevăr o imagine destul de exactă a lui Grigore Ghica¹⁾. Nicolae Bălcescu o descrie astfel: „fisionomie tânără, posomorită, arătând răutăți și viclenie, poartă părul à la jeune France: investmântat cu lorică (*cuirasse*)“²⁾.

Chipul dela Fedeleșcioi diferă de acesta. Mai întâi, pe când în stampă Ghica poartă ținuta de campanie a războinicilor occidentali de pe timpul lui, la Fedeleșcioi e în costum domnesc, cu coroana pe cap³⁾. În privința figurii nu există altă asemănare cu cea din stampă decât că amândouă sunt încă tinere și că barba nu este prea deasă.

Între aceste două chipuri trebuie să alegem pe cel din stampă, atât pentru că desemnul lui Bloemen ne poate inspira mai multă încredere decât opera zugravului dela Fedeleșcioi cât și pentru că nu suntem siguri că portretul de aci este contemporan cu Ghica. Într'adevăr, inscripția schitului zice că s'a început de Grigore Vodă în ultima lui domnie (1672-4) dar că „neisprăvindu-se atunci, a rămas asupra P. Sf. mitropolit chir Varlaam și s'au nevoit de au isprăvit acestea toate câte se văd, cu toată podoaba“ la anul 1700⁴⁾. Este foarte cu putință, deci, ca și zugrăveala să fie de pe la 1700, adică mult posterioară lui Ghica Vodă.

Socotesc deci că desemnul lui Bloemen trebuie primit ca reprezentând chipul lui Grigore I Ghica II Voevod.

III

Dar iată altă stampă care, judecând de pe inscripția din josul ei, ar fi reprezentând pe același Domn. Desemnul este de I(acov) Toorenvliet care a trăit între 1641—1719, deci un contemporan al lui Bloemen, iar gravura de G(erhard) Bouttats, originar din Anvers (1630—1703) care a trăit și la Viena, unde a dobândit titlu de „sculptor al Universității“⁵⁾ și a executat gravuri pentru lucrarea *Imp. Rom. Germ. a Carolo Magno usque ad Leopoldum*, apărută la Viena în

1) Stampa a fost reproducă în Ionescu-Gion, Ist. Buc., 112 și în Iorga, Ist. Rom. în chipuri și icoane, I ad p. 208. — Exemplar vechi la Acad. rom. și în colecția mea.

2) Sturdza, I. c.

3) Bulet. com. monum. ist. V (1912), p. 33.

4) Iorga, în Bulet. com. monum. ist. V (1912) 31.

5) Sturdza, I. c., 29.

1658¹⁾). Inscripția este următoarea: „Gregorio Gika, Principe di Moldavia, Anno 1664“. Această inscripție este greșită. La 1664, în Moldova, domnea Istratie Dabija, pe când Ghica domnea în Muntenia. Apoi chipul este cu totul diferit de cel din stampa lui Bloemen. Ni se reprezintă de astădată un om cărunt, fără barbă, foarte plin la față și la trup. Aci Domnul poartă un anterior cu fireturi pe piept și la guler, este îmbrăcat pe deasupra cu o manta cu marginile resfrante, în cap are coif împodobit cu pene. Trupul este întors spre dreapta, iar capul spre stânga²⁾). Este inadmisibil ca doi artiști contemporani să fi reprezentat în mod absolut deosebit chipul aceluiaș personagiu³⁾).

Răposatul Dimitrie A. Sturdza, pentru a nu se depărta prea mult de arătările inscripției, credea că gravura reprezintă pe Gheorghe Ghica (tatăl lui Grigore), Domn în Moldova la 1658--9, apoi în Muntenia 1659--1660, fiind deja bătrân⁴⁾). Dar la 1664, Gheorghe Ghica nu mai domnea. Poate chiar murise⁵⁾). Se pune deci întrebarea dacă suntem siliți să urmăm arătările inscripției.

Cred că următorul exemplu va face dovada că inscripțiile de pe stampe, când nu fac parte din chiar corpul gravurii, nu sunt hotărâtoare, pentru că pot fi adăogiri ulterioare. S'a păstrat o gravură de I. A. Böhner, cu inscripția „Giorgio Stefano, Principe di Moldavia“⁶⁾). Böhner a fost un portretist german din Nürnberg care a trăit între 1647—1720. A putut, pe când era în vârstă de 15—22 de ani, să cunoască pe bătrânul Gheorghe Ștefan Vodă care, după eșirea din scaunul Moldovei la 1658, a dus o viață rătăcitoare prin Polonia, pe la Viena unde apare la 1662, pe la Moscova, Stockholm, spre a sfârși la 1669 în statele electorului de Brandenburg⁷⁾). Dar, examinând gravura, constatăm că este o reproducere de pe alta, a lui D. Custos, reprezentând pe Mihai Viteazul⁸⁾ și Böhner este cunoscut pentru reproduceri de portrete⁹⁾). Când și de ce se va fi pus pe această stampă inscripția cu numele lui Gheorghe Ștefan, nu putem ști. Astfel de greșeli pot fi, după împrejurări, ale pictorilor, gravurilor sau, desigur, cele

1) Thieme-Beker, l. c. V^o Bouttats.

2) Exemplar vechi la Acad. și în colecția mea.

3) Că cele 2 stampe nu reprezentau aceeaș persoană observase și Bălcescu (ibid) fără a încerca o identificare.

4) Sturdza, l. c.

5) Nu cunosc portret contemporan al primului domn Ghiculesc. Posed o fotografie de pe un portret necunoscut, care mi se pare de fantezie, judecând după costum care este al veacului al XVIII-lea.

6) Exemplar în col. Acad. rom.

7) A. D. Xenopol, Ist. Rom., IV 286. — Rev. ist. IX (1923) 98.

8) Sturdza, l. c. 16, 20, care propunea, nu știu de ce, identificarea cu Ștefan Răzvan, contemporanul (1595) din Moldova al lui Mihai.

9) Thieme-Becker, l. c., V^o Böhner.

mai deseori, ale reproducătorilor ulteriori de stampe cari, scoțând tirajele, greșeau sau din neștiință, sau din vreun interes rămas necunoscut.

Așa dar, inscripția de pe gravura lui Toorenvliet nu ne silește să admitem că aceasta înfățișează pe un Ghiculesc. Să încercăm identificarea.

Un oarecare Iohan Hofman, despre care n'am putut găsi detalii biografice¹⁾, a gravat, *excudit*, un portret al căruia autor nu se arată și care poartă inscripția: „Bildnis Gregori Gica, Fürstens der Moldau, so sichjetzige Zeit bey der Türkischen Armada befindet“. Personagiul²⁾ este acelaș³⁾, la chip și la port, cu pretinsul Grigore Ghica Domn al Moldovei la 1664, din desemnul lui Toorenvliet; aci însă este reprezentat călare, pe un câmp de luptă, în dreptul unui cort împodobit cu semilună și a unor tunuri ce varsă foc⁴⁾. Apropiind aceste două gravuri, ale căror inscripții se completează reciproc, rezultă că ele reprezintă deopotrivă pe Domnul Moldovei care la 1664 se afla în lagărul turcesc, în timpul faimoasei lupte dela Leva sau Leventz în Ungaria, norocoasă pentru creștini. Dar acel Domn al Moldovei era Istratie Dabija⁵⁾. Se știe de altfel că acest Domn era în vârstă când s'a suit în scaun, ceea ce iarăș corespunde cu imaginea pe care ne-o dau cele două gravuri, care reprezintă deci amândouă pe Dabija și pe nici unul din cei dintâi Domni Ghiculești. Chipul se potrivește și cu cele ce știm despre Dabija că era iubitor de băutură⁶⁾.

IV

În legătură cu aceste două stampe, mai sunt de examinat alte două, admise până acum, din cauza inscripțiilor ce poartă „hors texte“, ca reprezentând una pe Gheorghe Ștefan al Moldovei, alta pe Constantin Șerban Domnul Munteniei.

Pretinsul chip al lui Gheorghe Ștefan este desemnat de acela, A. Bloem[en] care a făcut și portretul lui Grigore Ghica.

1) Ultimul volum apărut la 1916 din dicționarul Thieme-Becker cuprinde litera F. În alte dicționare de specialitate n'am găsit pe Iohan Hofman.

2) Exemplar vechi în col. Acad. rom. — Reprodus de Iorga, Ist. Rom. în chipuri și icoane, ad p. 154.

3) „Seamănă foarte bine“, zice Sturdza, l. c. 30.

4) Putem deduce că și acest portret a fost făcut de Toorenvliet, sau că gravorul a reprodus portretul făcut de acesta, schimbând numai atitudinea și adăogând decorul.

5) Identificarea că personagiul călare ar fi Dabija, a fost admisă de Iorga, Ist. Rom. în chipuri și icoane, l. 126. Este curios că în albumul recent, d-sa crede că e chipul lui Gheorghe Ștefan.

6) Xenopol, l. c., 305.

Gravorul este Il. Bianchi, despre care n'am putut găsi detalii¹⁾, iar inscripția: Stefano Giorgizza, Principe di Moldavia²⁾. Inscriptia este tot atât de puțin hotărîtoare ca și aceea de pe gravura lui Böhner unde numele lui Gheorghe Ștefan figurează sub chipul lui Mihai Viteazul. Bloemen a putut cunoaște la Viena pe pribeagul Gheorghe Ștefan, în treacăt pe acolo la 1662. Comparând însă această gravură cu acelea care reprezintă pe Istratie Dabija, constatăm o identitate absolută în costum, coif, portul părului și al mustății; dar figura se deosebește prin aceea că este mai trasă. „O figură uscată“, zice Bălcescu³⁾. Rău deci, socotesc, crede d. Iorga, în Album, că este chipul lui Gheorghe Ștefan.

În fine, pretinsul chip al lui Constantin Șerban este desemnat tot de Bloemen și gravat iarăș de Bianco. Inscriptia poartă „Constantino Serbano Principe di Valachia“⁴⁾. Bloemen n'a putut vedea pe Constantin Șerban, care n'a trecut nici odată peste hotarele Ardealului și a sfârșit în țara leșească⁵⁾. Chipul este aproape același, iar costumul, coiful, părul, mustața, identice cu ale pretinsului Gheorghe Ștefan, numai căt personagiul stă întors spre dreapta, pe când acesta este întors spre stînga.

Dimitrie Sturdza, examinând așa zisul chip al lui Gheorghe Ștefan, scria: „de câte ori am luat în mâini acest portret, pe acela al lui Constantin Șerban și pe acela al lui Gheorghe Ghica, de atâtea ori m'am întrebat dacă tustrele nu sunt imaginare“⁶⁾.

Le cred într'adevăr imaginare, în acest sens că nu reprezintă pe nici unul din acești trei Domni.

Chipul desemnat de A. Bloemen și gravat de Meyssens reprezintă pe Grigore I Ghica II.

Cel desemnat de J. Toorenvliet și gravat de G. Bouttats ca și cel gravat de Hofman, înfățișează deopotrivă (unul numai cu bustul, altul călare) pe Istratie Dabija.

Acești doi Domni au participat la expedițiile neizbutite ale Turcilor, dela 1663 și 1664. Înfrângerea Otomanilor la Leva a fost privită de creștini ca un mare succes și, cum

1) Gravuri italiene cu numele de Bianchi sunt numeroși în sec. XVI—XIX. În sec. XVII trăese la Milano doi „Io Paulus Blancus, (Thieme-Becker, l. c. V^o Bianchi).

2) Exemplar vechi la Acad. — Reprodus în Papiu, Tezaur, III, 73; în Hurmuzaki VI; în Iorga, l. c., ad p. 96.

3) Sturdza l. c., 25.

4) Ibid., 27. — Gravura reprodusă în Papiu, Tezaur, III, 73; în Ionescu Gion, l. c., 140. — Exemplar vechi la Acad. rom.

5) Xenopol, l. c., IV, 284-4. 293.

6) Sturdza, l. c. — „Puțin cam de fantezie“ zice și Iorga (l. c. 124 nota) despre pretinsele chipuri ale lui Constantin Șerban și Gheorghe Ștefan. În „Album“ însă le identifică cu Gheorghe Ștefan.

Domnilor români le revenea o parte de merit¹⁾), este firesc ca atenția să se fi îndreptat asupra lor și să li se fi reprodus chipurile de către pictori și gravori.

Cât despre pretinsele portrete ale lui Constantin Șerban și Gheorghe Ștefan, mi se pare neîndoios că amândouă reprezintă pe una și aceeași persoană. Dacă trebuie ales între inscripțiile deosebite ce poartă, aș crede mai de grabă să fie vorba de Gheorghe Ștefan, care a trecut prin Viena la 1662.

Comparând însă aceste două portrete cu cele două ale lui Istratie Dabija, mă întreb dacă nu reprezintă și ele pe același Domn și dacă nuanțele ce constatăm în chipuri nu se datoresc numai faptului că sunt operele unor artiști deosebiți: cele două dintâi, ale lui Bloemen, celelalte două ale lui Toorenvliet.

Chestia mai trebuie studiată. Deocamdată sunt dobândite pentru iconografia noastră numai chipul lui Grigore I Ghica II și al lui Istratie Dabija.

V.

Selecțiunea se impune și când avem mai multe chipuri contemporane ale aceluiaș personagiu. În trecut, două exemple.

Numeroase sunt portretele lui Constantin Vodă Brâncoveanu păstrate în ctitoriile sale. Din comparația lor, mi se pare că mai apropiate de adevăr trebuie să fie cele dela Surpatele²⁾ și dela Mogoșoia³⁾, care se aseamănă mai mult cu stampele străine contemporane⁴⁾, pe când figurile dela Mamul⁵⁾, dela Hurezi⁶⁾ sau Doicești⁷⁾ se depărtează de acest tip.

Tot astfel, dintre cele cinci portrete ce se păstrează în București ale celui dintâi Domn Mavrocordat, Nicolae Alexandru Vodă⁸⁾, unul singur mi se pare a nu fi fost retușat prin restaurări, acel din paraclisul mitropoliei, care se și apropie mai mult de gravura lui Wolfgang dela 1721⁹⁾.

1) Pentru Ghica, vezi doc. citate de Xenopol, *ibid.* 229 nota și Iorga, *St.* și doc. IX. 130. — O gravură, în colecția mea, reprezintă lupta dela Leva, arată și un grup de „Tartarer und Moldauer“, iar descrierea ce însoțește gravura spune că Moldovenii s'au lăsat înfrânți cei dintâi.

2) *Bulet. com. monum. ist.* VIII (1915), 52.

3) *Ibid.*, VIII (1915) 51.

4) Sturdza, *l. c.*, 31—3.

5) *Bulet. com. monum. ist.*, VIII (1915), 50.

6) *Ibid.*, I (1908), 157, 159.

7) *Ibid.*, VIII (1915), 53.

8) Două la mănăstirea Văcărești, unul la biserica Foișor, la biserica Toți Sfinții și la paraclisul mitropoliei. Reproduse parțial în A. A. Sturdza, *L'Europe orientale et le rôle des Mavrocordato*. Paris 1911. Vezi I. Filitti, *Biserici și ctitori*, p. 23-6.

9) D. Sturdza, *l. c.* — Reproduse în A. Sturdza, *l. c.*

Un raport catolic despre Moldova la sfârșitul sec. XVII-lea¹⁾

Pentru a stabili aproximativ data documentului, avem următoarele elemente. Se vorbește de P. Rensi (mai bine Renzi sau Rienzi) ca de un contemporan al scriitorului. Acel Rensi se constată la 10 Iulie 1682²⁾ și la 7 Februarie 1685³⁾. Se mai menționează Mihail Mikes ca guvernator al țării Secuilor. Acest Mikes a devenit conte la 1696⁴⁾ și se dovedește și între 1699 și 1717⁵⁾. Pe vremea documentului, Iesuiții părăsira Moldova: deci este posterior anului 1684⁶⁾. Trinitarii de cari se vorbește așa de urît în document, apar în Moldova la 1691⁷⁾. Deci documentul trebuie să fi fost scris în ultimul deceniu al sec. al XVII-lea. Autorul se află în Moldova și pare a fi secretar domnesc, căci vorbește odată de „mio principe“. Să fie Andrei Wolf, secretarul Ducăi-Vodă (1693—1696)? Știa acesta atât de bine italianește? Destinatarul nu este un cardinal, căci nu-i intitulat „Eminentă“, ci numai *illustrissimo et reverendissimo signor*. Ar putea fi nunțul dela Viena, căci se vorbește de împărat, și rapoartele adresate la Viena despre principate sunt numeroase⁸⁾ în acea vreme, provocate de burocrația austriacă.

*

Sono i Moldavi colonie romane mandate da Trajano Imperadore in quelle frontiere per un propugnacolo alle scor-

1) „Relazione della Moldavia e dei P. P. missionarii apostolici in quella Provincia“ copie contemporană cumpărată dela un anticar din Roma, la 1910. — Publicat în Revista istorică XII (1926) p. 193-9.

2) Bianu, *Vito Piluzio*, în *Columna lui Traian*, 1883, p. 262.

3) Iorga, *Studii și doc.*, I-II, p. 83.

4) Comunicat de I. Karacsonyi părintelui Carol Auner, dela care țin aceste lămuriri.

5) Nilles, *Symbolae*, pp. 971 și 457.

6) Iorga, *l. c.*, pp. 60-1.

7) Engel, *Walachei*, p. 90.

8) Astfel: „Relatio de statu Valachiae“, scrisă de un Iesuit, probabil Del Monte, pe la 1688, *Mag. ist.*, V, 33. Relațiile publicate în „Arhiva“ din Iași, V, pp. 547-51; I. C. Filitti, *Din arhivele Vaticanului*, I, pp. 100, 124, 131; II, p. 123. — Cf. Iorga, *Călători*, II, p. 53.

rerie de' Sciti. Arguisce à questo e la lingua, e i costumi. Vestono alla Polacca, hanno la libertà christiana, alieni affatto di genio e della maniera di vivere da Greci, ed in tutti i loro tratti mostrano un non sò del procedere ed un cert'odore della maniera italiana. La loro lingua è un mescolio di molte lingue, italiano, latino, spagnuolo, ruteno, greco, e qualche altro che pare sia del proprio, ma più dal italiano e meno dal spagnuolo. Si chiamano in loro lingua Rumuni, che vuol dire Romani, e parlano come nel seguente modo: dicono la testa capo, occhi occi, ciglia sprinzene, naso nas, bocca gura, denti dins, lingua limba, acqua apa, vino ghino, pane puine ò pita, cavallo callo, latte lapte, vacca vacca, bove boe, etc., omolle bune ce ceres = uomo da bene che cerchi, come şì chiama esto = come si chiama questo, la donna es formosa = la signora è bella, Voda s'a duss alla beserica = il prencipe se n'andò in chiesa, fratre si mergem à casa = fratello andiamo à casa, moi tu pone massa = o tu metti tavola, manduca = mangi, dam se be = dami da bere, ce face colò, cerc se dorme = che fai colà, cerchi dormire, buna sara a dumiata = buona sera à V. S., etc.

Fra tutti i scismatici i più ben'affetti alla religione cattolica ed i più ben disposti alla conversione della santa Fede posso dire sono i Moldavi, e ciò per le seguenti ragioni. Per l'uso e maniera di vivere uniforme a' cattolici, differente dal Turco e dal Greco. Per l'odio contro i Greci, instromento della loro schiavitù, sospirano la passata libertà, lagrimano sotto il giogo delle presenti miserie. Per il zelo che professano verso i Pollachi, essendo stati sudditi della corona di questi. Per la vicinanza della Polonia ed uniformità de costumi che li porge mano di trattare e conversare giornalmente con questi. Per la discendenza e parentelle che hanno la maggior parte co'i Polachi. Per il ricovero ed ogni buon trattamento che trovano i ministri ed altri ufficiali nelle mutazioni in Polonia, li quali, deposto il lor prencipe, sospetti al successore, vengono per ciò perseguitati, com'anche nelle grandi e soventi mutazioni i sudditi che non possono sussistere fuggono in Polonia e trovano da vivere sino che, passate quelle contribuzioni e mutate le cose, ritornino di nuovo alle loro case, e questo si pratica quasi giornalmente e massime in tempo di guerra. Per la continua pratica che hanno co'i Pollachi, studiando in Polonia e servendo molti de' nobili nella Corte e nella milizia; ed al presente si trovano in servizio della Corona di Polonia reggimenti formati tutto di Moldavi ¹⁾ con generali, colonelli ed altri ufficiali moldavi intrattenuti a speze della Republica polacca.

1) Cf. Dimitrie Cantemir, *Vita Constantini Cantemirii*, ruseşte şi latineşte, ed. Moscova, 1783, p. 26 şi urm.

Odiano poi mortalmente i Greci, poichè, da quando la politica ed avarizia de' Turchi introdusse l'uso di far prencipe della Moldavia dalla nazione greca, come più fedele all' impero ottomano, sì per l'antipatia ch' hanno i Greci contro i cattolici romani e simpatia verso i Turchi, ne' i costumi de quali sono già conaturalizzati, come per le poche adherenze, parentelle e dipendenze che hanno in quelle parti i Greci, gl'infelici Moldavi incominciarono d'all' ora a perdere molto della loro libertà: più non si ellege da' stati il prencipe, ma viene creato à capriccio del Sultano chi più li offerisce, ed il prencipe poi, che conosce quanto dev' essere odiato da Moldavi per esser d'altra nazione e perchè li scortica nel sodisfare le promesse fatte alla Porta ottomana ed al Sultano, e per le spese grandi della sua creazione, non fidandosi de' nazionali con la sua dispotica e tirannica, auttorità che per politica li lasciano i Turchi, promove alle maggiori dignità ed officii Greci poveri, portati da lui da Constantinopoli, la di quali fortuna dipendendo da quella del prencipe, non ponno che esserli fedeli, e per l'accortezza e sottigliezza d'ingegno propria alla nazione greca, e per la pratica della politica e corte ottomana, lo servono con maggior sodisfazione, onde i nazionali e meritevoli restano privi d'ogni onore nel principato, e per ciò non si può credere l'abominazione che hanno i Moldavi de' Greci, sì per questo, come per la differenza de' costumi.

I Moldavi, se ben seguitano il rito greco più per ignoranza ed usanza inveterata, non riconoscono però il patriarca di Constantinopoli, anzi lo detestano come illegittimo e creato dal Turco à forza di denaro. Ellegono loro un capo che chiamano Vladica, ed hà ogni auttorità nello spirituale, poichè a suo beneplacito e senza l'intervento del prencipe crea i vescovi e gl'altri prelati subalterni nel principato. Celebrano nella lingua rutena, e diferiscono in molte cose dalle ceremonie de' Greci. Odiano i religiosi greci e conversano volentieri co' i nostri, che non si meschiano ne' i loro monasteri e nelle loro entrate, che al contrario i monaci greci, scaltri ed astuti, godendo il favore de'prencipi, col pretesto della divozione del Santo Sepolchro, e per il continuo stare in Moldavia dei patriarchi greci deposti, si sono impossessati di molti monasterii e beni ecclesiastici, e spogliati i Moldavi, e per queste cause vengono odiati i Greci ed amati, i nostri, e non c' è dubbio che, se i nostri missionari in Moldavia vivessero con quell' esempio che si deve, e tenessero scuole per amaestrare la gioventù amatore delle lettere latine, si averebbe fatto gran giovamento e profitto e nello spirituale per la gloria di Dio, e nel temporale per l'interesse della Christianità.

Sono in Moldavia molti cattolici e villaggi intieri d'Unghari cattolici, e, se ben pochi nobili, nondimeno tanto zelanti

e buoni christiani, che move pietà di vederli così male officiati, e, con tutto che i padri nostri diano poco buon odore, non per ciò indagano i loro cattivi andamenti, ma li riveriscono ed obbediscono più che il loro prencipe. Sono molte chiese di pietra, ma i nostri missionari, ch' attendono al proprio guadagno, per non aver spese, fabricano con le spese dei cattolici, dove guadagnano, altre piccole chiese di legna e lasciano quei di pietra andar in rovina.

I missionarii nostri non hanno monasteri, m'abitano dispersi in case de'secolari, o in loro proprie, con donne e famiglie. Contribuiscono quei cattolici alli padri missionari ogiuno come può secondo la sua possibiltà, o lavorano le vigne e beni delle chiese, o offeriscono grani, fromenti, vino, latticinii, miele, cera, pecore, bovi, cavalli, vacche, etc. e denaro, oltre che le nostre chiese hanno dele vigne, campi ed altri beni, che la maggior parte, per l'avarizia de padri, o son impegnati, o occupati ed usurpati da nobili scismatici che sono vicini.

Vengono i nostri religiosi spesati da i cattolici, possono andare ad abitare e vivere nelle case de' cattolici dove li piace, da quali vengono molto volentieri veduti. Le donne, nelle feste e nelle domeniche, hanno per usanza e portano nella chiesa certe buccelle fatte dal primo del pane¹⁾, candelle di cera, denaro in cartelle, e molte volte oche arrostate e vino, che li fano benedire nella messa e li lasciano poi al padre, ed in questo c'è il punto della riputazione: chi porterà maggior regalo e può portar d'avantaggio. Li nobili anche, benchè scismatici, essendo affezioneti alli cattolici e di natura generosi verso i forastieri, fano molti regalli ed elemosine verso i nostri missionari, e chi li presenta una cavalla, chi un cavallo, chi una vacca, chi un vitello etc., di modo che il mio prencipe pregò più volte il padre Rensi di venderli delle sue cavalle per far razza, mentre nè il prencipe, nè gl' altri avevano de' migliori. Ma quel che importa più ed apporta guadagno maggiore a quei misionari sono l'imunità e privilegi che hanno dal prencipe e dalla Provincia i nostri missionari, che, ò per uso inveterato del paese e de'antecessori prencipi, ò per ostentazione di gloria ed ambizione d'acquistar fama, si mostrano più liberali verso i nostri che verso i loro religiosi. Questa libertà dunque, che trovano i nostri pp. missionari in quelle parti, l'interesse che li occupa al guadagno, il poco timore per non aver nessun capo secolare che osservi i loro andamenti, essendo il prencipe ed i ministri scismatici, ed i cattolici ò di mediocre condizione, ò villani, li rende trascurati nell' amministrazione del loro officio, li leva ogni vergogna, e gl' ingolfa nei vizi, dandosi tutto all'economia, alle

1) Prescurà.

mercanzie ed al privato interesse, e tralasciando affatto lo spirituale, con gran detrimento della nostra religione.

Per rimediar a questo disordine, ò si dovrebbe scacciar totalmente quest' ordine per estirpare dagl'animi de' Moldavi ogni mal odore e cattivo concetto impresso per i mali portamenti di questi e mandar missionari d'un altr'ordine, di vita più esemplare, come i pp. giesuiti, che con le scuole potrebbero amaestrare quella gente e render gran servizio a Dio, ò li pp. trinitari, che con la pietà e charità di riscattare i schiavi muovono l'affetto e l'inclinazione, ò vero far qualche riforma e regola che possino vivere meglio quei padri che al presente si trovano in Moldavia, che altrimenti la gran libertà, il poco timore e l'interesse pervertirebbe ogni qualunque buon religioso.

Tirarli affatto dal temporale e dall'occasione che li fa trascurare lo spirituale; instituirli un capo secolare, come procuratore della Chiesa, etc., che fosse d'auttorità presso il prencipe e di buona coscienza in se stesso, questo, prendendo sopra di se la cura dei beni e rendite delle chiese, li radunarebbe in uno, metterebbe una regola, ricupererebbe i beni impegnati, usurpati e desertati per il mal governo de' padri, attenderebbe all' accrescimento e darebbe poi alli padri missionari tutto quello li bisognarebbe per vivere onoratamente, e con questo li sradicarebbe dall'occasione e li sforzarebbe ad attender allo spirituale, e, dando poi questo procuratore ogni mese parte alla sacra congregazione dello stato dei padri, invigilarebbe i loro andamenti, e, quando qualche padre dasse cattivo esempio, procurarebbe con il prencipe che si levasse dalla Moldavia e si mandasse a Roma, e ciò farebbe star attenti quei padri e viver religiosamente nell'avvenire.

Per trovar questo capo; in Moldavia non c'è nessuno atto per quest' officio, essendo i cattolici o di mezza sfera, o d'ordinaria condizione, e la maggior parte contadini. In Transilvania due sono i principali della nostra religione, il conte Apor¹⁾ ed il conte Miches. Il conte Apor, per esser una persona dedita all' interesse, di poco nome nei Moldavi, che li tormenta co'i dazii e di nessuna corrispondenza nè appreso il prencipe di Moldavia, nè appreso i principali di quella provincia, anzi dato tutto nelle cose politiche e negl'affari del governo della sua patria, nè sarebbe atto, nè ni meschierebbe (come io ben lo conosco) in affari che non portano altro pròvento che spesa e fastidio. Il conte Miches al contrario è assai divoto ed inclinato alle cose della religione, generoso coi Moldavi, caritatevole con quei religiosi, di gran nome e stima appresso il prencipe della Moldavia e suoi ministri, che per

1) Cf. Hurmuzaki, V¹, pp. 481, 534.

esser commandante della Sicilia e questa provincia, per la vicinanza e continuo trattare co' Moldavi, si può dire quasi unita con la Moldavia, corrisponde per ciò, e tratta giornalmente questo cavaliere col prencipe e coi Moldavi, hà la pratica, hà l'amor de' Moldavi, e di grand' auttorità presso loro per le sue liberalità, e di buon zelo e coscienza, onde non credo sarebbe miglior di questo, nè dubito che la pietà di questo signore recusarebbe d'impiegarsi in così santa intrapresa, quando che V. S. ill.ma e Reverendissima lo alettasse con la grazia di S. Santità nostro Signore e con dar parte anche a S. Ces. M-tà per raccomandargli quest' affare che sarebbe anche di servizio ed interesse cesareo.

Questa è il mio debil parere e con tutta somissione bacciando le sacra veste de V. S. rss., resto...

Un grec românizat, stolnicul Ștefanachi Cremidi († 1764)¹⁾

În răscoalele pe care, în repetite rânduri, încă dela începutul secolului al XVII-lea, boierii de țară le-au pornit împotriva Grecilor, de partea celor d'întâi se numără totdeauna și boieri greci de origine. Fenomenul se explică prin comunitatea de interese ce se stabilia răpede între boierii de țară și boierii greci așezați definitiv în principate, căsătoriți aci și lipsiți de orice gând de întoarcere în patria lor. Asimilarea acestora se făcea fără greutate încă dela primă generație, și acești românizați se simțiau tot atât de interesați ca și boierii de țară să lupte împotriva Grecilor noi care veniau cu Domnii tot mai des reînoiți. Era un simț comun de conservare, care-i îndemna să se opue împreună unor candidați noi la foloasele reale ce decurgeau din exercițiul diferitelor dregătorii. Se năștea o solidaritate între cei ce apucaseră să fie, împotriva rivalilor proaspeți. Astfel, Vasile Lupu, de și grec și el, duce lupta împotriva lui Alexandru-Vodă și a Grecilor lui²⁾. Românizatul postelnic Constantin Cantacuzino e prigonit de Dumitrașco vistierul, „Grecul“³⁾, un Cantacuzin și el. Cantacuzineștii sunt dușmani ai Rusetestilor⁴⁾, de și neamurile lor se înrudesc. Ajuns Domn, Nicolae Mavrocordat are grijă să obștească legăturile lui de sânge cu vechii Domni ai Moldovei⁵⁾.

În Țara-Românească, între anii 1750—1765, boierii se răzvrătesc de mai multe ori împotriva unor Greci proaspeți, ajunși la mare trecere la Poartă, printre cari Manolachi Gealepul, și ginerii lui, Iordachi Geanet și Iordachi Stavrachi⁶⁾.

1) Publicat în Revista istorică, I (1915) p. 105—111.

2) *Letopisește*, I, p. 293.

3) Iorga, *Doc. privitoare la familia Cantacuzino*, p. 71.

4) *Letopisește*, II, p. 17.

5) D. Russo, *Cronica Ghiculeștilor*, extras din „Buletinul comisiei istorice a României, vol. II, București, 1915, p. 4.

6) Filiitti, *Lettres et extraits concernant les relations des Principautés roumaines avec la France*, p. 377. Cf. *Letopisește*, III, p. 186. — De altfel nu era totdeauna armonie nici între rudele cele mai apropiate; *ibid.* p. 231.

Erau și aceștia dintre speci­me­ne­le în­col­țite des pe uli­țele Ța­ri­gradului, feciori de empirici, de zarafi, ori de breslași ajunși în fa­voarea vizirilor și sultanilor și dis­pu­nând ca atare de dregătoriile și chiar de scaunele principatelor. De partea boierilor de țară cari se plâng atunci de acei Greci, se află și un oarecare Ștefanachi, de care până acum nu se știa altceva decât, după spusa lui Atanasie Ipsilanti¹⁾, că era el însuși „Grec țarigrădean“. Câteva amănunte asupra acestui perso­nagiu socotesc că nu vor fi lipsite de orice interes.

Intr’o lucrare recentă²⁾, menționând pe clucerul de arie Ștefanachi Cremidi, nu îndrăznisem să afirm că era una și aceeași persoană cu medelnicerul, apoi stolnicul Ștefanachi, răzvrătitul împotriva Grecilor, de care vorbesc atâtea izvoare. I mi lipsiau dovezile, pe care, de atunci, le-am găsit³⁾. Ștefa-

1) Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, p. 399.

2) *Așezământul cultural al Mitropolitului Dositei Filitti*, pp. 120-1.

3) Iată documentele, în ordine cronologică:

1711, *Antonie comisul Cromida*, în *Cronica lui Grecianu*, ed. Șt. D. Grecianu, p. 211.

1718, Sept. 18 (Arh. Stat., Cond. Mitrop. Buc., V., fol. 198). Ioan-Vodă (Mavrocordat). Dat-am... această poruncă credincios boierului Domniei Mele *Antonie vel armaș*... să aibă a ținea... o casă aici în București, care este făcută de răpos. Constantin-Vodă (Brâncoveanu) cu cheltuiala vistieriei, pe locul mitropoliei, pe lângă Dâmbovița, care o au fost dat și o au fost dăruit atunci Constantin-Vodă lui Antonie grămăticul, și, pe urmă, lipsind Antonie grămăticul, au rămas casele în seama unora și altora, și, trecând vreme multă... și întâmplându-se lui Antonie grămăticul moarte la Țarigrad, aceste case au rămas iar pe seama Domniei, și, neavând boierul Domniei Mele ce scrie mai sus case aici în București, s’au apucat și au dres casa, ca să se odihnească dumnealui“. Deci Domnul dă voie lui Antonie vel armaș să locuiască în acele case, plătind chirie mitropoliei. La 1720, April 24, Nicolai-Vodă Mavrocordat întărește actul în favoarea lui *Antonie biv vel armaș*.

1730, Novembre 2 (ibid., fol. 198 v-o 199). *Ștefan vtori spătar*, feciorul răpos. *Antonie biv vel comis*, dă mitropoliei casele de care s’au vorbit.

1737, Dec. 15 (ibid., fol. 213 v-o). Eu, Despa soția lui Iane Boldescu cupețu ot Buzău..., dat-am zăpisiul mieu la mâna d-lui *Ștefanache vel clucer za arie*..., că i-am vândut... trei prăvălii de lemn pe locul nostru în fața *Scaunelor*, în orașul București“.

1739 (Dapontes, *Ephémérides daces*, ed. Legrand, II, pp. 282-4). *Ștefanachi Kremmydi, clucer za arie*.

1743 Martie 10 (Arh. Stat., Mitrop. Buc., pachet 349/168 netrebnic, doc. 11). Mihai-Vodă Racoviță dă niște țigani lui Constantin Obedeauu vel stolnic, să-i ție în bună pace de către *Ștefanache biv vel clucer za arie feciorul lui Antonie armașul*.

1752, Mai 28 (Arh. Stat., Cond. Mitrop. Buc., V, fol. 214). Adecă eu *Ștefanache biv vel medelnicer* dat-am acest... al mieu zăpis la cinstita mâna Sf. Sale..., chir Neofit și la sf. mitropolie... că am făcut schimb cu Sf. Sa de mi-au dat... mie moșia de la Dărăști, sud. Vlașca, pe apa Argeșului..., ce este alătorea cu moșia mea..., și eu i-am dat Sf. Sale locul mieu de la *Scaune*, pe care am avut mai nainte prăvălii și pivniță..., care acest loc mi-a fost și mie cumpărătoare de la *Despa*“.

1758, Martie 4 (ibid., fol. 214 v-o). Eu Bărcă cojocarul dat-am zăpi-

nachi apare întâia oară la 1730, ca vtori spătar, fiind foarte tânăr. La acea dată murise tatăl său, Antonie, vel armaș la 1718, vel comis în divanul îndoitei sale rude Nicolae Mavrocordat, la 1724 și 1725¹⁾). Sora lui Antonie era căsătorită cu Panaiotachi, vel sluger în divan la 1719²⁾), vel paharnic la 1724. Fiica acestora, Smaranda, a fost a treia soție a lui Nicolae-Vodă³⁾). Antonie era și el fiul unui alt Antonie, care însoțise, la 1688, în misiune la Viena pe vărul său bun despre mamă Alexandru Mavrocordat Exaporitul⁴⁾). Ca și Mavrocordaii, ca și Gulianii, ca și niște Rusetesti (poate Cupăreștii), Ștefanachi cobora din neamul vestitului gealep Scarlat, prin una din fiicele acestuia⁵⁾). Despre mamă-sa, Ștefanachi era nepot de soră al doctorului Manolachi Duki⁶⁾). Mama acestuia era fiica lui Dumitrașcu-Vodă Cantacuzino⁷⁾).

*

Ștefanachi se căsătorii în Țara-Românească, cu Maria, una din fiicele medelnicerului Iane Slatineanu și ale Stancăi

sul meu la mâna d-lui jupânului Stefani..., că am vândut d-lui casele și pivnița cu prăvălia dela uliță..., care loc se hotărăște despre Scaune cu locul d-lui Ștefanachi biv vel medelnicer...

1761, Ianuarie 28 (*ibid.*, fol. 215). Eu Stefani cojocarul dat-am acest... zapis... Sf. Sale părintelui mitropolit... Grigorie..., fiind Sf. Sa vecin cu acest loc al meu, cu locul Sf. Sale ce este despre Scaune, care îl are dela d-lui stolnicul Ștefanache...

1) Acad. Rom., doc. 26/53 și 90/94.

2) *Ibid.*, doc. 53/59.

3) În lucrarea mea *Așezământul Mitrop. Dositei*, am făcut greșala de a identifica pe Panaiotachi cu ctitorul cu același nume dela biserica Stavropoleos din București (p. 116 nota 9). Adevărul este că nu se știe încă din ce familie era Panaiotachi. Ipotese sunt inutile. N'am făcut însă nicăieri din *Stavropoleos* un nume de familie! Totuși Al. A. C. Sturdza, în *L'Europe orientale et le rôle historique des Maurocordato* (Paris 1913), p. 95 n. 2, p. 410 și în arborele genealogic dela sfârșit, referindu-se la mine și la izvoarele citate de mine, ia pe Stavropoleos drept nume de familie. Țiu să declin orice răspundere.

4) Filitti, *l. c.*, pp. 115—116 și 121 n. 4. Trebuie deosebiți, deci, doi Antonie.

5) Al. A. C. Sturza, *o. c.*, p. 354 publică un interesant document pe care însă îl înțelege greșit. La 1631 văduva, născută Caragea, a lui Scarlat, vine la moștenirea acestuia, cu trei fiice ale ei, Sofia, Asanina și Alexandra. — Sturdza crede că Alexandra este Roxandra, mama Exaporitului. În realitate Roxandra fusese măritată (cu Alexandru-Vodă Coconul) și deci înzestrată încă de pe când trăia tatăl ei, așa că nu mai venia la moștenirea acestuia, pe care aveau s'o împartă numai cele trei fete nemăritate (care au luat apoi pe un Iuliano, un Rosetti și un Cremidi; Legrand, *Généalogie des Maurocordato*, ed. 1-a, p. 11). Mama supraviețuitoare avea drept la usufructul unei părți. — Iani postelnicul dela 1625, nepot al lui Scarlat, care reinnoiește Sf. Sava din Iăși (Iorga, *Studii și doc.*, VII, CXIX) este Caragea, nepot de frate al soției lui Scarlat (cf. Rhangabé, *Livre d'or*, la: Caragea).

6) D. Russo, *Cronica Ghiculeștilor*, p. 82.

7) Hurmuzaki, XIV, 495, 509—510, greșit în *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. Iorga, p. 40.

Leurdeanu¹⁾. Astfel se înrudi el cu mulți boieri mari de țară, printre cari cu Cantacuzinii, mama Stancăi fiind o fată a stolnicului Constantin Cantacuzino. Soția lui Ștefanachi era soră cu Răducan Slătineanu ce a fost vel vornic²⁾, cu soția logofătului Constantin Cândescu și cu soția vornicului Scarlat Grecianu, strămoșul boierilor Cornești. Se explică dar pentru ce Ștefanachi, deși grec de origine, a fost constant de partea boierilor de țară în împrejurările dintre anii 1750—1764. Caracterul său trebuie să fi fost vioi, neastâmpărat, veșnic nemulțumit. Încă de tânăr, la 1739, îndrăznește să indispuie pe Constantin-Vodă Mavrocordat, prin violențele sale față de niște seimeni din garda domnească³⁾, și cunoaște pentru întâia oară drumul surghiunului. Când Constantin-Vodă vine în scaun (1744—1748), Ștefanachi ocupă dregătoria de vel medelnicer și pare că împarte cu Pârvu Cantacuzino și cu alți boieri și negustori slujba oieritului, ceea ce atrage asupra-le năpăstuirile lui Grigore-Vodă Ghica, urmașul lui Mavrocordat. Pârvu se pregătea să dea jalbă la Constantinopol, când Grigore-Vodă muri și fu înlocuit prin fiul său mai mic, Matei ginerele lui Bașa Mihalopol. Atât din povestirea genealogistului Mihai Cantacuzino⁴⁾, cât și din a cronicii Ghiculeștilor, reiese că nemulțumirea era generală printre boierii de țară, dar nu atât din cauza Domnului chiar, ci a sfetnicilor săi greci, mai ales a socrului său Iordachi hatmanul⁵⁾. În fruntea nemulțumiților stăteau mitropolitul Neofit, deși Grec din Creta, și fostul mare-vornic Constantin Dudescu, pe care cronică, firește parțială, a Ghiculeștilor⁶⁾ îl califică de „minte din capul locului nestatornică și pururea neastâmpărată, nerecunoscător către binefăcătorii săi, căci către toți Domnii s'a arătat viclean, spinos și nerecunoscător“. Se potrivea mult firea Dudescului cu a lui Ștefanachi, de care genealogistul Mihai Cantacuzino, care-l cunoștea bine, scrie: „adevărul să zicem, era om foarte amestecător, nu numai Domnilor, ci și boierilor“, păcate de altfel comune mai tuturor puternicilor acelor vremi, ca și păcatul de a fi fost „răpitor de moșiile săracilor“⁷⁾. Cronică Ghiculeștilor îi zice numai „om stricat“. El a fost delegatul boierilor nemulțumiți, să se ducă la Poartă

1) *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 321, nu amintește decât pe soția logofătului Constantin Cândescu.

2) *Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, de St. D. Grecianu, vol. I, familia Asan.

3) Dapontes, *Ephémérides daces*, ed. Legrand, II, pp. 282, 284.

4) P. 121 și urm.

5) Filitti, *Lettres et extraits*, pp. 343, 360. Acest Iordachi nu trebuie confundat cu Iordachi slugerul (chiar atunci răposat; Russo, *l. c.*, 80), socrul lui Constantin-Vodă Racovița și începătorul familiei Slugearoglu sau Iorgulescu.

6) Russo, *l. c.*, p. 82.

7) *Genealogia*, ed. Iorga, p. 140.

pentru a se plânge sultanului¹⁾. Un capugibaşa fu orânduit să facă anchetă la Bucureşti. În ziua de Sf. Constantin a anului 1753, mitropolitul Neofit porni dela mitropolie cu boierii şi cu norodul şi adevărul lui capugi-başa că jalba lui Ştefanachi era într'adevăr conformă voinţei tuturor. Fraţii Barbu şi Ştefan Văcăreşcu, singurii boieri de ţară ce ţineau cu Domnul, se alipiră şi ei în ultimul moment la boierii nemulţumiţi. Matei Ghica fu mutat din scaunul Țării-Româneşti, Iordachi hatmanul surghiunit la Chios, dar tot odată fură surghiuniţi la Mitiline. Dudescu, fiul său Nicolachi şi Ştefanachi, cu jupănesele lor. Au mai fost surghiuniţi în fine chirurgul Stavrachi şi fiul său Iordachi, de şi se aflau în slujba Domnului Moldovei Constantin Racoviţă, pentru că împărăţia îi bănuia că n'ar fi fost străini de turburările din Țara-Românească. După două luni, toţi au fost liberaţi.

* * *

Sub Constantin Racoviţă, care urmează lui Matei Ghica, Dudescu se înţelege cu Barbu Văcărescu şi cu Grigorie episcopul de Râmnic spre a cere Domnului izgonirea postelnicului Iordachi Gianet, numirea a două capuchehaiele români pe lângă capuchehaiaua grec Iordachi Stavrachi, făgăduinţa că mitropolitul, iar un Grec, Filaret Mihalitzi, va fi înlăturat. Dar Stavrachi găseşte un aliat într'un boier de ţară, Constantin Brâncoveanu, supărat că fusese înlocuit în spătărie prin Ştefan Văcărescu. Genealogistul Mihai Cantacuzino e şi el mulţumit de Racoviţă pentru că-i dă vistieria, şi el „printr'acest prilej, cu această boierie, s'a foarte îndestulat, adăogând a lui avere“²⁾.

Linuştea se restabileşte apoi până la suirea în scaun a lui Constantin Mavrocordat în 1761. Ştefanachi se astâmpărase în acest răstimp şi ocupase dregătoria de vel stolnic. Impotriva lui Mavrocordat şi a sfetnicilor lui greci, se coalizează acum Constantin Dudescu şi Dumitraşcu Ghica. Ei părăsesc pe Domn că ar fi adunat din ţară în şaisprezece luni 10.000 de pungi cu ajutorul vistierului Mihai Cantacuzino³⁾.

Urmaşul lui Mavrocordat, Constantin Racoviţă, nu scapă nici el de intrigile lui Dudescu, aliat de data aceasta cu Dumitraşcu Racoviţă — deşi rudă a Domnului — şi cu Badea Ştirbei-Drăgănescu. Din porunca sultanului, Başa-Mihalopol este înlocuit atunci în capuchehaialăc prin Iordachi Stavrachi, de care Genealogia Cantacuzinilor scrie că „s'a învrednicit mai mult decât toţi Grecii, de când este Constantinopolul în mâinile

1) Russo, l. c., pp. 82-4; *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 122; *Letopiseţe*, III, p. 225. — Atanasie Ipsilanti, în Hurmuzaki, XIV, p. 1131.

2) *Genealogia*, p. 126.

3) *Ibid.*, p. 129 şi urm.

Turcilor, dar cu totul dat la răutăți. El a ajuns să fie sfetnic iubit al lui sultan-Mustafă, căpătând aceasta tot pe sfaturi rele și prin răpire de bani, ca unul ce acest sultan era foarte iubitor de argint⁽¹⁾). Foștii boieri greci ai lui Mavrocordat, căzniți în temnița de stat dela Șapte Turnuri, nemărturisind decât 7.000 de pungi din cele 10.000 ce li se cereau ca stoarse prea mult din țară, sultanul consimți, sfătuit de Stavrachi, ca șapte boieri din Muntenia să fie închiși, spre a mărturisi de cele 3.000 de pungi lipsă. Au fost închiși dar, doi Dudești, Racoviță, Drăgănescu, Părvu și Mihai Cantacuzino și Ștefanachi, mai întâi în casele domnești, apoi „în temniță cu hoții și cu ucigașii, fără așternut, băgându-i în fiare de picioare, și cu lanțuri de gât⁽²⁾). Ei fură liberați de norod, când Domnul căzu bolnav și muri, repede, la 28 Ianuarie 1764⁽³⁾). Prin autoritatea lui Stavrachi, îi urmă fratele său Ștefan Racoviță. Cantacuzinii, Racoviță, Drăgănescu și Constantin Dudescu fură chemați la Constantinopol și se împăcară cu noul Domn, făgăduind că vor împlini pungile de bani pe care le cerea. Ștefan-Vodă porni spre București, ducând cu sine firmanul uciderii a doi boieri. În ziua chiar a intrării în Capitală, la 26 Aprilie 1764, spânzura la poarta curții pe stolnicul Ștefanachi și tăie capul lui Iordachi Băjescu, care n'avea nicio vină, dar era ispravnic, și moartea lui trebuia să arunce spaima în colegi⁽⁴⁾).

Nu aveau să fie multă vreme mulțumiți cei cari se împăcaseră cu Stavrachi. Hrisovul din 30 Iunie 1764, dat de Domn⁽⁵⁾ pentru a împiedeca pe viitor căsătoriile între Greci și pământence, precum și dobândirea de imobile de către Greci, avea firește numai o valoare formală. Stavrachi își continuă exacțiunile prin agenții săi, Stati din Zagora, vtori vistier, și paharnicul Dumitrachi, fiul lui Fotie. În 28 August 1765, Stavrachi peri în sfârșit de aceeași moarte pe care, cu un an înainte, o suferise stolnicul Ștefanachi⁽⁶⁾).

1) *Ibid.*, p. 134.

2) *Ibid.*, p. 135.

3) *Ibid.*, p. 137 nota.

4) *Ibid.*, p. 140.

5) Publicat de I. Bianu, în „Revista Nouă“, III, p. 302.

6) Emile Legrand, în *Recueil de poèmes historiques en grec vulgaire*, Paris 1877 a publicat o poezie în versuri despre moartea lui Stavrachoglou. În prefață, Legrand descrie viața acestuia, întemeindu-se pe Atanasie Ipsilanti. Constantin Daponte, în Catalogul publicat de Erbeceanu, *Cronicarii greci*, pp. 193-6, vorbește de bine pe Stavrachi, fiindcă fusese darnic cu el. Cf. și *Letopiseșe*, III, pp. 253-4 și Hurmuzaki, XIV, 1177-8.

O jalbă a lui Alecu Văcărescu către Vodă Hangerli. 1798

În manuscrisul românesc no. 1139 dela Academia română, printre acte de proveniență și cuprins cu totul diferite, se găsesc, la filele 375—380, o copie a originalului grecesc și o traducere română, cu litere latine, în stilul și ortografia anilor 1860—1870, a unui act intitulat: „Jalba răposatului Alecu Văcărescu, către principele Hangeri“.

Al doilea poet din neamul Văcăreștilor se plânge Domnului că s'a răspândit zvonul că el ar fi autorul moral al uciderii „unei cocoane cinstite, rudă a mea, care ținea lângă mine loc de mumă“. Este ciudat că mai departe o numește „o femeie care, chiar trăind, era moartă pentru mine“. Este vorba de „Venețiana“ Văcărescu, văduva lui Radu, ucisă la moșia ei Jilavele din Ialomița în 1798¹⁾. Soțul ei era însă unchi mare al lui Alecu, frate tocmai cu bunicul său Ștefan.

După ce aduce diferite argumente pentru a dovedi că acuzarea nu se poate susține, Văcărescu denunță drept calomniator pe vistierul Scarlat Câmpineanu. Făcând aluzie la scorbarea acestuia prin femei din neamul Cantemireștilor, îl califică de „dobitoc ce se trage din tătari“. Spune despre el că „s'a revoltat de două ori până acum împotriva stăpânirii“ și că „a înșelat trei împărații“. Este interesant de relevat că pe când Văcărescu se plânge că este bârfit de Câmpineanu, îl învinuiește la rândul-i pe acesta că „s'a hrănit cu cadavre, s'a adăpat cu pârae de sânge, ține în mâini spada din care pică sângele cel cald încă al stăpânitorilor“²⁾.

În legătură cu marasmul sufletesc pe care-l desvăluie Văcărescu în această jalbă, sunt de relevat alte bucăți de proză ale lui din acelaș manuscris, datate „1798 din campania Craiovei“ (f. 377-8). Una este adresată către o „crudă inimă, care dispreează pe amorezi“. În alta, desvoltă tema că „lumea toată, fără sfială, a ajuns să fie minciună și vicleșug“; în

1) Vezi Filitti, Arhiva G. Gr. Cantacuzino, p. 124-5.

2) Exagerări evidente, în legătură cu atitudinea lui Câmpineanu în vremea lui Mavrogheni, pentru care vezi Xenopol, Ist. Rom., Ed. Șaraga, 1896, vol. IX, pag. 216.

nimeni nu te poți încrede, fie clerici, judecători, rude, prieteni, femei frumoase. (f. 383).

Este locul, cred, să amintesc cele ce mi-a comunicat nepotul de fiu al lui Alecu Văcărescu, răposatul Ion I. Văcărescu, tatăl d-șoarei Elena Văcărescu, despre sfârșitul misterios al bunicului său. Tradiția era că Alecu Văcărescu fusese ridicat brusc din sânul familiei de trimiși domnești și nu se mai știuse niciodată de urma lui. Am uitat dacă Ion Văcărescu mi-a spus sub ce Domn se petrecuse aceasta. Este sigur că s'a întâmplat înainte de ocupația rusească dela 1806—1812, căci în domnia, ce urmează, a lui Ion Caragea, nu se mai întâlnește Alecu Văcărescu.

İată acum textul plângerii lui Alecu Văcărescu, transcris în ortografia zilelor noastre.

*Jalba răposatului Alecu Văcărescu,
căt-re principele Hangeri.*

Neadevăratele cuvinte ce s'au răspândit și cu mult meșug s'au propagat de către acela ce din natură, aplecare firească și educațiune, se ocupă de faptele altora, că adică eu, negândindu-mă nici la greutatea crimei, nici de înfricoșata judecată a lui Dumnezeu temându-mă, nici de dreapta răzbunare a legilor și a stăpânirii fiindu-mi frică, nici de muștrarea cugetului fiind lovit, nici de bătrânețe rușinându-mă, nici chiar de omenirea cea asemenea mie fiindu-mi milă, ci aprins de pofta cea nelegiuită și plină de turbare a uciderii și îndemnat de scopuri necuivoase, ca să mai adaog peste tristele zile ale vieții mele cei pline de dureri și crima omorului cea vrednică de tot disprețul, m'am făcut cauză și instrument al tristei morți a unei cocoane cinstite, rudă a mea și care ținea lângă mine loc de mumă. Este dar neapărată trebuință a se cunoaște una din două, adică de sunt aceste cuvinte drepte și adevărate, sau mincinoase și plâsmuite. Să intrăm dar în desbaterea acestui zvon ce s'a răspândit.

Ca să se adevereze cauza generală care m'ar fi silit să ajung la atâta lipsă de minte și netemere de Dumnezeu, să judece mai întâi cu băgare de seamă tot omul cu minte și împărtășit de simțul cel bun, care ar fi putut să fie rodul ce trebuia să culeg din această desperată faptă, căci dacă aș fi avut vre-un drept să-mi răzbun asupra acestei persoane, sau de aș fi voit să mă liberez de dânsa, aș fi putut alege o altă răzbunare, iar nu uciderea, cea mai neînțeleasă din toate răzbunările și cel mai din urmă refugiu al tâlharilor celor desperați, cari n'au altă meserie, nici doresc vre-o viață mai bună decât numai a ucide și a fi uciși, fără să știe nici ei de ce fac aceasta și fără să se bucure cel puțin de efectul faptelor lor.

Al doilea. Să se cerceteze cu deamăruntul predispozițiunile inimei mele, ca să se vază de am avut cruzimea înăscută în mine, sau aplecare și silință către fapte rele, să se ia în băgare de seamă creșterea ce am primit și oamenii cu cari mă adun, pornirea către ucideri, nobleța cea mare, virtuțile mele și desgustul ce am de a mai trăi, ca să se poată dovedi care din toate acestea m'a împins și m'a silit să sacrifice toată existența mea omorării unei femei care, chiar trăind, era moartă pentru mine.

Al treilea. Să se cerceteze cu multă băgare de seamă (la întâmplare de a se da asupra-mi cu cuvânt cauza și voința de a săvârși o asemenea faptă) mijloacele și înlesnirile prin care am putut săvârși această faptă. Cine poate tăgădui că mijlocul cel mai bun ar fi fost să găsec un om foarte devotat mie, care fiind sigur despre înflorirea stării mele, să crează că servindu-mă își va asigura prosperitatea și fericirea pe toată viața; un om nu numai inițiat, dar cu cunoștințe întinse despre legile iubirii cei adevărate și ale aceluia amor nevinovat ce nu se găsește decât în mitologie, care să sacrifice pentru o plăcere a mea efemeră, toate deodată: Dumnezeu, suflet, viața și pozițiunea sa cea modestă, dar reală.

Cine poate tăgădui că un asemenea om nu se poate găsi pe toată fața pământului. Vor zice unii că deși oameni de felul acesta nu se găsec, sunt însă o mulțime de tâlhari cari omoară pentru bani. Dovadă în contra acestei presupuneri este neîmpărtășirea mea cu tâlharii și sărăcia mea cea vestită și văzută de toată lumea.

Fără dar să înșir o mie de alte cuvinte probabile pentru apărarea mea, mă mulțumesc de ajuns ca să se pue mai întâi la tortură acei trei indivizi și dacă printr'aceasta nu se va putea lămuri și desființa cu totul acest zvon ce s'a răspândit, atunci, drepte judecător, mă voi târâ însumi la picioarele tronului înălțimii voastre, cu mâinile mânjite de sânge, cu sufletul pătat și cu cugetul plin de vicleșug și mă voi declara culpabil de moartea acelei femei și gata a răscumpăra această crimă cu viața mea; voi cuteza încă a numi pe înălțimea voastră nedrept dacă, pornit de milă, nu-mi veți ridica această viață dureroasă și de o mie de ori mai urâtă decât moartea.

Când însă aceste cuvinte, viul adevăr al faptei și cercetarea cea lămurită și cu deamăruntul ce veți face Măria Voastră, vor dovedi nedreaptă această pâră și vor face să strălucească nevinovăția mea, atunci mă voi înfațișa iarăș înaintea strălucitului tron al înălțimii voastre, cu vestmântul onoarei sfâșiat și întinat, iar nu ca să-mi apăr viața și, în-genunchiând înaintea Măriei Voastre, voi zice lăcrămând: Milostive Doamne! Părinte duios! Obștecule garant al onoarei fiecăruia dintre supușii tăi! Asprule judecător! Dă dreptă osândă celui ce mă nedreptățește! Dă război celui ce se luptă

în contra mea și a tuturor de obște, asupra aceluia ce a răspândit această defăimare, unicul om care m'a denunțat de omoritor. Osândește pe acel vistier Scarlat Câmpineanu, a căruia gură vicleană și plină de toate răutățile, a cutezat să verse atâtea neadevăruri împotriva unui om care nu i-a făcut nici un rău. El s'a atins foarte amar de cinstea mea; el mi-a rănit reputația fără milă și m'a adus în stare că fără înalta Măriei Voastre sprijinire, să urăsc deodată lumea, pe copiii mei și chiar viața. Osândește Măria Ta pe această himeră în chip de om, imagine vie a răutății și a pisei, obștesc vrăjmaș al compatrioților săi, suflet plin de venin, stârpitură împuțită a naturii, dobitoc ce se trage din tătari și cel mai adevărat următor al neamului și strămoșilor săi, care din nenorocire se numește om și care prin reputație, noroc și o influență pernicioasă a stelelor, pătează onorabila ceată a boerilor. Pe vestitul revoluționar, care s'a revoltat de două ori până acum împotriva stăpânirii, care a înșelat trei împărății, care a bârfit fără rușine în contra stăpânirii și s'a hrănit în ucideri, ca să se deprinză a se lupta și a ucide, vai, chiar pe stăpânitori; care s'a hrănit cu cadavre și s'a adăpat cu pârae de sânge; cel ce în prezența tuturor a intrat în nenorocita sa patrie, ținând în mâini cu triumf spada din care pica sângele cel încă cald al stăpânitorilor; care nu are nici o cunoștință despre Dumnezeu și n'a adorat nimic niciodată; pe cel străin de mustrarea cugetului și fără omenie, care cu nedreaptă judecată a osândit pe cel nevinovat de această neleguire. De unde are el această putere? Cine i-a dat lui voia, cine i-a incredințat această sabie cu două tăișuri ca să abuzeze liber de dânsa prin minciuni și pări omoritoare de onoare? Și iarăși cine i-a dat în mână onoarea și reputația celor mai adevărați fii ai patriei?

Nu lăsa, prea milostive Doamne, nepedepsit pe acest om, care s'a atins de mine și m'a nedreptățit; nici pe mine cel atât de mult defăimat, să nu mă lași nemângâiat și părăsit pe marginea celei mai grozave desnădăjduiri și a prăpăstiei iadului. Și ori cum va fi mila Măriei Tale.

Intregiri mărunte privitoare la istoria medicinei în Muntenia

La broșura „O pagină din istoria medicinei în Muntenia, 1784—1828“ publicată 1929, sunt în măsură a aduce unele îndreptări și adăogiri, ce vor putea servi.

1. La pagina 8—10, în enumerarea medicilor dela începutul sec. XVIII-lea, am omis pe Mihai Schendos, grec din Veneția, devenit cavaler de Vanderbech (Iorga, *Ist. Rom. prin călători*, ed. 2-a, vol. 2, pag. 94). El era nepot al lui Ioan Abrami, cunoscutul predicator al curții domnești din București, la 1718 (A. Veress, *Vechi istorici unguri și sași, despre istoria Românilor. Extras din An. Ac. rom., 1929, p. 58*). O scriere a lui este menționată de Nicolai, *Geschichte der neugriechischen Literatur*. N'a stat în Muntenia decât 18 luni (*Rev. istorică, 1933, p. 102*).

2. La pagina 10, este de rectificat că doctorul Dimitrie Notară era mort la 1745, cum se vede dintr'un act de danie, din acel an, al banului Manolache Lambrino (Așezămintele Brâncovenești, diverse, doc. 4. In fișele răposatului g-al P. V. Năsturel. Comunicat de ginerele său, d. N. Boicescu).

Doctorul Dimitrie Pamberi trăia la 1737 (*Bulet. comisiei ist. a României, XI.35*). Din actele publicate de g-ral P. V. Năsturel în „Biserica Stavropoleos“, p. 8—9, și din altele în *Buletinul comisiei istorice, XI., 35, 45*, se vede că a fost căsătorit cu Ilinca Bărbătescu și a avut fiu pe Constantin Pambere, postelnicel la 1781 și care era mort la 1805. Acesta, dela soția sa Bălașa, a avut o fiică, Smaranda, căsătorită cu Andronache Habudeanu. Fiica lor Ilinca, soția unui Ioniță, a avut copii cari și-au zis Bărbătescu.

3. La pagina 11. Am găsit menționat, la 1736, un doctor „Pardos“ (*Acad. rom., ms. 2071, f. 75*).

4. La pagina 12. Despre doctorul Saul, a scris d. A. Veress în două lucrări: una, cea citată „Vechi istorici unguri și sași...“, (la pag. 14, 22, 34), alta specială: „Istoricul mare serdar Gheorghe Saul“. (*Extras din An. Ac. rom., 1931*).

5. La pagina 13. Despre neastâmpăratul Manasse Eliade este de adăogat că la 1803 era la București, iar la 1806 la

Viena, unde subscria la un exemplar din *Lexicul lui Neofit Duca la Tucidide*.

La 1783, în afară de Gheorghe Sculida, mai era doctor la București și un Pascali (Acad. rom., arhiva agenției austriace din București, pachet 110, doc. 1). El va fi acel Pascali despre care Sulzer (*Geschichte des Transalpinischen Daziens*, 1782, vol. 3, p. 9) scria că știa franțuzește. Este acelaș ca Pascal Hristodul, sau Cristodul Pascali, sau numai Hristodor, sau numai Pascal, dela 1793, 1802, și un înaintaș, mi se spune, al cunoscutului jurist, raportor al constituției dela 1866, Aristide Pascal.

6. La pagina 19. Doctorul Volterra era nobil din Cefalonia, care pe atunci era sub stăpânirea Venetiei.

Testamentul, dela 2 Iulie 1787, al doctorului Ioan Maniacati, s'a păstrat (Acad. rom., arhiva agenției austriace din București).

7. La pagina 21, nota 68 și p. 53, Iosef Botca era într'adevăr, cum bănuiam, chirurg (Arhiva citată).

8. La pagina 25. Găsesc menționate, la 1829, orfanotrofiile dela domnița Bălașa și dela Antim (Arh. Stat., Cond. domn. 106, f. 165 verso).

9. La pagina 28 și 97. Greșala de citire „Samurcaș“ în loc de C. Caracaș, se găsește și în Ist. Rom. de V. A. Urechia, ceea ce a indus în eroare.

10. La pagina 37. Doctorul „Ioan“ dela 1793, ar putea fi și chirurgul Ioan Messitz.

Identificarea doctorului Marco prezintă însă greutăți.

La 1767 un „Dimitrie Ioan Marco“ din Sibiu vrea să cumpere o vie în Muntenia. El va fi fost tatăl fraților Dimitrie și Ioan Marco, cari se aflau în Sibiu la 1793 (Urechia, Ist. Rom. VI, 562). Care din ei să fie doctorul? Pe *Dumitrache* Marco îl aduce dela București la Craiova, Hagi Stan Jianu la 1794. Doctorul Piscupescu zice mai târziu că a avut printre îndrumători, pe doctorul *Ioan* Marco. La 1810 un act numește tot pe doctorul *Ioan* Marco. La 1815, când era mort, i se zice, în acelaș act, *Dimitrie* Jan Marco, și *Jan* Marco (Urechia, o. c. X, B., 294—5). Doctorul *Ioan* Marco era mort la 1812 (după un raport din Februarie 1819 al consulului austriac din București). Nepot al său a fost Ioan Marco, numit, la 1819, consul al Prusiei la București (Ibid).

11. La pagina 38—39, despre doctorul Panaiot Nicolaidi, sau Panaiotache, adaog că a fost ginerele unui Stanciu, ceauș agesc, cu moșie la Stoeneasca în Ialomița (Act. comunicat de d. N. Boicescu).

12. La pagina 39 adaog că în biblioteca mea se află o cărțuție manuscrisă de 215 file, cu următorul titlu: *Discite materiam et motum și noscere vultis morbi sint quales et referat quid iis*.

	Plethora	
Spissitudo	Mater	Cacochymia
Filia I		Filia II
Congestion		Febres
	Haemorrhagiae	

Ex libris medicinae doctoris Demetrii Karakase.

Cărțulia conține rețete. Alte rețete dela finele sec. XVIII-lea se găsesc în ms. 4765 dela Acad. rom., la f. 32.

13. La pagina 40. Grigore Saitis era încă la Viena la 1794.

14. La pagina 41. La 1809 doctorii Silvestru Filiti, C. Darvari și Kilian (al agenției austriace), stabilesc prețurile doctoriilor după tariful dela Viena din 1807 („Arhivele Basarabiei“, IV, 1932, p. 5).

15. La pagina 42. Doctorul Ștefan Piscupescu era întors dela studii încă dela 1808 (Urechia, X, A. p. 33—6).

16. La pagina 43, și n. 183. Se găsește uneori în Urechia, greșita citire Filipescu, în loc de Filiti.

17. La pagina 44. Doctorul Stavrachi Mosco era nepot colateral al marelui vistier Ioan Hagi Mosco și se afla la Iași la 1812 (Revista „Arhivele Basarabiei“, II, 1930, p. 151—2).

Despre doctorul Ioan Serafim, am observat că, deși este menționat dela 1814, teza lui poartă data 1815 (A. Veress, bibliografia rom.-ung., vol. 2 (1931), p. 198). De altă parte, există un I. Vreton, doctor dela Paris dela 1814, iar la 1818 un doctor Serafim Vreton subscris la cartea *Heirografon ec tis aghias Elenis*, tradusă de Scufos. În sfârșit în „Curierul românesc“ la 1833, pe lista doctorilor, figurează Serafim Vreton, doctor dela Paris din 1814 și Ion Serafim, doctor dela Paris din 1815.

18. La pagina 51. Despre doctorul Petre Ferari, am de rectificat că a trecut la București după 1819; că la 1830 era doctor la Craiova, unde se numește tot atunci și doctorul Mihail Cristari („Arhivele Olteniei“, 1930, p. 203); în sfârșit, că era mort la 1843.

19. La pagina 53. La 1824, veniturile Filantropiei erau de 35.586 lei vechi, iar cheltuielile de 34.117 (Arh. Stat., Cond. domn. 113, f. 588).

Notiță despre doctorul Dimitrie Vartiadi.

Dimitrie Vartiadi s'a născut la 11 Iulie 1807, la Castoria, în Macedonia, ca fiu al notabilului Panaiot Dimitrie Vartiadi. A luat doctoratul în filosofie la Pesta, la 12 Noemvrie 1828, și doctoratul în medicina la Viena, la 8 Iulie 1833. Cu pașaport de supus chesarocrăesc, dat din Viena la 2 Septemvrie acelaș an, a intrat în Muntenia la 1 Iulie 1834, prin carantina

dela Cerneți. In acelaș an e numit medic primar al spitalului Colțea (Almanahul Statului pe 1836, p. 151).

La 22 August 1840, un Alexandru Ghica (poate fi Barbă Roșie, sau Căciulă Mare) adresează, în grecește, către „exohotatoi iatroi“ Atanasie Carazisi și Dimitrie Vartiadi o scrisoare de mulțumire pentru că i-au salvat soția, îngrijind-o „ca niște prieteni“.

La 17 Mai 1842, s'a căsătorit cu Maria Filiti, nași fiind rudele miresii, cavalerul Ignat Iacovenco și soția sa Elena, fiica răposatului doctor Constandinache Caracaș.

La 1847, Vartiadi părăsește spitalul Colțea, iar la 1849 devine medic șef al spitalului ostășesc din București, loc ce ocupă până la 1853, când trece inspector al spitalelor județene, până la 1860. A murit la 30 August 1862.

La nepotul său de fiu, d. Dimitrie P. Vartiadi se mai găsesc următoarele rămășițe din biblioteca de specialitate a doctorului:

Stephani Blankhardi, Lexicon medicum. Lipsiae, 1777. Insertus Bibliothecae I. Seb. Peterka I. Districtus Cumaniae minoris physici. P. O. 1805 die 21 Aug. 2 volume.

Caroli a Linné. Sept. Naturae, Vindobonae 1767.

Carol Hartmann. Pharmacologia dynamica. Viena 1829.

Sam. Hahnemann. Reine Arzneimittellehre. Buda și Leipzig 1830.

Valentini nobili ab Hildenbrand, Institutiones practico-medicae. Viena 1816. 4 volume.

Maximilian Iosif Chelius. Handbuch der Chirurgie. Viena 1832.

Adolf Friedrich Humpel, Anfangsgründe der Anatomie. Viena 1827.

Carl Gustav Charus. Lehrbuch der gynecologie. Leipzig 1828.

A. G. Richter, Spezielle Therapie. Viena 1831.

Bischoff, Grundsätze zur Erkenntniss und Behandlung der chroniken Krankheiten. Viena 1830.

Manual de anatomie descriptivă, de N. A. Kretzulescu, București, Tip. Eliade, 1843.

Διατριβή ἐναίσιμος ἰατρικὰ παρματευομένη ἐν γένει. (Ideam generalem vitae) de doctor Demetrius Birdas, Graecus, Thesalus, Halae, 1830).

Cu privire la trei acte despre Tudor Vladimirescu¹⁾

Din Revista istorică a d-lui Iorga, nr. de Aprilie-Iunie 1933, p. 160—165, am luat cunoștință de trei acte dela Tudor Vladimirescu, aflate în colecția d-lui prof. I. Cantacuzino și publicate de d. doctor Pompei Samarian în ziarul „Pământul” din Călărași-Ialomița.

De oarece asemenea documente nu pot fi decât pierdute într'o gazetă de provincie, trebuie să mulțumim d-lui Iorga că le-a reprodus în revista d-sale, pe care o citesc toți câți voesc să se ție în curent cu cercetările istorice.

Cele trei acte n'au însă o deosebită importanță.

Cel mai de seamă, în care se cuprind 20 cereri de reforme ale lui Tudor, nu aduce o contribuție nouă. Intr'adevăr, se găsește în text german, printre rapoartele, încă inedite, ale consulilor austriaci din București, păstrate în copii la Academia română, iar părțile esențiale le-am reprodus, în românește, la pag. 45—46 din lucrarea de anul trecut: „Frământările politice și sociale în principatele române dela 1821 la 1828”.

Scrisoarea lui Tudor către un „celebi”, despre purtarea unor Arnăuți, nu lămurește nimic.

Rămâne cealaltă scrisoare, tot către „celebi”, singura care aduce un element nou. Intr'adevăr, Tudor acuză pe boeri, pe deoparte că au adus pe Turci în țară, împotriva tratatelor, iar pe de altă parte că, în înțelegere cu consulul rusesc Pini, după ce l'au făcut pe Tudor să vie la Craiova, au pus pe „celebi” să cumpere pe Hagi Prodan ca să-l omoare. Tudor a scăpat mulțumită denunțului unui sârb devotat.

Socotesc că originalul acestei scrisori ar mai trebui cercetat, pentrucă ea provoacă mai multe nedumeriri.

Mai întâi, Turcii n'au intrat în țară pe când Tudor se afla la Craiova, ci mult mai târziu, pe când el era în București. Această trecere a Turcilor pe pământul românesc, l'a făcut atunci pe Tudor să plece din capitală, îndreptându-se spre Pitești.

1) In „Arhivele Olteniei”. Sept.-Dec. 1933, p. 442-3.

Apoi, dacă „Istoria jefuitoilor Țării Românești“ spune într'adevăr că boerii își puseseră nădejdea în Hagi Prodan că-i va scăpa de Tudor, adăogă însă că bulgarul „ca un Iuda, în loc să săvârșiască făgăduiala, după ce au mers la dânsul, s'au lipit de el și i-au descoperit toată taina și i s'a făcut ca un tată“. Fapt și este că raporturile lui Tudor cu Hagi Prodan au rămas bune, ceea ce n'ar fi fost cu puțință dacă Tudor ar fi știut, cum spune în scrisoarea ce se publică acum, că Hagi Prodan voise să-l omoare încă de pe când erau la Craiova.

În sfârșit, consulul Pini nu avea interes, la *începutul* mișcării, să suprima pe Tudor. Din aceeaș cauză nu cred că „celebi“ poate fi eteristul Samureaș care, prin modul rum și-a îndeplinit misiunea pe lângă Tudor la Craiova, a dezamăgit, dimpotrivă, pe boeri.

Uu regulament general administrativ muntean de la 1823¹⁾

**Intocmirea ce s'a legiuit pentru drepturile ce au
i pentru îndatoririle ce se cuvine a le păzi
ispravnicii i sameșii județelor
și zapcii plășilor.**

Ispravnicii județelor.

Să ia fiește care ispravnic bez leafa și câte doi lei și jumătate dela scutelnicii ce se fac noi, când le dă adeverință de numele și chipul lor.

Să ia zeciuală de la împlinirea de datorii ce vor face. Inșă acea zeciuală să nu ia pentru că a hotărât pricina, ci să o ia numai atunci când va face împlinirea ei dela o mână la alta. Iar gloabă câtuș de puțin să nu ia de la nimeni pentru ori ce greșeală vor face, ci pe cel greșit să-l certe cu bătae după vina lui.

Să ia grosărit pe talere unul parale două zeci numai de la cel cu stare, iar de la cei săraci să nu ia nimic, și până ce nu li se va cerceta pricina, ca să dovedească de se cuvine a se închide la gros, să nu-i închidă, iar cei ce se închid ca să nu dosească până li se va cerceta pricina; după ce se va cerceta de se va dovedi nevinovați, să nu le ia nimic.

Ispravnicii județului toată îngrijirea să o aibă pentru statornicia locuitorilor județului, pentru adunarea și întregirea satelor, ferindu-i de ori ce catahrosis și năpăstuire.

Ispravnicii nu mai au voe de a ține pe lângă d-lor grămăticii ce-i închipuire pentru răul catahrosis judecători hrăpitori; ci de le va trebui ca să-și ia logofeți scriitori, numai pe trebuința casei d-lor să fie, fără de a se amesteca nici la pricini de judecăți, nici la treaba sameșilor sau a zapciilor, nici la treaba condicarului, ci numai să fie ca o slugă și scrii-

1) L'am publicat în „Arhivele Olteniei“, Iulie-Dec. 1931, p. 341-6, după ce-l semnalasem încă dela 1906 în articolul „Incerări de reforme în Muntenia sub Grigore Vodă Ghica“, în Convorbiri literare, anul XL (1906), p. 921. Cf. cartea mea „Frământările politice și sociale în principatele române dela 1821 la 1828“. Buc. 1932, p. 126 sq.

tor al casei stăpânului său, pentru că de se va mai dovedi cea mai puțină amestecare de grămătică, foarte cumplit să se pedesească pricinitorul.

Ispravnicii la orice rânduială ce va veni la județ din poruncă, datori sunt de acum înainte ca de odată făcându-i cislă în județ întocmai după suma poruncită cu dreaptă cumpănire fără de nici un prisos, de pe de altă parte să trimită cislă învoirii iscălită, pe de altă parte să dea extracturile în județ la zapcii, iar pe de altă parte să trimită la fieștecare sat țidule după suma orânduiei cu numărul românesc sau în rând arătat, și să-i o dea în mâna pârcălabului, ca după aceia să-și facă satul cislă spre a lipsi încurcăturile zapciilor și celelalte catahrisis și acea cislă ce o vor face sătenii de la fiește care sat să o vază și ispravnicii, ca să întrebe pe toți acei săteni cislășii de sunt mulțumiți pe acea cislă și de nu vor fi toți mulțumiți, să o îndrepteze ispravnicii ca să nu se năpăstuiască cei săraci.

Ispravnicii să fie datori a ține condică curată de toate dăjdurile și orânduiele ce se vor urma în vremea ispravniciei sale, asemenea după extracturile ce le trimite la vistierie. Și când vor eși din ispravnicie să o dea la cel ce intră ispravnic în locul său, iscălită osebit de extracturile ce le trimite în vistierie.

Ispravnicii voe nu mai au de a cislui în județ nici făină, nici mălai, nici fân, nici păsări, nici mei, nici unt, nici miere, nici cel mai puțin lucru pentru trebuința casei d-lor, ci ori ce le va trebui să le cumpere cu bani, numai dărvari să aibă pentru lemne a le aduce iarna și vara maldăr: câte zece dărvari de ispravnic.

Ispravnicii nu sunt slobozi a face negustorii, nici cheresatele, nici cai de olac de la vre-un sat, nici să angaralisească cu cel mai puțin lucru vre un sat.

Ispravnicii toate pricinile de judecată să le caute după pravile împreună cu judecătorul județului, de față și condicarul, urmând întru dreptate fără de hatâr, nici mituirea bogatului ori săracului. Iar condicarul făcând zapt pricinele, să scrie cărțile de judecată și anaforele și zapisele, trecând adevărata pricină la condică și să ia avaețul ce s'a orânduit acum.

De la răvașele ce dau zapcii când iau bani de la sate, ori de dăjdii, ori de lefuri sau de menzilhanele, cum și de chiar contracțanție cea de pe urmă la istov, să nu ia nici o pară, fiindcă pentru aceia își iau simbriile lor de fiește care dajdie, nici pentru alte răvașe ce va da în urmă la istov, iarăși să nu ia nimic.

Pentru ori ce orânduială vor face ispravnicii în județe din porunca domnească, să trimeată extracturi la vistierie iscălite, ca la ori ce bănuială va fi asupra-le și se va orândui

de la domnie cercetări să se dea la mână acele extracturi spre a face după dânscele cercetări în județ de s'a urmat împlinirea după suma extractului său, mai cu prisos pentru al ispravnicilor rău câștig și paguba săracilor locuitori.

Să nu îngăduiască ispravnicii nici pe zapcii plășilor nici pe slujbașii huzmeturilor domnești, adică dijvari i vinăriceri, i oeri, a umbla prin sate cu căruța cu patru cai ca să-și hrănească caii cu grăunțe și fân de la sate, ci toți să umble călări pe caii lor, după cum din vechime umbla slujbașii domnești, nici să aibă voe a lua caii de la sate pentru călărimea lor sau pentru căruțe cu nume de olac, fără numai când va fi o întâmplare a înștiința pe ispravnici cu grabă, atunci are voe să ia un cal și un surugi. Așijderea să nu îngăduiască pe zapcii a umbla prin plasă cu slujitori mulți ca să îngreueze satele cu cheltueli de băuturi și de mâncări ale lor și cailor lor, decât cu unul sau doi, iar pe ceilalți slujitori să-i împartă prin sate spre împlinirea poruncilor, potrivitându-i ispravnicii pe o săptămână câte cinci slujitori la plășile mari, iar la cele mici câte patru slujitori, căci arătându-se vre-un sat cu jalbă de asemenea urmări, au a se pedepsi și slujitorii și zapcii întocmai ca niște zăcași, cum și ispravnicii vor rămânea fără cuvânt de îndreptare. Ci mâncarea zapciului să fie un pui de găină, sau fasole și varză i un pahar rachiu și o jumătate oca vin de zapciu i pentru cal un pumn de grăunțe, iar mâncarea slujitorilor să fie mămăligă și lapte în zi de dulce, iar în zi de post fasole sau varză și un pumn de grăunțe pentru cal, iar nu și vin și rachiu; pentru care mâncarea a lor când se vor ridica din sat să dea pârălabului țidula pentru a se ști ce s'a cheltuit, însă acea orânduită hrană să li se dea numai atunci când adică vor merge pentru împlinirea banilor dăjdiilor sau a altor porunci ale stăpânirii.

Când vin locuitori la ispravnici cu jalbă pentru ori ce pricină, să nu se zăbovească, nici să îngăduiască ispravnicii a se jefui măcar cu o para ori de către căpitani de scaun i ceaș sau de oamenii lor, nici să-i silească a le duce plocoane, ci să-i primească cu brațele deschise și de va fi jalbă pentru judecată să pue tot felul de silință ca să dea săvârșire fără de zăbavă, iar de va fi cereri de scăzământ și vor avea mijloc, să-i ușureze, iar de va fi pără de jaf ori asupra zapciilor de plăși ori asupra slujbașilor de huzmeturi, sau asupra căpitanelor i polcovnici, sau beșlii, sau vătafi de plai, să nu facă poruncă către cei pârâți de soroc, ci numaidecât să trimeată mumbașiri să-l aducă cu volnicie (pentru care volnicie să nu dea jăluitoaru condicarului mai mult decât cinci parale) să cerceteze prin judecată și găsindu-se pârâtu vinovat, să-l supue negreșit nu numai să întoarcă până la una jaful ce a luat, ci să plătească și cheltuiala jeluitorului i treapădu slujitorului, care treapădu de va fi locul în mijlocul județului, să

fie cinci-spre-zece parale, iar de va fi locul mai depărtat, să fie douăzeci de parale. Și de va fi cel vinovat zapciu, să-l și lipsească de zapcilăc, iar de va fi polcovnic sau căpitan, să înștiințeze la vel spătar ca să se facă aceeaș osândă cu scoatere și cu întoarcere înapoi de la cei ce au luat, iar de va fi vâtaf de plai să înștiințeze pe vel vornic ca să se facă asemenea pedeapsă ca și celorlalți slujbași, iar de va fi beșlii să înștiințeze la zabitul județului ca plătindu-i leafa ce va avea a lua, să-l izgonească.

Lăcuiitorii ce vor fi cu pricini de datorii drepte, pe ceia ce se va împlini banii, să ia ispravnicii dreapta zeciuală fără de alt interes.

Lăcuiitorii cei ce vor gălcevi între dânșii, sau se vor bate, sau mincinos lucru se vor pâra, ori furțișaguri mărunte, să nu îngăduiască ispravnicii pe zapcii a lua gloabă dela nimeni, nici măcar un ban, ci pei cei cu greșeli mici să-i certe zapcii cu bătae până la douăzeci toege, mult trei-zeci, și bătaia să nu fie cu nuele ca să nu aducă vre-o vătămare trupului celui ce se va bate. Iar pe cei cu vini mai mari, să-i trimită zapcii la ispravnici ca să le facă cuviincioasă cercetare, neîndrăsnind nici d-lor a lua cătuși de puțină gloabă, fiind-că gloaba cu totul s'au ridicat a nu mai fi. Iar pe cei ce vor fi de mare vină cu pricină de hoție sau tâlhărie adevărată și cu dovezi, pe acei cu tacirul lor să-i trimită la spătărie, de la care vinovați au să ia ispravnicii grosărit de la un om câte parale șaizeci, iar nu mai mult.

Ispravnicii să aleagă din boernașii județului pământeni oameni cu praesis și cu stare bună, să orânduiască de toată plasa câte un zapciu pământean, însă pe cel ce-și va avea casa și cuprinsul său în cutare plasă să nu-l orânduiască într'acea plasă, ci la alta unde nu va avea nici un cuprins și acela să fie încărcat cu toată treaba plășii i cu taxidul banilor și cu toate împlinirile și răspunderile și din oamenii cei ce vor avea, ispravnicii vor orându-i câte unul a-l avea de ajutor acel pământean fără să-i amestece mai mult la vre o treabă de ale plășii, care și aceia ce se vor rândui din partea ispravnicilor să nu fie niscaiva iabangii și oameni care nu li se cuvine și așa de la zapcii pământeni să se ia zapise supt iscăliturile lor cu coprindere că vor avea îngrijire și privighere pentru întemeierea satelor și pentru cei împrăștiati din pricina trecutei răsvrătiri a-i aduce la lăcașurile lor; care acel pământean încărcat cu treaba să fie răspunzător la orice cercetare și să trimită ispravnicii numele lor în scris la visterie și nici unul nici altul voe n'au de nici un fel de globiere sau năpăstuire, fără numai împlinirea poruncilor domneștii visterii, dând răvaș parcălabilor pentru împlinirea dăjdiilor sau ori ce orânduială va fi cu suma banilor și numirea lor, de la care răvaș să nu ia nimic.

Ispravnicii nici un ban de la zapcii să nu ia rușfet și să plătească pe deplin simbriile lor ce li se dă de către vistierie, având a sluji pe un an cei ce se vor purta cu dreptate și la anul să se orânduiască în locul pământenilor iarăș pământeni cu asemenea orânduială.

Să îngrijească ispravnicii și pentru vătașii de plaiuri cu neadormită privighere spre a se păzi cu mare strașnicie tot nizamul plaiurilor întocmai după ponturile cele ce s'au dat la mână pentru paza despre hoți și făcători de rele i pentru de a nu trece peste hotare cele poprite cum și pentru veniturile ce s'au orânduit să ia vătașii de plaiuri spre a nu se îndrăzni a lua mai mult nici măcar un ban.

Asemenea să îngrijească ispravnicii pentru protopopii din județe ca mai mult peste avaețul ce s'a întocmit acum să nu îngăduiască a lua nici măcar o para, adică de la cea dintâi i de la cea de a doua și i de la cea de a treia să ia câte talere trei i avaețul bastonului protopopului de fiește care preot și diacon talere trei i de cercetarea bisericilor câte talere trei, iar nu de liude câte talere trei precum se lua și de la sfințirea de biserici să se mulțumească numai cu ceea ce va strânge la disc de la cei ce vor veni la sfințirea bisericii și cu ceea ce ctitorii, din bun procrisis, vor voi să le hărăzească, lipsind tocmeelele a se face mai înainte, fiare, bici, butuc, bătae, injurături, închisori și jafuri de globit nici de cum să nu facă, ci numai sfaturi duhovnicești.

Zapcii nu au voe de a lua dupe la sate nici un ban enteres al lor, nici mulțumire de bani dupe la sate nici conace de cel mai puțin lucru cu cuvântul de sărbători, să nu facă nici cherețele de treaba lor sau altora, nici negustorie și nici slujitorii lor treapăd să nu ia, nici globire cu nici un fel de chip.

Zapcii de plăși și vătașii de plaiuri să fie volnici a intra în toate satele veri ale cui vor fi ca să facă împlinirea de bani dăjdilor și de alte angarii or de la pârcălabii satelor sau de la ispravnicii moșiilor de se vor învoi satele cu stăpânii acelor moși ca să le plătească dajdia și angariile, datoria însă a ispravnicilor este ca cumpănirea tuturor satelor să o facă de o potrivă și acelor ce-și răspund singuri dările și acelor ce se plătesc de stăpâni, căci împotrivă urmându-se tot ispravnicii sunt răspunzători, însă satele ce se vor plăti de stăpânii lor să le cerceteze ispravnicii puterea lor adesea ori și de față și pe supt cumpăt ca să nu se năpăstuiască alte sate.

Toate aceste de mai sus zise nizamuri sunt atârinate de îngrijirea ispravnicilor ca prin siguranța d-lor să se păzească a nu se face cătuși de puțin hrăpire, nici de nu vor îngriji a înfrăca pe cei rău nărașiți se vor învinovați la osândă de o potrivă cu dânșii.

Să îngrijiască ispravnicii pentru sameși și pentru zapcii a nu face saraflăc de banii ce răspund lăcuiitorii pentru dările

lor și care din zapcii vor trimite banii lipsă să nu îi primească sameșul, ci să-i înapoiască înapoi, precum și zapcii, când îi aduc locuitorii bani ai răspunderilor, de îi vor cunoaște că sunt răi sau lipsă atunci pe loc să-i dea înapoi, ca să-i dea și locuitorii de unde îi au luat, iar nu a doua zi sau a treia zi.

De va veni cinevaș către ispravnici cu scrisoare dela vre un obraz ca să-l rânduiască zapciu de plasă, să nu fie primit, ci pe zapcii să-i aleagă și să-i rânduiască după cum am zis mai sus fără a lua dela dânșii nici cât de puțină filodormă.

Cercetarea pricinilor politicești ori între mireni cu preoți sau între preot cu preot să le urmeze precum s'au urmat până acum, afară numai din pricinile de gâlcevuri între preoți cari au a se cerceta de protopopi după bisericeasca orânduială, iar la grosul isprăvnicatului preot să nu se închidă, nici vre o cercetare de ispravnic să nu se facă, ci să-i dea în mână protopopului ca or însuși să-l orânduiască după orânduiala preoților, or să-l trimeată la arhiereul eparhiei sau la vechilul arhiereului, iar la pricini de judecată ce se vor căuta de ispravnic împreună cu protopopul între casnicii femei cu bărbați să ia protopopul câte talere două parale două zeci.

Pentru a se desrădăcina și încărcăturile pârcălabilor și a fruntașilor ce se urma cisluiindu-le în bani asupra săracilor la toată dajdia, să trimeată zapcii câte un om de sat la isprăvnicat cu foae de cheltuială a fiește cărui sat, în care foae se vede ori ce hrăpire ca să le cerceteze ispravnicii și de va fi cheltuială cu bună orânduială să iscălească acea foae dând voe a se cislui, iar de va fi cu năpăstui și încărcături or hrăpiri ale altora să dea nizam pricinuitoților cu împlinirea satului și apoi să fie îngrijitori de s'au cisluit întocmai.

Ispravnicii să fie cu privighere pentru cei ce vor orânduie cu slujba vorniciei a o căuta întocmai după ponturi și să nu silească nici un sat aruncându-le cu năpăstuire asupra-le.

Ispravnicii să îngrijească asupra huzmeturilor, cum oeritul, dijmăritul, a se urma întocmai după cuprinderea ponturilor, precum și cercăturile lor fără de nici un ban prisos, iar la vinărici asupra măsuratului să orânduiască d-lor ispravnicii câte un boernaș pământean a face catastihul măsurătorii; la fiește care popor și îndată ce vor măsura vinurile ori-cărui locuitor numai decât atunci pe loc după isprăvitul măsurătorii buților acelui podgorean să-i dea în scris trăsurile buților și suma vedrelor ca să știe ce au a plăti, urmându-se plata banilor întocmai după ponturi, iar pe tacsidar și pe slujbaş să nu-i lase a lua nici cu cuvânt de cramă nici cu cuvânt de slobozit și ridicarea buților ca să ia catachrisis măcar de un ban, păzind și pe privilegiuți ce scutesc a nu se supăra întru nimic, dând ispravnicii mână de ajutor slujbașilor cu slujitorii cei trebuincioși.

Ispravnicii bâlciurile să nu le mai vândă, ci or unul din d-lor cu judecătorul, sau judecătorul cu condicarul mergând să cerceteze și să îndrepteze pricinile locuitorilor fără de nici un ban gloabă, ci numai la împlinirea dreaptă zeciuală, iar parale de vită și parale de prăvălie să lipsească cu totul, că datori sunt dregătorii a păzi pe locuitori și negustori de orice bănueli, proprind și pe toți cei alți zabiți, ca unii ce însăși ispravnicii sunt răspunzători pentru toți.

Ispravnicii să fie cu îngrijire asupra sameșilor a nu lua mai mult măcar o para, nici cheltuială satelor să nu facă, ci să-și cumpere cu bani, iar dovedind urmarea împotriva să înștiințeze cei de aci la domnie și cei de peste Olt la căimăcâmie.

Ispravnicii să privigheze pentru zabitul și neferii lui ca să nu ia nici un fel de luare dela vre un locuitor sau negustor pământean cu nici un fel de pricinuire, iar urmând împotriva să înștiințeze stăpânirei.

Ispravnicii să privigheze și să dea nizam polcovnicilor i căpitanilor județului ca să nu pradă pe nici un locuitor cu năpăstuirile ce urma mai înainte pentru curci, pentru porci, pentru miei și lucruri de nimic, ci dovedind pe vre un locuitor în faptă cu acest fel de furțișaguri mici, să-l trimită la ispravnici, ca însăși d-lor cu judecătorul județului să judece, dela care polcovnicii și căpitanii să nu ia nimic, fără numai treapăd ce va orându-i boerii ispravnici, iar când vor prinde polcovnicii, sau căpitanii vreun hoț de lucruri mai mari sau tâlhari, băgându-i în butuci să-i trimeată la ispravnici cu vina lor în scris, pentru care să se urmeze după ponturile vătașilor de plai.

Ispravnicii să aibă îngrijire asupra sameșului județului de a nu face cel mai puțin catachrisis, iar de-l va vedea că urmează împotriva să înștiințeze la stăpânire prin d-lui vel vistier.

Ispravnicii mai mult decât simbriile d-lor și decât o dreaptă zeciuală i parale de gros, volnici nu sunt a face nici un alt catachrisis și nici un fel de globire, că pentru toate acestea judecându-se se vor pedepsi fără deosebire.

Ispravnicii să privigheze și pentru scutelnici i poslușnici din fiește care sat care ca un privilegiu vechiu dându-se pe obrazul celui ce-i vor avea, nu au a se supăra de către săteni sau a-i băga în cislă de cheltuelile satului, însă numai la cheltueli ce vor face satele pentru conace zapciilor i a slujitorilor ce vor da pentru strângerea banilor birului și ale altor madele ce se împlinesc numai de la birnici, iar la cheltuelile de conace ce se vor face pentru madele ce vor fi cerute a se împlini și de la scutelnici i poslușnici să între și ei la cislă acelor cheltueli.

Ispravnicii să îngrijească de polcovnici și căpitanii i vătafi

de plai ca să-și aibă toți oamenii deplin câți se găsesc în catastihul vistieriei și când intră de rând să nu le ia bani de săptămână ci pe toți să-i aibă în slujbă nelipsiți până când ies de rând și care va urma împotriva să înștiințeze aici la stăpânire.

Sameșii de la județe.

Să ia simbrie pe lună câte talere 100 adică una suta.

Să ia de la scutelnici ce se fac noi când li se dau adevărîță isprăvnicească de numele și chipul lor, talere unul de scutelnic.

Iar de còpiile capânlâilor parale zece, să nu aibă voe nici scutelnici cu numire de calemgiu osebit de scutelnicii cinului său, nici postelnici să fie pe la sate, după cum obișnuia până acum, nici să li se plătească la zarafie.

Sameșii județului să fie cu îngrijire, că de va vedea pe ispravnici urmând ori ce fel de catachrisis, pe dată să înștiințeze pe d-lui vel vistier.

Zapcii de plăși.

Să ia simbriile dăjdii: zapciul cel încărcat cu treaba zapcilăcului talere patru zeci, iar cel alt ce i se dă ajutor să ia pe jumătate talere douăzeci.

Să ia zeciuală de la pricinele mici ce le va judeca el și va face împlinire, iar nefăcând împlinire să nu ia măcar o para.

De la nimeni gloabă să nu ia nici măcar un ban.

Zapcii plășilor, în câtă vreme se vor afla în slujba zapcilăcului, să nu se amestece nici de cum în nici un fel de slujbă sau huzmeturi ale județului, cum nici în neguțătorii la acel județ.

Averea episcopului Costandie Filiti († 1827)¹⁾

Catagrafia de peruisia răposatului proin episcop al Buzăului Costandie, cum se arată mai jos, 1827, Sept. 19²⁾.

No. 1. Sipeior în care s'au găsit acestea:

Ghiozdan de malteh³⁾, negru de mătase. | Zapis al d-ei vornicesei Catinchi Filipeascăi Balșini, cu leatul 1827 August 1, de galbeni 1892 din peruisia răposatului mitropolit Dositie⁴⁾, pe numele răposatului episcop Costandie, cu amanet munții din sud Mușcel, plaiu Nucșoarii. | Zapisul domniții Marioara Caragea de opt galbeni împărătești, cu leatul 1827 Iulie 12. | Ipac⁵⁾ al lui Grigore Cariboglu cu leatul 327 Iunie 22, de galbeni 70. | Ipac al lui Cariboglu cu leatul 327 Iulie 27, de galbeni 25 împărătești. | Ipac al lui Alexandru Vlasto anonim, de galbeni 250, cu leatul 327 Ianuarie 15, cu amanet giuvaerică, ca la cel ce se va arăta să-i plătească. | Ipac al lui Vasile Caloiti paharnicu, pentru 201 galbeni, cu leatul 327 Februarie 9, cu emanet un loc din dealul Spirii. | Ipac al doctorului Silvestru⁶⁾ de galbeni 25 împărătești, cu leatul 325 Ianuar 18. | Ipac zapis al d-lui logofătului Constandin Goleșcu, de galbeni 504, cu leatul 326 August 4, pe numele lui chir Velisarie Pavlid⁷⁾ cu emanet acaretul din sud Mușcel. | Ipac al stolnicului Giani Orășanu, de galbeni 150, cu leatul 326 Sept. 8, pe numele lui Anastase Filiti. | Ipac al stolnicului Sotir Asanache, de galbeni 50, cu leatul 327 Iunie 30. | Ipac al doctorului Silvestru, de galbeni 50, cu leatul 326 Sept.

1) Publicat în Revista arhivelor no. 4 din 1927, p. 156.

2) Copie legalizată de ministerul justiției la 8 Aprilie 1864, după catagrafia din condica 117 a logofetiei țării de sus, pe anii 1825—1830, fila 98 și din Condica 13 din anii 1827-8, fila 139. (În colecția mea).

3) Mătase de Malta.

4) Filiti, unchiul lui Costandie.

5) De asemenea.

6) Filiti, fratele lui Costandie.

7) Unul din executorii testamentari ai mitropolitului Dositei Filiti.

10. | Ipac al părintelui mitropolit Dionisie¹⁾ de galbeni 50, cu leat 827 Ianuarie 31. | Ipac al lui Nicolae Gheorghiu Coclangiu, de galbeni 20, cu leatul 827 Iunie 1. | Ipac al lui Costache Filipescu, de galbeni 17, cu leatul 827 Iunie 27. | Ipac al Elisavetei Zolotiri, de galbeni 25, cu leatu 827 Ianuarie 12. | Ipac al d-lui vornicului Grigore Băleanu, de galbeni 2105, cu leatul 827 Ianuar 2, cu emanet moșia Bolintinu, pe numele Velisarie Pavliidi. | Ipac al d-lui vornicului Băleanu, de galbeni 2100, cu leatul 827 Ianuarie 4, iarăș cu emanetul de mai sus, tot pe numele lui Velisarie. | Ipac al Elenii Herascăi, de galbeni 25, cu leat 827 Ianuarie 8. | Ipac al Zaharii Mavrodin, de galbeni 10, cu leatul 827 Ianuarie 27. | Ipac al lui Costandin Grădișteanu, de galbeni 20, cu leatul 827 Iulie 16. | Ipac al d-lui logofătului Costescu²⁾, de galbeni 357, cu leatul 815 Oct. 21, fără de nume. | O scrisoare a d-lui logofătului Costescu, cu o copie de adeverință a răposatului episcop de primirea banilor. | Ipac al Luxandrii Mavrocordat, de galbeni 25, cu leatul 826 Aprilie 1, cu emanet o vie de zestre, având și un zapis vechi al viei. | Ipac, plic cu șase bucăți hârtii doveditoare pentru datoria de talere 34.260 a răposatului Domn Suțu.

Alt ghiozdan de piele verde:

Plic cu șase bucăți ale răposatului serdar Diamandi Filiti, ce sunt lăsate în păstrare la răposatul episcop. | Zapis al paharnicului Gheorghe Neculescu pe numele răposatului serdar Diamandi Filiti de talere 3000, cu leatul 813 Iunie 16, cu 11 bucăți sineturi ale moșiei sale. | Plic cu 4 bucăți scrisori cu osebite cuprinderi. | Zapis avlicesc³⁾ al răposatului egumen Visarion Cotroceanu de talere 7.000, din leatul 811 Ianuarie 14, pe numele lui Anastase Zalonghitul. | Plic cu deosebite însemnări. | Zapis al lui Iancu Trandafir, de talere 600 cu leatul 818 Oct. 14. | Ipac al lui Gheorghe Ciobanoglu de talere 3.000, cu leatul 811 Ianuarie 20, fără de nume. | Zapis al lui Anastase Panaiot Zalonghitul de talere 5.000, fără de nume, cu leatul 811 Sept. 22. | Ipac al lui Cristodor Costandin Marinoglu, de galbeni 416, pe numele lui Diamandi Filiti, cu leatul 813 Ianuarie 13. | Ipac al lui Gherasim polcovnicu de talere 500, fără nume, cu leatu 815 Iunie 16. | Plic cu niște însemnări neiscălite. | Plic cu niște scrisori către doctorul Costandinache⁴⁾ ca să învoiască niște casnici. | Un apodixis⁵⁾

1) Dionisie Lupu.

2) Pană Costescu.

3) Datorii aulice erau cele contractate de egumeni și chiriarihi pe seama mănăstirilor sau eparhiilor.

4) Costandinache Caracaș nepot de frate, prin soție, al lui Costandie.

5) Adeverință.

al Tomii Filiti și Christodor¹⁾, în care se arată că au dat răposatului episcop un zăpis avliceșc al mănăstirii Sf. Ioan de talere 15.000, cu alți taleri 3.000 dobândă pentru un alt zăpis de atâția bani ce era dator tatăl numiților la răposatul episcop. | Plic protest pentru banii ce avea să ia dela răposatul Domn Suțu. | Plic cu trei bucăți hârtii socoteli ale lui chir Pană Sterie. | Ipac al lui Panait Ștefan și Nicolae Anastasiu de talere 1.000 cu leatul 820 Fevruarie 17. | Apodixis al arhimandritului Antim²⁾ cu leatul 825 Aprilie 30, pentru patru zăpise de datorii, ce au fost luat dela răposatul episcop. | Apodixis al lui Panagü Pavlidi pentru câte zăpise ale răposatului i s'au dat în sumă de talere 51.982. | Zăpis fără de nume al lui Ioan Scufă de talere 8.000, cu leatul 825 Iunie 1. | Zăpis al lui Atanase Lascari, de galbeni 25, cu leatul 826 Ianuarie 26. | Ipac al d-lui vel logofăt Alexandru Filipescu, pe numele lui Anastase Filiti, de galbeni 896 cu leatul 827 Ianuarie 10 și cu emanet moșia Fundeni. | Plic cu 9 bucăți scrisori. | Plic cu 5 zăpise avlicești exoflisite³⁾, însă:
 Costandie pe numele spătarului Costandin Suțu, cu leatul 1793 Iulie 10; | Ipac de talere 15.000 al răposatului episcop Costandie pe numele spătarului Costandin Șuțu, cu leatul 818 Iunie 17. | Ipac de talere 10.000 al răposatului episcop pe numele Saftei Castrișoaii cu leatul 818 Decemvrie 2. | Ipac de talere 17.600, ipac al răposatului episcop pe numele vistierului Ioan Moscu, leat 818 Decemvrie 2. | Ipac de talere 8.000 pe numele lui Teodosie Vrană, cu leat 818 Decemvrie 2. |
 Zăpis al Marii Obedencii pentru un loc al episcopiei, leatul 1796 Aprilie 15.

Alt ghiozdan de ghermesut⁴⁾:

Plic cu 17 zăpise vechi de talere 30.000 și galbeni 961. | Zăpis cu leatu 816 Noemvre 2, al lui Mihail Cristodulu, de galbeni 100. | Ipac cu leatul 819 Sept. 24 al serdarului Nicolae Filiti, pe numele lui Anastase, de talere 1.000. | Ipac al lui Mihail Tirocomu cu leatul 816 Octomvrie 6, de talere 1.000. | Ipac al lui Costache Saegiu, cu leatul 816 Octomvrie 20, de talere 6.700. | Ipac al lui Nichita Formac cu leatul 824 Sept. 1, de talere 826. | Ipac al lui Costache Saegiu, cu leatul 815 Ianuarie 30, de talere 5.000. | Ipac al lui Costache, cu leatul 821 Oct. 30, de talere 7.154. | Plic cu 19 bucăți apodixe i socoteli și altele. | Inscris cu chiar slova răposatului episcop

1) Frații Toma și Hristodor sau Hristodul Filiti, nepoți de frate ai lui Costandie.

2) Care a îngrijit pe Costandie în ultimii ani ai vieții.

3) Achitate.

4) Atlas, cu ape.

pentru câți galbeni s'au luat din periusia ¹⁾ răposatului mitropolit Dositie. | Plic cu opt bucăți hârtii ce privesc la pricina Băbeanului. | Socoteala lui Gheorghe Gârgoli. |

Alt ghiozdan de panglice:

Zapis de talere 10.409 al lui Velisarie Pavlidi, cu leatul 827 Mai 1, către răposatul. | Ipac de talere 2.000 al clucerului Nicolae Trăsnea, cu leatul 815 Iulie 15 către Toma Filitu. | Ipac al numitului de talere 3.500, cu leatul 815 Iulie 12, către stolnicu Toma Filitu. | Contract apodixis al lui Velisarie Pavlidu cuprinzător pentru două zapise ce sunt pe numele său, că sunt banii răposatului episcop. | Ipac al lui Gheorghe Fația de galbeni 16, cu leatul 823 Noemvrie 13. | Apodixis al lui Velisarie Pavlidi de 2.105 galbeni ai d-lui dvornicu Băleanu, cu leatul 827 Ianuarie 3. | Zapis al lui Costandiu Țigara de 322 galbeni cu leatul 825 Aprilie 8, către răposatul episcop, cu emanet și o scrisoare. | Zapis al vistierului Sava, de talere 525, cu leatul 821 Martie 18. | Zapis al slugerului Costandin de talere 1.000, leatul 819 August 6. | Plic cu 34 bucăți corespondențe. | Ghiozdan roșu cu o foaie catagrafie de vreo câteva odăjdii bisericesti. | Plic cu diata ²⁾ răposatului mitropolit Dositie și o însemnare rumânească pentru câți galbeni au fost în fieștecare pungi, în sumă de [loc alb]. | Plic cu patru sineturi rusești pentru o casă dela Chișnov. | Plic cu multe scrisori de felurite pricini. | Engolpion pajerea sgripsor, înviera zugrăvită și împrejur cu diamanturi, în cutie. | Cruce de topazuri, într'o cutie. | Peptene de bagă, în toc de plisă ³⁾ cu fir. | Pungă cu două peceti ale episcopiei și o jumătate a Sfinților Apostoli i o altă pecete prosopichi ⁴⁾.

No. 2. Alt sipet mai mărunt.

Cele ce s'au găsit naht ⁵⁾ într'o pungă: 426 rubiele. | 42 funduci. | 164 galbeni împărătești și olandezi. | 24 misiri și stambolii. | 1 sufar întreg. | 1 sfert dublă de Ispania. | 3 antice de aur. | 4 antice de argint. | Un inel antică veche cu diamanturi împrejur. | O tabachere de aur cu smalț și cu diamanturi suvenir. | O evanghelie îmbrăcată în argint peste tot și poleită, cu cinci smalțuri. | 2 legături șireturi albe late. | 2 pungi de fir seci. | O stea veche a Sfintei Anii. | Copie după o carte patriarșească pentru mănăstirea Sfântului Ioan de aici. | Plic

1) Moștenirea.

2) Testamentul.

3) Catifea de bumbac.

4) Personală.

5) Numerar.

cu còpii după hrisoavele și anaforaora rusumaturilor¹⁾. | Plic două sineturi ale unei prăvălii a mănăstirii Cotrocenilor, ce s'au cumpărat dela mezat și trei legături cu sineturi ale moșiei Costienii²⁾. | Plic cu 12 bucăți ale metohului sfintei episcopii³⁾. | Legătură de pânză în care sunt multe hârtii de corespondență. | Legătură de pânză în care sunt multe hârtii de corespondență și altele. | Plic cu 71 zapise avlicești ale eparhiilor, exoflisite și unele sparte. | Plic cu multe zapise de datorie prosopichi. | Legătură de pânză cu multe hârtii și socoteli netrebnice. | Plic cu multe zapise ale răposatului arhimandrit Neofit. | Plic 30 bucăți sineturi ale locului episcopiei Buzău, ce este împotriva hanului Greci⁴⁾. | Plic pecetluit cu sineturile viei ot Dealul Spirii. | Legătură cu sineturile episcopiei pentru moșii i vii și altele.

No. 3. *Alt sipet.*

Ghiozdan de piele, pecetluit cu pecetea d-lui căminarului Costandin Buri, cunoscut și de clironomi. | Plic cu sineturile moșiei Fundeni a d-lui vel logofăt Filipescu, ce le are puse amanet la răposatul episcop. | Plic cu sineturile locului paharnicului Vasile Caloiti. | Ipac cu sineturile vii Cariboglului, bucăți 19. | Legătură de pânză pecetluită a moșiei Ștefănești cu sineturi ale d-lui logofātu Costandin Golescu. | Condică roșie de moșia și munții Nueșoara din sud Muscel a d-lui dvornicului lordache Filipescu. | Pungă de atlas galben cu o cutie de argint cu sfinte moaște⁵⁾ i târnoseală și o pereche mătânii. | Șal roșu vărgat. | Ghiozdan de serashir⁶⁾ cu fir. | Tabacheră de aur cu smalț. | Ipac de aur sadea. | Ceasornic mic de aur cu lanțul lui. | Pereche cercei de diamant cu trei pânțe⁷⁾ | Inel de smarand. | Inel ipac de smarand, mai mic. | Patru pietre de topaz, feluri. | Stea mică cu diamanturi. | Inel mare de smaragd pecetluit. | Inel de robin pecetluit. | Tabacheră de ghioc⁸⁾, | Ingolpion de argint. | Ingolpion de diamant cu cinci icoane pe smalț și un smaragd. | Șase galbeni olan-

1) Impozitele, afară de darea personală.

2) Din jud. R.-Sărat.

3) Dela biserica Sf. Dumitru din București. Vezi I. C. Filitti, Biserica Sf. Dumitru din București, str. Carol. — Acelaș, Inventarul episcopiei de Buzău și bisericii Sf. Dumitru la 1819 și 1825.

4) Din București.

5) Moaștele Sf. Nicanor într'un chivot cu numele lui „Costandie al Buzăului, din Ianina“ și cu data 1795 Iulie 10. Capu Sf. Nicanor († 7 Aug. 1419) se păstrează la mănăstirea Zavorda, eparhia Grebena. Azi moaștele la biserica Sf. Dumitru, dăruite de generalul Gheorghe Filitti.

6) Stofă țesută cu fir.

7) ?

8) Scoică.

dezi. | 29 iuzluci¹⁾ turcești vechi. | 17 ichilici²⁾ vechi. | 19 ruble rusești. | 13 sfați³⁾. | Bohcealâc cu tot tacâmul lui, cu bohcea de stofă, greu. | Doi piepteni cu tocurile lor. | Patru pungă de fir seci. | Legătură cu multe scrisori ale răposatului și atestaturile. | Un ghiozdan negru de piele în care sunt acestea, însă: patru zapise avlicești ale episcopiei, parte; legătură de pânză cu sineturile casei din dosul episcopiei; două prosoape cusute cu fir.

No. 4 alt sipet.

Pungă albă de atlas, pecetluită, cu galbeni 1271. | Ipac de fir cu galbeni 1000, pecetluită. | Pungă despecetluită cu galbeni 157 venetici. | Punguliță mică cu galbeni 16 stamboli. | Tabacheră de smaltz albastru cu diamanturi, cu cutia ei roșie. | Tabacheră de aur sadea. | Ipac de fildeș cu două diamanțele înlăuntru. | Pungă de fir cu un ceasornic mare turcesc înlăuntru. | Două peceți mari de argint. | Doi piepteni cu tocurile lor. | Condiță de zapisele avlicești. | Trei documenturi, însă două ale episcopiei de hirotonie și altul al episcopiei Argeșului. | Două cărții pentru târgul Drăgaiciei. | Zapis pentru o țigancă. | Șase bohcealâcuri cu tacâmurile lor grele. | Patru gevrele⁴⁾ grele. | O cămașă i o pereche ismene de pânză subțire.

No. 5. Alt sipet.

Pungă de astar ⁵⁾ pecetluită, cu galbeni . . .	2000
Ipac de zof ⁶⁾ albastră pecetluită	1500
Ipac de atlas alb pecetluită	1100
Ipac de astar pecetluită	1000
Ipac de astar pecetluită	1000
Ipac de astar pecetluită	1000
	7600

Șase bohcealâcuri într'o bohcea cu tacâmurile lor grele. | Bohcea de fir. | Bucată ghermesut. | Prosop cusut. | Bucată pânză.

No. 6. Alt sipet.

Patru tăvi de argint. | Căție de argint. | Solniță de argint cu trei [loc alb]. | Ipac solnițe mai mici argint. | Două ibrice

1) Monetă care la 1821 valora 4 taleri sau lei vechi, iar la 1828, 8 taleri.

2) Ichilie, monetă care la 1821 valora 2—3¹/₂ taleri, iar la 1828, 2 lei.

3) Un sfaț, la 1821, valora 1 taler 20, iar la 1828, 2 lei 10 parale.

4) Batiste.

5) Pânză subțire.

6) Sau zuf, stofă de lână de Angora.

argint. | Teas¹⁾ argint. | Cutie în care se află o căție i burdar²⁾ de argint. | 18 zarfuri³⁾ de argint. | 6 linguri de masă de argint. | lingură mare de ciorbă, de argint. | 6 cuțite cu furculițele lor, de argint. | 6 păhăruțe de argint | 6 farfurioare de argint. | 11 lingurițe de argint. | 5 linguri de masă de argint. | Hoha⁴⁾ de argint. | Raht⁵⁾ de argint cu selebantul⁶⁾ lui. | Toc cu 12 cuțite i 11 furculițe și 12 linguri de masă i lingură mare de ciorbă și 2 solnițe de argint. | 2 sfeșnice de madem⁷⁾ rusesc.

No. 7. *Alt sipet.*

Giubea samur. | Giubea sangiap⁸⁾. | Ipac miel. | Colceag⁹⁾ pentru mâini. | 4 trâmbe de pânză care zic că sunt ale slugii. | 2 covoare, unul nou și altul vechi. | 6 cadre, 3 mari și 3 mici. | 2 icoane cu pervasuri de argint. | 3 icoane ipac fără de argint. | Toc cu 12 perechi cuțite, furculițe i linguri de argint. | Pereche cisme de catifea. | Scăunaș de piele.

No. 8. *O ladă verde.*

Cauc ce zic că este al răposatului mitropolit Dositie. | 2 tocuri cu o pereche târcale¹⁰⁾ de argint. | 3 cruci de argint poleite, cu mărgearuri, cu tocurele lor, din care una este a episcopiei ot Poiana Mărului¹¹⁾. | Ipac cruce mai mică de argint. | Tetravanghel mic de argint cu tocul lui. | Cădelniță de argint. | Cârjă de argint și poleită. | Cârjă de abanos neagră și sus la cap cu argint. | Bohcea, înlăuntru cu arhieretică veche a răposatului Dositie mitropolitu. | Cârjă de fildeș săpată. | Mantie de atlas pătlăginiu. | Sacos de seraschir. | Stihar de atlas cu flori. | Omofor mare de serashir cu cruci de fir. | 2 pogonate¹²⁾ de catifea roșie cusute. | 4 perechi rucavițe cu fir grele. | 4 funte de fir. | 2 epitrahire de stofă. | 2 gevrele cusute cu fir. | Rând de odăjdii, negru, împreună cu omofor și epitrafiru. | Stihar de atlas cu flori. | Stihar cu orar i cu mânecar diaconesc. | 2 stihare atlas cu flori pentru anag-

1) Tăviță.

2) Sau buhurdar, cădelniță.

3) Zarf, ceașcă.

4) ?

5) Tacâmul pentru cai.

6) ?

7) Metal.

8) Blană de jder.

9) Manșon.

10) ?

11) Mănăstirea dela Poiana Mărului, făcută în sec. XVIII de starețul Vasile, ajutat de banul D. Ghica, N. Dudescu, boerii Cârlova și Neculescu, devenise stavropighie neatârnată de episcopia Buzăului. (V. A. Urechia, *Ist. Rom.* VIII, 320. — X A. 81—2.

12) Probabil ipogonate, perne pe care îngenunche arhierul.

noști. | Leturghieru Mănească¹⁾ scris cu mâna. | Ceaslov românesc. | Prosop cusut.

No. 9. Un sipet vechi.

Cruce mare de lemn săpată. | 3 cruci de lemn mic cu tocurile lor. | Ingolpion de lemn săpat. | 4 imamele feluri chihlibar. | 67 bucăți mese, șervete și peșchire. | Cearșaf mare pentru învelitul macatului. | 26 bucăți macaturi și perdele. | 12 perechi ciorapi scurți de lână. | 4 perechi meși negri. | Polog de borangic. | Hârtie cu o pungă de tutun și alta de peptene i de ceasornic. | Peptene mare de bagă. | Bohceluță verde cu mânecări. | Pereche ceacșiri²⁾ de postav vechi. | Cămașă de borangic. | 2 bohcele vechi. | Bohcea cu hârtii vechi. | Plic cu 5 hârtii ce privesc la Vintilă Vodă, ale episcopiei.

No. 10. Un sipet mare roșu.

Covor cu ciucuri. | Șal mare negru. | 3 perne roșii de stofă. | Chingă veche. | 4 anterie feluri. | 2 rase. | Camilafeă. | Binișor de postav capladisit³⁾. | Ipac, anghiroșal⁴⁾. | Bohcea de gât. | Rasă de catifea rusească neagră, căptușită cu malteh. | Feregea⁵⁾. | Pereche ciacșiri anghiorșal. | Harșa⁶⁾ de catifea neagră cu flori. | Bucată neagră muhair⁷⁾. | Capot de postav pătlăginiu. | Antiriu de noapte. | 2 bucăți cămași și ismene. | 2 prosoape și 4 peșchire nouă. | 2 bohcele vechi. | Bohcea în care este: 2 antirie, un șal cu flori și un cumaș silimi⁸⁾ ce sunt emanet de la Alexandru Vlastò. | Bohcea ipac în care se află o bucată pambriu⁹⁾ galbenă, un biniș căptușit și un antiriu roșu, tot al lui Vlastò, pus emanet. | Oglindă mică închisă. | 5 basmale pentru nas. | Peșchir.

No. 11. O ladă mică legată cu fer.

Evanghelie îmbrăcată peste tot în argint, poleită, ce zice că este a răposatului mitropolit Dositie. | Lădiță cu o evanghelie nouă de argint peste tot și poleită, cu numele răposatului mitropolit Dositie. | 59 bucăți cărți feluri. | Condică veche.

1) Smaranda Mănescu, soția doctorului Silivestru Filiti și cumnata lui Costandie.

2) Pantaloni.

3) Căptușit.

4) Șal de Angora.

5) Imbrăcăminte de onoare a boerilor mari.

6) Acoperiș de șea.

7) Țesătură pentru vestminte călugărești.

8) Cumaș selimie, stofă prețioasă.

9) Stofă de lână.

No. 12. *Ladă brașovenească mare.*

Scurteică de postav blănită cu pacea de samur. | Biniș cu profiluri¹⁾ samur și înlăuntru cu silviu²⁾. | Giubea cu samur chilea³⁾. | Giubea de ghermesut cu cutupuri⁴⁾ de samur, blănită înlăuntru cu silviu. | Biniș anghiorșal blănit cu sangiap. | Tamban⁵⁾ de postav cu zenih⁶⁾ blănită. Ipac de postav cu miel blănită. | Colceac blănit. | Covor nou. | 12 fețe pernă cațifea. | Pereche șalvari de postav. | Macat verde de lână cu ciucuri. | 2 iatagane i 2 sileahuri⁷⁾ vechi. | 5 vergele de ciubuce. | Pungă cu feluri de hârtii. |

No. 13.

Scatolcă neagră cu sticle i pahare, din care sunt și sparte.

No. 14.

Scatolcă pentru drum cu tot tacâmul ei, adecă sticle, feligene și cești.

*Lucrurile care s'au lăsat afară în zioa morții
răposatului episcop.*

2 ipomanahce⁸⁾ de argint. | Brâu cu mărgăritar. | Pogonat⁹⁾ cu fir. | Stihar de stofă. | Epitrahir cu fir. | Omofor cu fir. | Sacos cu fir. | Liturghie. | Acestea se află în mâinile arhimandritului Antim. | Epitrahir și un omofor cu care s'a îngropat. | Engolpion al Născătoarei, rusec, care se află la cinstitul consulat. | Cavaleria Sfintei Ana cu o stea și o cruce, din leatul 812, la cinstitul consulat.

5 perechi cuțite, furculițe i linguri de argint. | 6 lingurițe de dulceață, de argint. | 6 zarfuri de argint. | 4 păhăruțe de argint. | Acestea se află în mâinile slugilor lăstate.

7892 1/2 bani naht ce s'au găsit în ziua când a murit, înlăuntru în sipeciorul cel mic cu No. 1 și s'au dat în mâinile clironomilor pentru cheltuiala îngropării, însă: 27 galbeni împărătești. | 40 rubiele. | un misir¹⁰⁾. | ua patru din misir. | 17 ruble rusești. | 1350 rubiele într'o hârtie.

1) Margini. Vestmântul îmblănit al boerilor, cu care se îmbrăcau și episcopii.

2) Blană.

3) ?

4) ?

5) ?

6) ?

7) Seleaf, brâu pentru arme.

8) ?

9) Probabil ipogonat.

10) Monetă în valoare de 3 taleri la 1821 și de 6 taleri la 1828.

No. 15. *Un sițet al răposatului mitropolit Dositie.*

Bohcea cu 7 bucăți cămăși i 3 bohcealături osebite cu tacâmurile lor grele. | Bohcea ipac cu 14 bucăți cămăși, ismene, șervete, zicând că sunt ale răposatului episcop Buzău. | Polog borangie.

O cutie în care se află acestea, însă:

Plic cu sineturi ale moșiei Bolintinu ale d-lui dvornicu Grigore Băleanu, pecetluite. | Ghiozdan de atlas în care se află un plic cu zapise de datorii i alte scrisori trebuincioase. | Ipac plic într'acelaș ghiozdan de mai sus, cu hârtii de desfaceri și alte socoteli. | 4 basmale pentru nas. | Pungă cu un taler nemțesc de argint. | Cutie de argint cu ochelari. | Punguliță cu 2 peceți de argint. | Pungă cu 44 galbeni împărătești.

Un sipecior mic cu 4 pungi pecetluite, însă:

Pungă cu galbeni	2484 și lei 4
Pungă cu galbeni	1300
Ipac cu galbeni	2000
Ipac cu galbeni	1031
	<hr/>
	6815

Alt sipecior mai mare în care se află acestea, însă:

Pungă cu galbeni împărătești .	1935 și 4 sfanți
Pungă ipac cu galbeni	1500
Ipac cu galbeni	1126
Ipac cu galbeni	1213
	<hr/>
	5774

4 plicuri cu hârtii de corespondență în feluri de pricini, netrebuincioase. | Ghiozdan ipac cu asemenea hârtii. | Ghiozdan de piele cu feluri de hârtii.

Cele ce s'au găsit acasă¹⁾ la răposatul episcop.

Careță verde nouă. | Ipac veche de drum. | Caleașcă purtată. | 2 cai vineți cu hamurile lor.

Scurteică de ghermesut cu sangeap. | Scurteică lungă cu sangeap. | Antiriu verde. | Biniș de postav. | Camilafcă de pălărie. | 3 antirie vechi. | Masă de pânză cu 5 șervete. | 2 cămăși. | 3 cearșafuri. | 4 prosoape. | 5 fețe de pernă. | 2 ilice. | Acestea sunt toate într'o ladă.

2 saltele cu 6 perdele. | Chilim. | Covor. | 8 tingiri cu capacele lor, de aramă. | 3 ipac tingiri fără de capace. | 8 la-

1) Costandie a murit la metohul episcopiei Buzău, la biserica Sf. Dumitru. Unde erau casele lui proprii în București, nu știu.

hane¹⁾ cu boldurile lor. | Ladă plină cu cărți felurimi. | Scrin nou de mijloc. | 3 giamentane goale. | Scrin ipac mai mic, zic că este al mitropolitului Dositie.

Iarăș s'au mai găsit în urmă aceste mai jos arătate:

Icoană mică a Născătoarei de Dumnezeu, cu două fețe îmbrăcate în argint. | Cruciuliță cu sfânt lemn ce a fost în mâna răposatului la îngropare. | Ceasornic de aur de sân. | Tabacheră de argint poleită. |

Această catagrafie făcându-se față cu noi rudele și cliromii răposatului unchiului și fratelui nostru, răposatul episcop Costandie, față aflându-se și din partea cinstului consulat al Rusiei și din partea dregătoriei logofeții cei mari a țării de sus, cei mai jos iscăliți (*sic*).

827, Septemvrie 19.

Urmează semnăturile în grecește:

Constantin Caracaș doctor, îputernicit al boerului doctor Silvestru Filiti, socrul meu. | Nicolae serdar [Filiti] nepot al fericitului și reprezentant din partea surorii mele Zoița. | Antim arhimandrit și reprezentant și îputernicit al lui Hristodul, fiul serdarului Diamandi [Filiti]. | Toma Filiti căminar, nepot al fericitului stăpân și reprezentant al surorii mele. | Papa Nicolae Gheorghyadi, îputernicit al nepoților fericitului episcop, Anastasie și Constantin [Filiti] cari lipsesc de aici precum și al soției mele Ecaterina nepoata fericitului. |

Dela logofeția mare a țării de sus.

La această catagrafie când s'a făcut și când s'a iscălit de cele de mai sus arătate rude, aflându-mă și eu față, am iscălit.

827, Septemvrie 19.

Alexandru Filipescu, veș logofăt.

* * *

Așa dar averea rămasă pe urma episcopului Costandie Filiti, era exclusiv mobiliară: argintărie, vestminte arhieresti și blănuri de onoare (binișuri și feregea), icoane, cruci și engolpioane de preț, numerar și creanțe.

Numerarul, în diferite monede, însuma, după cursurile fixate de Ruși la 1828, 724.463 lei vechi, piaștri sau taleri (de câte 40 parale) sau 23.370 galbeni.

Creanțele erau de 257.625 lei vechi, din care însă trebuie scăzuți cei 34.260 lei vechi datoriti de răposatul Vodă Al. Șuțu, pe urma cărora prigonise pe Costandie și-l scosese la 1819 din scaunul Buzăului și pe care desigur moștenitorii nu i-au putut încasa. Rămân 223.365 lei, sau 7.335 galbeni.

1) ?

În total, a rămas moștenitorilor o avere de 30.705 galbeni, sau 947.828 lei vechi, cari puteau produce o dobândă de circa 100.000 lei vechi pe an.

Nu era mult într'o vreme când boeri bogați încasau arendă dela o singură moșie chiar peste 20.000 lei vechi pe an.

Transformată în lei noi aur, pe cursul de 12 lei aur un galben, averea rămasă pe urma lui Costandie reprezenta 368.460 lei aur, cu putere însă de achiziție de vre-o trei ori mai mare la 1828 decât la 1914, deci 1.105.380 lei aur la 1914.

Nu se poate numi o avere mare după 26 de ani de episcopat. Au fost destui în trecutul nostru cari dela puțin au ajuns la averi mult mai mari.

Avea deci dreptate consulul prusian când, la 1819, raportând despre demisia impusă lui Costandie de Al. Vodă Suțu, scria că episcopul prigonit din cauza lăcomiei Domnului, nu abuzase în perceperea taxelor ce i se cuveneau din eparhia lui și nu se bucurase dela cei săraci¹⁾.

Dealtfel, ca și ceilalți episcopi, Costandie fusese pus deoseori la contribuție de Domni, fie pentru trebuințele lor personale, fie pentru a satisface exigențele turcești sau ale trupelor străine de ocupație. S'au păstrat multe zapise de împrumuturi, cu sume mari, fie ale lui Costandie singur, fie împreună cu colegii săi, în anii 1793-1800-1805-6, 1818-1819²⁾.

Apoi, Costandie nu precupețise din veniturile de care dispunea, pentru a întreține școli și spitale în eparhia sa³⁾, pentru a ajuta cu burse tineri săraci⁴⁾, pentru a face reparații, la 1801, la episcopia Buzăului⁵⁾ la 1812 la schitul Poiana Măru-lui, pentru a face bisericuța din satul Găvănești al episcopiei⁶⁾, biserica dela Găvanele din munții Buzăului⁷⁾ și în sfârșit, la 1819, biserica Sf. Dumitru din București⁸⁾ în care, ca un ctitor, s'a și îngropat.

Documentele arată deci că spunea adevărul Costandie în demisia ce de nevoie adresa prigonitorului său Al. Vodă Suțu la 1 August 1819: „am depus toate eforturile ca să administrez bine episcopia și să îngrijesc pe cât am putut, lucrurile ei. Acum o las, mulțumit, urmașului meu... *cu totul fără datorii și îngrijită după cuviință*“⁹⁾.

1) Hurmuzaki — Iorga, X, 64—6, 71—3.

2) Acad. rom. *Creșt. col.* 1910, p. 168 urm., 173, 180.

3) Hurmuzaki, I. e.

4) Spre pildă la 1801 pe Ștefan Manega care a învățat medicina și și-a zis chiar Piscupescu.

5) Acad. rom. pachet 127, doc. 13.

6) Dicționarul geografic al României, *Găvănești*.

7) Vezi I. C. Filitti, biserici și ctitori, Buc. 1932, p. 12—19.

8) Acelaș biserica Sf. Dumitru din București. — Buc. 1932, p. 15—16. Acelaș, Inventarul episcopiei de Buzău... și bis. Sf. Dumitru din Buc. la 1819 și 1825, Buc. 1935, p. 7 și 35.

9) Acad. rom. Ms. 1063 f. 296. În grecește. Datoresc traducerea bunei voințe a d-lui prof. P. P. Panaitescu.

Lucrurile de preț din moștenire au fost împărțite între rude și s'au împrăștiat fără urme. Cutia cu moaștele Sf. Nicanor a fost dăruită la 1930 bisericii Sf. Dumitru de generalul Gheorghe Filitti. Un engolpion, reprezentând învierea și înconjurat când-va cu pietre scumpe, este la mine. Un inel cu rubin se afla în proprietatea răposatei Maria general Teodor Văcărescu, născută Mănescu-Filitti.

La 20 Decembrie 1827, Domnul dădea următorul ordin:

„Io Grigorie Dimitrie Ghica Voevod... Dumneavoastră boerilor ce sunteți orânduți pentru împărțirea periusiei răpos. Costandie. proin episcop al Buzăului, văzând alăturata tălmăcire de notă, scrisă dela 14 ale acestei luni pentru cererea ce face cinstitul general consulat al Rosii de a se trimete de aici la judecătoria bisericestilor pricini din Cișnov câte-va lucruri anume ce s'ar fi aflând în periusia numitului răposat episcop, să faceți cuviincioasă cercetare și să arătați Domniei mele prin anafora“.

1827, Decembrie 20

Nota consulatului rusesc cerea cerea următoarele obiecte: o icoană în briliante pe care răposatul o avea dela împăratul rusesc, anume un engolpion al Maicii Domnului; cărți și evanghelii; manuscrise liturgice în limba moldovenească; cădelniță; odăjdii negre arhieresti; cârja; sacosul; omoforul, mantia, ipoghenadion, brăul, stiharul, rucavițele și epitrahilul.

Din dosarul No. 141 din 1827, păstrat în arhivele consistorului bisericesc dela Chișinău, privitor la moștenirea lui Costandie¹⁾, se vede însă că aceste lucruri nu s'au dus acolo. Catagrafia reproducă arată că numai engolpionul Născătoarei și marele cordon al ordinului Sf. Ana²⁾ fuseseră luate de consulatul rusesc din București. Pentru celelalte lucruri, s'a urmat o lungă corespondență până la 1829, mai ales în privința prețioasei „panaghie“³⁾. La 29 August acest an, rudele lui Costandie au fost invitate de consulatul rusesc să ridice faimosul engolpion în termen de 30 de zile, după care vor pierde orice drept de a-l mai reclama⁴⁾. Nu știu ce urmare a avut această invitație.

1) Refugiat la 1820 la Chișinău, Costandie cumpărase acolo case, devenise cetățean rus și primea dela țar o pensie anuală de 3000 ruble.

2) Pe care-l avea dela 1812.

3) Datoresc aceste informații bunei voințe a d. prof. Ciobanu, membru al Academiei române, care s'a ostenit să cerceteze dosarul.

4) Arh. Stat. Buc. Judecătorești vechi Nr. 952, al Arhivei Nr. 1221 din 1829.

Este de regretat că s'au pierdut evangheliile, cruciulița cu lemn sfânt, liturghierul manuscris al Smarandei Filitti-Mănescu, bohceaua, cele două legături, cele două ghiozdane și cele 8 plicuri, toate cu corespondența, atestaturile și hârtiile episcopului, precum și condica veche, lada cu cărți și celelalte 59 cărți de care pomenește catagrafia ¹⁾.

1) Grosul bibliotecii sale. 4000 de volume, Costandie îl dăruise gimnaziului pe care, la 1813, îl înființase în locul său natal, Zița din Epir. Consulul prusian îl înfățișa, la 1819, ca pe „cel mai luminat și instruit din tot clerul“ (Hurmuzaki, X. 64—6), iar dascălul Ștefan Comita, dedicându-i vol. XI din *Enciclopedie*, îl poreclea „cel iubit de muze“.

Arhondologia Munteniei dela 1822 la 1828¹⁾

Regretatul bibliofil Mihail Seulescu mi-a pus la dispoziție, din bogata sa bibliotecă, manuscrisul cu următorul titlu:

Arhondologie la postelnicia cea mare

*de boeriile ce se fac halea și paiè i epistasio
începând dela anul dintâiu a Domniei
prea înălțatului și bine credinciosului
Domnu și stăpânitoru a toatei Ungrovlahiei*

Grigorie Dimitriu Ghica V. vd.

Leat 1822 Septemvrie,

Manuscrisul cuprinde toate boeriile acordate de primul Domn pământean după Fanarioți, din prima până în ultima zi a cârmuirii lui²⁾.

f. 1. *lt. 1822, Septemvrie 14, Joi.*

Vel postelnic, d-lui Mihalache Ghica, din agă.

lt. 1822, Septemvrie 23, Sâmbătă.

Vtori postelnic, Dumitrache Fălcoianu; treti post. Ioniță Vernescu; muhurdar, Iancu Caragea; vtori spătar, Costache Neculescu; vtori cămăraș, Gheorghe Filipopolitu; cupar, Dumitrache Cotopule; ici ciohodar, Dimitrie Dimancea.

lt. 1822, Octomvrie 1, Duminică.

Vel pitar, Petrache Perieț³⁾; vornic de harem, Hurmuz; vtori comis Ioan Hristu.

1) Publicat în Revista arhivelor, Nr. 4 din 1927, p. 19.

2) Arhondologia publicată de V. A. Urechia în *Ist. Rom.* XII, p. 454—7. cu data greșită 1822, cuprinde pe boerii ce se aflau în București la începutul anului 1823, indiferent dela care Domn avuseseră boeria.

3) Perieț? În dosar admin. vechi Nr. 259 albastru din 1829, la Arh. Stat, Periețeanu.

f. 1 v. *lt. 1822, Octomvrie 7, Sâmbătă.*
Vel clucer, d-lui Aleco Neculescu, din paharnic.
lt. 1822, Octomvrie 15, Duminică.
Divictar, Iancu Colceac.

lt. 1822, Noemvrie 1, Miercuri.
Vel ban, d-lui banu Const. Crețulescu; vel vistier, d-lui banu Barbu Văcărescu; vel spătar, d-lui vornicu Dimitrașcu Racoviță; vel log. țării de sus, d-lui vornicu Const. Bălăcianu; vel log. țării de jos, d-lui logofăt Dimitrache Bibescu; vel agă, d-lui Mihăiță Filipescu, din clucer; vel post. și epistat al vornicii politiei, d-lui Iancu Cocorăscu, din căminar.

lt. 1822, Noemvrie 5, Duminică.
Vel vornic țării de sus, d-lui vornic Istrate Crețulescu; vel log. al pricinilor străine, d-lui log. Const. Câmpineanu; vel hatman al divanului, d-lui hatman Dimitrache Ralet; vtori log. țării de jos, d-lui Costache Bălăcescu.

f. 2. *lt. 1822, Noemvrie 12, Duminică.*
Vel vornic al 3-lea, d-lui vornic Scarlat Grădișteanu; vel vornic al 4-lea, d-lui vornic Fotache Știrbei; vel log. de obiceiuri, d-lui log. Ioniță Fălcoianu; vtori log. țării de sus, Iancu Prejbeanu.

lt. 1822, Noemvrie 21, Marți.
Rând de vel log. țării de jos, d-lui vel post. Mihalache Ghica.

lt. 1822, Noemvrie 30, Joi.
Vel log. al pricinilor străine, d-lui log. Nestor; caimaçam la Craiova, cu sărutare de mână, d-lui log. Costache Câmpineanu.

lt. 1822, Dech. 11, Luni.
Din tagma hătmăanii divanului.
Vătaf de aprozi, Costache Florescu; ceaș de aprozi, Dimitrache Fărcășanu; ceaș de păhărniceii, Mihalache.

f. 2 v. *lt. 1822, Dech. 15, Vineri.*
Vel comis, d-lui Aleco Belu, din divictar.

lt. 1822, Dech. 20, Miercuri.
Vel sârdar, Iordache Benescu ¹⁾ ot Craiova; vtori log. de obiceiuri, Costandin sin clucer Iordache Mavrodin.

1) Otetelișanu dela Benești. Este interesant a arăta cum boerii divanului Craiovei au rugat pe Domn să boerească pe Iordache și Grigore fii răposatului vtori vistier Ioan Otetelișanu.

„Să te milostivești a ridica acest neam căzut, pentrucă ni este la toți cu necinste să-l vedem pe urma slugilor boerești și altor proști cari în străina stăpânire a Grecilor, cu dare de bani s'au făcut ceeace nu li se cădea“. (Arh. Stat. Admin. vechi Nr. 2423).

lt. 1822, Dech. 26, Marți.

Vel stolnic și vtori capichehaia la Țarigrad, Iordache Mavrodin, din clucer za arie; staroste de brutari, Ștefan Babic.

lt. 1822, Dech. 28, Joi.

Vătaf de divan, Vasilache Neculescu.

lt. 1823, Ghenarie 2, Marți.

Medelnicer halea, Tănase Bălăcianu.

f. 3. *lt. 1823, Ghenarie 28, Duminică.*

Epistat de vel portar, pitar Grigore Călinescu.

tagma spătării

Vel căp. za lefegii, Matei Borănescu sin sluger Drăghiceanu; vel ceauș, Gheorghită vătaf sin Iordache log.; polcovnic za seimeni, Sterie vnuc sârdaru Eftimie; polcovnic za potere, Mihalache Căplescu; polcovnic za vânători, Hristache Vasiliu.

lt. 1823, Februarie 1, Joi.

Șătrar halea, cu sărutare de mână, Scarlat Marinescu.

lt. 1823, Februarie 25, Duminică.

Căpitan za dorobanți, Stan log.; treti log. agesc, Tănase Șainoiu; polcovnic za Târgoviște, Aleco Chilișoiu; polcovnic de târg, Lambru Papazoglu; polcovnic za vânători, Costache; ceauș, Iancu.

f. 3 v. *lt. 1823, Februarie 26, Luni.*

Treti portar cu sărutare de mână, Dimitrie Sarandi.

lt. 1823, Mart 2, Vineri.

tagma vornicii politii

Treti log. za politie, Nicolae sin Petre; polcovnic za politie, Costandin Teodoru.

lt. 1823, April 11, Miercuri.

Vel spătar, d-lui vornic Grigore Filipescu.

lt. 1823, Aprilie 14, Sâmbătă.

Clucer za arie, Petrache Saraful.

lt. 1823, Aprilie 28 Sâmbătă.

Vel paharnic halea, Ianache Hafta, fiind fost iar paharnic.

f. 4. *lt. 1823, Mai 11, Vineri.*

Treti log. za hătmănie, Ioniță Titeanu.

in tagma spătării.

Vel căp. za lefegii, Teodorache Anghelescu; polcovnic za potere Nicolae Pleșoianu; meimarbașa, Dimache.

lt. 1823, Mai 14, Luni.

Vel agă halea, d-lui spătar Scarlat Mihălescu, cu rând de log. de pricini streine.

lt. 1823, Mai 15, Marți.

Vel vornic de politie, d-lui Aleco Ghica, din comis; sardar, Vasilache Voinescu; vtori armaș, Aleco Stănescu.

lt. 1823, Mai 24, Joi.

Epistat al vorniciei a patrulea, cu sărutare de mână, d-lui log. Dimitrache Brăiloiu.

f. 4 v.

lt. 1823, Mai 25, Vineri.

Epistat al vorniciei obștirilor, cu sărutare de mână, d-lui hatman Pană Costescu.

lt. 1823, Iunie 11, Luni.

Vel căminar, Iordache Mavrodin, al doilea capichehaia al Țarigradului, din stolnic.

lt. 1823, Iunie 12, Marți.

în tagma agii.

Polcovnic de târg, Iordache Frangopolu.

în tagma portării.

Vtori portar, Costandin Călinescu brat portarbaș.

lt. 1823, Iunie 17, Duminică.

Sărdar, Nicolae Candiano, grămăticu slăvitului Hasan-bei.

f. 5.

lt. 1823, Iulie 10, Marți.

Vel log. de țara de sus, d-lui Costache Cămpineanu, din log. al pricinilor streine.

lt. 1823, Iulie 26, Joi.

Vel clucer, d-lui Nicolae Trăsnea, din căminar; vtori vistier, Mincu Mardagiu; treti log., Păun Păsculescu; treti vist., Dinu Iarnu; Nicolae iconomul Colții.

lt. 1823, Aug. 12, Duminică.

Polcovnic de Cerneți, Gheorghe Pestrițul ot Mehedinți.

lt. 1823, Aug. 23, Joi.

Vel stolnic, Grigore Călinescu, din vel pitar; treti vistier, Pârvul.

f. 5 v.

lt. 1823, Sept. 20, Joi.

Vtori vistier, Iane Gheorghiu Bucureșteanu.

din tagma vorniciei politii.

Treti log za politie, Ioniță Țiruș; polcovnic za politie, Matache Argeșanu.

It. 1823, Sept. 26, Miercuri.

Clucer za arie, Petrache Grigorescu, din treti log.
tagma bănii.

Treti log. al Craiovii, Chivul Movilă; vtori armaș za Craiova, Grigore, din post[elnicell]; polcovnic za Craiova, Oprea, din post.; polcovnic za Cerneți, Petrache Râmniceanu.

It. 1823, Oct. 11, Joi.
in breasla agii.

Căp. za dorobanți, Iancu Pală sin paharnic Alexandru Pală; treti log. agesc, Scarlat Pală sin paharnic Alexandru Pală; ceaș, Iancu Fărcășanu.

f. 6. *It. 1823, Noemvr. 10, Sâmbătă.*

Sluger, Iancu Sâmboteanu ot Prez. Olt.

It. 1823, Noemvr. 18, Duminică.
iar in tagma spătării.

Polcovnic za vânători, Ilie, omul d-sale vel spătar.

It. 1823, Dech. 2, Sâmbătă.

Vel stolnic, Cost. Bălteanu, din sărdar; treti log. la divan, Iancu Drugănescu; treti log. la departamentu de opt, Iordache Paladă; treti log. la departamentul de șapte, Const. Borănescu; treti log. la criminalion, Tudurache sin sărdar Petrache ot armașie.

It. 1823, Dech. 27, Joi.

Vel clucer, Manolache Drinu, din paharnic ot Silistra.

f. 6 v. *It. 1824, Ghen. 7, Luni.*

Sărdar, d-lui Grigore Cantacuzino; clucer za arie, Ionița Berindei; treti vistier, Ștefan Frunzescu.

It. 1824, Ghen. 12, Sâmbătă.

Vel căminar, d-lui Dimitrache Belu, din vel comis.

It. 1824, Ghen. 22, Marți.

Sărdar, Iancu Prejbeanu, din vtori log. țării de sus.

It. 1824, Ghen. 23, Miercuri.

Vel vameș, Iordache Dobrescu.

f. 7. *It. 1824, Fevr. 6, Miercuri.*

Vel cămăraș, luminatu beizadea Iorgu Ghica; vel vornic țării de sus, d-lui vornic Istrate Crețulescu; vel vornic țării de jos, paië, d-lui vel post. Mihalache Ghica; treti vornic, d-lui Iordache Gulescu; al 4-lea vornic, d-lui Ionița Știrbei; al 4-lea vornic paië, d-lui Dimitrache Bibescu, din log. țării de jos;

vel log. țării de sus, d-lui Mihalache Racoviță; vel log. al pricinilor streine, d-lui Nestor; vel log. de obiceiuri, d-lui Ioniță Fălcoianu; vel hatman al divanului, d-lui Ștefan Bă[lă]cianu.

It. 1824, Fevr. 7, Joi.

Vel stolnic, Eftimie¹⁾, din sărdar; vătaf de păhărniceii, Gioanache slugeru; vătaf de curte, Părvul Mirminguz treti vist.

It. 1824, Fevr. 8, Vineri.

Vel ban, d-lui banu Cost. Crețulescu; vel vornic țării de sus, d-lui Cost. Filipescu; vel log. țării de jos, d-lui vornic Fotache Știrbei; vel căminar, d-lui Aleco Belu, din vel comis; sărdar Spirea Gazote.

f. 7 v.

It. 1824, Fevr. 10, Duminică.

Vel stolnic, Stanciu, din medelnicer; vtori vistier, Costache Buescu.

It. 1824, Fevr. 13, Miercuri.

Vel comis, cu sărutare de mână, d-lui căminaru Costache Zefcari.

It. 1824, Fevr. 14, Joi.

Șetrar, Tudorache Păianu; vtori spătar, Aleco Retoridi; vătaf de divan, Nicolae Fundățeanu; ceaș de aprozi, Dimitrie Băbeanu.

It. 1824, Fevr. 26, Marți.

Sărdar și capichehaia la Silistra, Dimitrache Voinescu, din ici — ciohodar.

f. 8.

It. 1824, Mart. 8, Sâmbătă.

Vtori log., Zamfirache Bălăcescu; treti log., Ștefan Golumbeanu; treti log. za taină, Dumitru Palilu.

It. 1824, Mart. 18, Marți.

Staroste de compania Craiovii, Gheorghe Bureșea.

It. 1824, Aprilie 7,

Caimacam Craiovii, d-lui biv vel hatman Dimitrache Ralet.

It. 1824, Aprilie 16, Miercuri.

Sărdar, Ioniță Drugănescu; vtori log. țării de sus, paie, Costache Otetelișanu.

It. 1824, Aprilie 21, Luni.

Vel comis paie, d-lui Grigore Cantacuzino, din sărdar;

1) Răsuceanu.

sărdar paiè, d-lui Iordache Fălcoianu; vtori armaş, Dumitrache vnuc d. pah. Voinescu.

f. 8 v. *lt. 1824, Aprilie 26, Sâmbătă.*

Vel agă, d-lui biv vel vornic Mihalache Cornescu.

lt. 1824, Aprilie 29, Marţi.

Vel comis, d-lui Scarlat Bărcănescu.

lt. 1824, Mai 3, Sâmbătă.

Sărdar, Grigore Obedeanu, din sluger.

lt. 1824, Mai 9, Vineri.

Muhurdar, Iancu Colceac, din divictar.

lt. 1824, Mai 10, Sâmbătă.

Divictar, Bărbuceanu Catargiu; vtori post., Iordache Creţeanu; treti post., Iancu Creţulescu.

f. 9. *lt. 1824, Mai 11, Duminică.*

Vel comis, d-lui Costache Creţulescu, din vtori log.

lt. 1824, Mai 17, Sâmbătă.

Clucer za arie, Alexandru Mihuleţ sin raposatul sărdar Dumitrache Mihuleţ.

tagma agii.

Căp. za dorobanţi, Costache Dona; treti log. agesc, Dumitrache Nica; polcovnic za Târgovişte, Niculae Herişescu; polcovnic de târg, Mihalache Vieroşanu; polcovnic za vânători, Matei Răceanu; ceauş, Manolache Măldărescu.

lt. 1824, Mai 20, Marţi.

vel cămăraş za ocna, Ştefanache Hagi-Ioan.

lt. 1824, Mai 23, Vineri.

Vel stolnic, d-lui Costache Burche, din medelnicer; sărdar, Dumitrache Topliceanu, din sluger; medelnicer, Ioniţă Cioranu; treti log. hătmanesc, Costache brat sărdar Aleco ot hătmanie.

f. 9 v. *lt. 1824, Mai 27, Marţi.*

Vel paharnic, Cănuţă [fiul cronicarului Dumitrache], din sărdar.

f. 10. *lt. 1824, Mai 29, Joi.*

Vel postelnic, luminatu beizade Iorgu Ghica.

lt. 1824, Mai 30, Vineri.

Epistat al cămărăşii gospod, cu sărutare de mână, d-lui vornic Aleco Ghica.

lt. 1824, Iunie 4, Miercuri.

Vel vornic de politie, d-lui Mihăiță Filipescu, din agă; vel căminar, d-lui Aleco Văcărescu, din stolnic.

lt. 1824, Iunie 7, Sâmbătă.

Vel stolnic, Răducanu Poenaru¹⁾, din sărdar.

lt. 1824, Iunie 10, Marți.

Vel căminar, Pavel [Petrescu] din sărdar.

lt. 1824, Iulie 6, Duminică.

Vătaf de păhărniceii, Aleco sin Chesar.

f. 10 v. *lt. 1824, Iulie 18, Vineri.*

Vtori vistier, Amza Dărăscu, din ceauș agesc.

lt. 1824, Iulie 21, Luni.

Vtori vistier, Teodor ot d-lui vistier Hagi Mosh.

lt. 1824, Iulie 31, Joi.

Vel sărdar, Gheorghe Filipopolitu, din vtori cămăraș.

lt. 1824, August 11, Luni.

Vtori vistier, Mihai Popescu.

lt. 1824, August 19, Marți.

Medelnicer, Barbu Movilă, din treti vistier; șătrar, Dimitrache sin Tănase, din treti vistier; vătaf de aprozi, Scarlat Lupianu.

lt. 1824, August 24, Duminică.

Sărdar, Ghiță Argetoianu.

f. 11 *lt. 1824, August 30, Sâmbătă.*

Sluger, Hristodul Marinoglu.

lt. 1824, Sept. 12, Vineri.

Sluger, Nicolae Gorneanu.

lt. 1824, Sept. 16, Marți.

Vtori vistier, Ștefan Zătoreanu.

lt. 1824, Sept. 17, Miercuri.

Căminar, d-lui Gheorghe Știrbei, din stolnic; medelnicer, Costache Dona, din căpitan za dorobanți; treti log. de pricini streine, Costache.

tagma vorniciei politii.

Treti log. za politie, Matei Periețeanu; poïcovnic za politie, Daniil.

1) Dela Poiana din Ialomița.

lt. 1824, Sept. 20, Sâmbătă.

Vtori log. țării de sus, Aleco Ritoridi, din vtori spătar; vtori spătar, Dumitrache Ruset.

f. 11 v. *lt. 1824, Sept. 25, Joi.*

Serdar, Ioniță Fălcoianu; vtori vistier, Constantin Ruse (?).

lt. 1824, Sept. 26, Vineri.

Rând de vel log. țării de sus, cu sărutare de mână, d-lui Aleco Ghica, din biv vel vornic de politie; sluger, Mihalache Chiumurgioglu.

lt. 1824, Sept. 30, Marți.

Sluger, Aleco Popescu.

lt. 1824, Oct. 12, Duminică.

Polcovnic de potere, Aleco Cârtescu.

lt. 1824, Oct. 19, Duminică.

Paharnic, Ștefan Gănescu, din vel comis.

f. 12. *lt. 1824, Oct. 29, Miercuri.*

Sluger, Costache Argintoianu.

lt. 1824, Noemv. 8, Sâmbătă.

Căminar, Iordache Arion, din paharnic; sluger, Manolache Vlahidi.

lt. 1824, Noemv. 13, Joi.

Clucer za arie, Ioniță Sibiceanu, din ceauș spătăresc; vtori log., Manolache Părăianu ot Craiova; vtori vistier, Nicolae Giulescu ot sud Vâlcea.

lt. 1824, Noemv. 14, Vineri.

Vel clucer, d-lui Ioniță Voinescu, din paharnic.

lt. 1824, Noemv. 25, Sâmbătă.

Sărdar, Ioniță Jiianu, din vel pitar; clucer za arie, Iancu Arion.

lt. 1824, Dech. 3 Miercuri.

Treti log., Nicolae Săulescu; treti vist., Costandin Le-rescu.

f. 12 v. *lt. 1824, Dech. 14, Duminică.*

Treti vistier, Nicolae sin Teodor ot mahalaoa Udrican.

lt. 1824, Dech. 19, Vineri.

Șătrar, Dumitrache Fărcășanu, din ceauș de aprozi.

lt. 1824, Dech. 21, Duminică.

Staroste de brutari, Gheorghe sin Ghițu din București.

lt. 1825, Ghen. 7, Miercuri.

Epistat al vistieriei celei mari, cu caftan, d-lui vornicu Mihalache Ghica; epistat al cămării domnești, cu caftan, d-lui log. Ștefan Belu.

lt. 1825. Ghenar 8, Joi.

Sluger, Toma Turnavitu.

f. 13.

lt. 1825, Ghen. 10, Sâmbătă.

Sluger, Nicolae Ulmeanu, din vtori vist; treti log. de Craiova, Ștefan Vlădescu; polcovnic de Cerneți, Șerban Lipianu; vtori armaș de Craiova, Andrei Cuțarida; treti log. la departamentul de opt, Nicolae Ștefănescu; treti log. la departamentul de șapte, Ionița sin protopopu Gheorghe.

lt. 1825, Ghenar, 28, Miercuri.

Treti log. de cremalion, Scarlat Stăncescu; treti log. za taină, Dincă Bădulescu; polcovnic de Craiova, Ion Lăfceanu; polcovnic de Cerneți, Ghiță Burileanu.

lt. 1825, Fevr. 1, Duminică.

Sărdar, Costache Florescu, din vătaf de aprozi; clucer za arie, Dinu Negru, din treti vistier; vtori vistier, Costache sin vătaf Mihalache.

lt. 1825, Fevr. 3, Marți.

Sărdar, Aleco Bagdad, din medelnicer; medelnicer, Matei Filișanu, din bașciohădar.

f. 13 v.

lt. 1825, Fevr. 5, Joi.

Medelnicer, Costache Crețeanu; sluger, Mihalache Rah-tivan.

lt. 1825, Fevr. 7, Sâmbătă.

Sărdar, Aleco Darvari.

lt. 1825, Fevr. 8, Duminică.

Paharnic, Hristodor Neculescu, din sărdar; stolnic, Scarlat Prijbeanu; medelnicer, Costache Sterian; polcovnic za potere, Iancu sin Grigore.

lt. 1825, Aprilie 5, Duminică.

Vtori log. țării de sus, Costache Fălcoianu.

lt. 1825, Aprilie 6, Luni.

Sărdar, Costache Bălăcescu, din vtori log.

lt. 1825, Aprilie 9, Joi.

Vel comis, d-lui Iancu Caragea, din muhurdar; sluger, Dimitrache Papazoglu.

f. 14. *It. 1825, Aprilie 20, Luni.*

Vel ban, d-lui Constandin Bălăcianu; vel vornic țării de jos, d-lui Teodorache Văcărescu, din al 3-lea vornic; epistat de vel spătar, cu caftan, d-lui log. Constantin Câmpineanu.

It. 1825, Aprilie 21, Marți.

Stolnic, Nicolae Pardalos, din sărdar; sărdar, Costache Bobescu, din vel pitar; vel pitar, Manolache Cuțarida; șătrar, Dimitrache, din cafegibaș; vtori vistier, Pascale Tămășescu.

It. 1825, Aprilie 22, Miercuri.

Vel vornic al patrulea, d-lui vornic Dimitrache Bibescu; vel log. țării de jos, d-lui Nestor, din log. za pricini streine; vel log. de pricini streine, d-lui Mihalache Cornescu; vel agă, d-lui postelnic Filip [Lenș].

f. 14 v. *It. 1825, Aprilie 27, Luni.*

Vel log. de obiceiuri, d-lui Pană Costescu; vel hatman al divanului, d-lui Mihăiță Filipescu; vel vornic de politie, d-lui Aleco Crețulescu, din agă.

It. 1825, Mai 3, Duminică.

Vel comis, d-lui Iancu Bălăcianu; medelnicer, Răducanu Hrisosculeu, din vtori vistier.

It. 1825, Mai 13, Miercuri.

Vel comis, d-lui Aleco Manu.

It. 1825, Mai 16, Sâmbătă.

Medelnicer, Toma Leurdeanu; treti log., Scarlat zet medelnicer Tocilescu.

It. 1825, Mai 18, Luni.

Medelnicer, Nicolae Chițoran, din vătaf za vistierie.

f. 15. *It. 1825, Mai 20, Miercuri.*

Divictar, Constandin Racoviță, ce au fost vtori log. țării de jos.

It. 1825, Mai 23, Sâmbătă.

Ceaș de aprozi, Costache Ciupelnițeanu.

It. 1825, Mai 24, Duminică.

Vătaf de divan, cu sărutare de mână, Aleco Paladă.

It. 1825, Iunie, 2, Marți.

Medelnicer, Costache Topliceanu.

It. 1825, Iunie 12, Vineri.

Epistat de vel comis, cu sărutare de mână, d-lui log. Costache Răsti.

f. 15 v.

It. 1825, Iunie 27, Sâmbătă.

Vel stolnic, d-lui Pavlache Dedulescu; sărdar, Grigore Algi.

It. 1825, Iunie 28, Duminică.

Vtori log. țării de jos, Iancu Mihălescu.

It. 1825, Iulie 20, Luni.

Sluger, Costache Neculescu.

tagma bănii.

Polcovnic de Craiova, Stan Slăniceanu ot sud Saac; vtori armaș de Craiova, Nicolae vnuc clucer Ion Chintescu ot Craiova; treti log. al divanului Craiovi, Răducanu Baldovin ot Berlești sud Ialomița; treti log. la departamentu de opt al Craiovi, Filip Popescu ot Văleni de munte sud Saac; polcovnic de Cerneți, Soare Apostol ot Văleni de munte sud Saac.

It. 1825, Iulie 24, Vineri.

Vel pitar, Manolache Bălăcianu.

tagma agii.

Polcovnic de dorobanți, Tudor sin Tudor Cucu ot sud Ialomița; treti log. agesc, Vasilache sin vtori armaș Gheorghe Orescu din București; polcovnic de Târgoviște, Petrache Olănescu din București; polcovnic de târg, Niculae Strâmbeanu ot Craiova; polcovnic de vânători, Nicolae Lipoveanu ot Râmnic sud Vâlcea; ceauș agesc, Gheorghe Capeleanu ot Râmnic sud Vâlcea.

f. 16.

It. 1825, Iulie 28, Marți.

Vel stolnic, d-lui Iancu Otetelișanu, din medelnicer.

It. 1825, Iulie 30, Joi.

Vel căminar, d-lui Bărbuceanu Știrbei¹⁾.

It. 1825, Aug. 25, Marți.

Clucer za arie, Grigore Murgășanu ot Craiova.

It. 1825, Aug. 26, Marți.

Vtori postelnic, Costache Ote[te]lișanu.

It. 1825, Aug. 29, Sâmbătă.

Vătaf de păhărniceii, cu sărutare de mână, Mihalache Murgulescu.

It. 1825, Sept. 5, Duminică.

Caimacam la Craiova, cu sărutare de mână, d-lui biv vel log. Aleco Ghica.

It. 1825, Sept. 17, Joi.

Treti postelnic, Dimitrache Tufeanu; vtori spătar, Costache Costescu.

1) Viitorul Domn.

f. 16 v. *lt. 1825, Sept. 26, Sâmbătă.*

Epistat de vel cămăraș, cu caftan, d-lui vistieru Grigore Romaniti; medelnicer, Ioan Colceac, din muhurdar.

lt. 1825, Sept. 29, Marți.

Vel stolnic, Niță Drugănescu, din sărdar; medelnicer, Grigore Leordeanu; muhurdar, cu sărutare de mână, d-lui comisul Aleco Florescu; vtori vistier, Iancu Costacopolu.

lt. 1825, Octomvrie 22, Miercuri.

Paharnic, d-lui Grigore Călinescu, din stolnic.

lt. 1825, Dech. 6, Duminică.

Vel căminar halea, cu caftan, d-lui căminaru Aleco Comăneanu.

lt. 1825, Dech. 18, Vineri.

Vel comis, d-lui Iancu Grădișteanu; sărdar, Ioniță Dărzeanu¹⁾, din medelnicer; treți log., Panait ot d-lui vel ban Bălăcianu.

f. 17. *lt. 1825, Dech. 31, Joi.*

Vel paharnic, d-lui Grigore Drugănescu, din sărdar; sărdar, Tudorache Răculescu²⁾, din medelnicer; șătrar, Ioan Rioșianu ot Craiova; clucer de arie, Grigore Rădulescu din București; vtori vistier, Nicolae ot d-lui vornic Manu.

lt. 1826, Ghenar 20, Miercuri.

Sluger, Spirache Dona, din ceauș spătăresc; clucer za arie, Nițu Pitișteanu.

lt. 1826, Ghenar 29, Vineri.

Păharnic, d-lui Iancu Bălăcianu, din vel comis; sărdar, Mărgărit.

lt. 1826, Fevr. 3, Miercuri.

Căpitan za lefegii, Elefterache logofețelu; treți log., Costandin Bujorescu; polcovnic de seimeni, Ioniță logofețel; polcovnic de vânători, Ioniță Pisculescu; polcovnic de potere, Costandin Benescu; buș buluc baș, Caloian Lipianu; ceauș, Nicolae brat stolnic Chițescu.

tagma vorniciei politii.

Treți log., Gheorghe Bălțeanu; polcovnic de politie, Dimitrache Eclisierescu.

f. 17 v. *lt. 1826, Fevr. 4, Joi.*

Vel agă halea, d-lui log. Dimitrache Hrisosculeu.

1) Autorul unei cronici despre Teodor Vladimirescu.

2) Răcu, în catagrafia 1829.

It. 1826, Fevr. 15, Luni.

Medelnicer, Iordache Călinescu ot Ploești.

It. 1826, Fevr. 20, Sâmbătă.

Sluger, Ștefanache Hagi-ioanu, din vel cămăraș za ocne.

It. 1826, Fevr. 22, Luni.

Stolnic, d-lui Iacovache Prijbeanu; șătrar, Nicolae Predescu; clucer za arie, Iordache Gazote; treti vistier, Costandin Oprescu.

It. 1826, Fevr. 28, Duminică.

Paharnic, d-lui Iancu Ruset.

It. 1826, Aprilie 24, Sâmbătă.

Căminar, d-lui Iancu Ralet, din paharnic.

f. 18.

It. 1826, Aprilie 26, Luni.

Paharnic, d-lui Costandin Lazaru ot Craiova, din sârdar.

It. 1826, Mai 6, Joi.

Sârdar, Grigore Negru ot Cămpina, din șătrar.

It. 1826, Mai 7, Vineri.

Baş beșli agasâ, d-lui Ismail aga.

It. 1826, Mai 23, Duminică.

Sârdar, Ioniță Rudeanu, din clucer za arie; clucer za arie, Iancu Greceanu.

It. 1826, Mai 27, Joi.

Vel vornic al 3-lea, d-lui Ioniță Știrbei; vel vornic al 4-lea, d-lui Fotache Știrbei; vel log. țării de jos, d-lui Dimitrache Ralet, din hatman; vel hatman paié, d-lui Costache Ghica, din căminar; paharnic, d-lui Iancu Slătineanu, din vel comis.

f. 18 v.

It. 1826, Mai 29, Sâmbătă.

Vel. log. de pricini streine, d-lui Iancu Văcărescu; vel hatman al divanului, d-lui Nicolae Filipescu, din agă; vel vornic de politie, d-lui Iancu Cocorăscu, din vel postelnic; polcovnic de poteră, Mihalache Cincu.

It. 1826, Mai 31, Luni.

Vel log. țării de sus, d-lui vornic Aleco Ghica; epistat de vel log. za obiceiuri, cu sărutare de mână, d-lui aga Iordache Florescu.

It. 1826, Iunie 3, Joi.

Căminar, d-lui Costandin Borănescu, din stolnic.

It. 1826, Iunie 16, Miercuri.

Vtori vistier, Aleco Zaraqane.

tagma hătmăanii.

Treti log., Iordache Ciupagea; vătaf de aprozi, Tănase Pedcu; vătaf de divan, Ștefan Vlădescu.

f. 19. *lt. 1826, Iunie 18, Vineri.*

Ceaș de aprozi, Aleco Lupuianu.

lt. 1826, Iunie 20, Duminică.

Sluger, Mihalache Ciupagea, din treti log.; polcovnic de poteră, Nicolae Ciupagea.

lt. 1826, Iulie 8, Joi.

Vtori log. za obiceiuri, Mihalache Vieroșanu; vtor vistier, Gheorghe vnuc vistier Șerban Magheru; polcovnic za seimeni, Ghiță Pleșoianu sin Constandin Pleșoianu; polcovnic za poteră, Nicolae Vărbiceanu sin postelnic Ioniță Vărbiceanu; polcovnic za vânători, Vasilache sin Ion Cernățeanu; baș bulucbaș za seimeni, Marco sin Stan Stanciu.

lt. 1826, Iulie 18, Duminică.

Clucer za arie, Cost. Lerescu ot sud Argeș, din treti vistier; vtori vistier, Scarlat Protopopescu ot Târgoviște; polcovnic za poteră, Vasile Mălcescu ot sud Argeș.

f. 19. v. *lt. 1826, Iulie 18, Duminică.*

Clucer za arie, Toma Olănescu ot sud Vâlcea; vtori vistier, Panait vnuc proin Râmnic¹).

lt. 1826, Iulie 20, Marți.

Stolnic, Costache Vilara; sărdar, Panait Spahiu.

lt. 1826, Iulie 22, Joi.

Sărdar, Ștefan Miculescu, din clucer za arie, din sud Mehedinți; clucer za arie, Vasile Strâmbeanu, din treti log., din sud Mehedinți; vtori vistier, Dimitrache Pliniceanu, din sud Mehedinți.

f. 20. *lt. 1826, Iulie 24, Sâmbătă.*

Stolnic, d-lui Iancu Zefeari.

lt. 1826, Iulie 27, Marți.

Sărdar, Matei Ciupelnițeanu, din treti spătar; medelnicer, Dimitrache Urianu, din treti comis.

lt. 1826, Iulie 29 Joi.

Vtori vistier, Ianache Sănătescu ot sud Gorj.

lt. 1826, Iulie 31, Sâmbătă.

Vtori vistier, Eftimie Scărlătescu din București.

1) Adică nepotul fostului episcop de Râmnic Galaction, demisionat la 1824.

It. 1826, Aug. 19, Joi.

Vătaf de păhărniceii, cu sărutare de mână, Iordache sin paharnic Ilie.

It. 1826, Septemv. 18, Sâmbătă.

Epistat de vtori log. țării de sus, cu sărutare de mână, d-lui paharnic Manolache Chiatipul; vel comis, d-lui Iancu Manu; vtori log. țării de jos, Iordache Crețeanu, din vtori post.; divictar, Manolache Crețulescu; vtori spătar, Hristodul Hristopolu.

It. 1826, Septemv. 25, Sâmbătă.

Treti postelnic, Costache sin stolnic Apostolache.

f. 20 v.

It. 1826, Sept. 29, Miercuri.

Vel cămăraș paiè și epistat de vel comis, d-lui Costachi Zefcari, din căminar; sluger, Nicolae Vieroșanu.

It. 1826, Oct. 8, Vineri.

Păharnic, Dimitrache Grecianu, din sărdar; stolnic, Răducan Tocilescu, din medelnicer; sărdar, Preda Săulescu, din sluger.

It. 1826, Octv. 9, Sâmbătă.

Vel vornic țării de sus paiè și epistat de vel spătar, d-lui Grigore Filipescu, din vornic țării de jos; sărdar, Hurmuz, din vornic de harem.

It. 1826, Octv. 15, Vineri.

Clucer za arie, Nicolae Brătescu, din vtori vistier; treti log., Costache Lazarescu.

It. 1826, Octv. 20, Miercuri.

Vtori postelnic, Dimitrache Ruset, fiind fost treti spătar.

It. 1826, Octv. 22, Vineri.

Vtori log. țării de sus, Tudurache sin dohtoru Panaio-tache.

f. 21.

It. 1826, Octv. 27, Miercuri.

Epistat de cupar, cu sărutare de mână, sărdaru Gheorghie Filipupolitu ce este și vtori cămăraș.

It. 1826, Noemv. 4, Joi.

Sărdar, Nicolae Cotopule.

It. 1826, Noemv. 6, Sâmbătă.

Medelnicer Costandin Calistrat, din șătrar; vtori vistier, Ioniță Eranciopolu (?).

lt. 1826, Noemv. 20, Sâmbătă.

Medelnicer, Dimitrache Bibescu; clucer za arie, Dimitrache vnuc d-lui clucer Ioniță Voinescu, din vtori armaș.

lt. 1826, Noemv. 25, Joi.

Căminar, d-lui Grigore Călinescu, din paharnic.

lt. 1826, Noemv. 30, Marți.

Clucer za arie, Dimitrie Sarandi, din treti portar; vtori vistier, Gheorghe Didiță, din postelnicel.

f. 21 v.

lt. 1826, Dech. 27, Luni.

Vel căminar paiè, d-lui Gheorghe Bibescu¹).

lt. 1826, Dech. 30, Joi.

Medelnicer, Vasilache sin căminaru Polizache.

lt. 1827, Ghenar 18, Marți.

Vel agă paiè, d-lui Costache Ralet, din vel clucer; șătrar, Panait Mărunțeanu, din vtori log.

lt. 1827, Ghenar 24, Luni.

Vel comis paiè, d-lui Aleco Retoridi, din vtori log; sârdar, Tănase Carabulea, din sluger; vtori vistier, Stanciu Bobăicescu²) ot Cerneți.

lt. 1827, Fevr. 5, Sâmbătă.

Medelnicer, Ioniță Mitescu, din sluger.

lt. 1827, Fevr. 7, Luni.

Vel comis paiè, d-lui Costache Fălcoianu, din vtori log; clucer za arie, Iordache Nicolidi; vtori vistier, Costandin Dionisiu.

lt. 1827, Mart. 14.

Caimacam la Craiova, cu sărutare de mână, d-lui biv vel hatman Costache Ghica.

f. 22.

lt. 1827, Aprilie 8, Vineri.

Paharnic, d-lui Iancu Câmpineanu; sârdar, Zamfirache Crețeanu, din vtori log.

lt. 1827, Aprilie 21, Joi.

Medelnicer, Grigore Dimancea.

lt. 1827, Aprilie 24, Duminică.

Vel căminar, d-lui Grigore Ghica sin luminatu beizadea Dimitrache Ghica.

1) Viitorul Domn.

2) Bobăiceanu, în catagrafia dela 1829.

It. 1827, Aprilie 28, Joi.

Vel pitar, Costandin Boerescu.

It. 1827, Mai 4, Miercuri.

Epistat de vornic țării de sus, cu sărutare de mână, d-lui vornic Iordache Golescu; epistat de vornic țării de jos, cu sărutare de mână, d-lui log. Costache Câmpineanu.

f. 22 v.

It. 1827, Mai 5, Joi.

Vel ban, luminatu beizade Costache Ghica; epistat de vel cămăraș cu caftan, d-lui vornic Nicolae Ghica; vel agă, d-lui aga Costache Cornescu; stolnic, d-lui Const. Zătreaanu ot Craiova, din medelnicer; medelnicer, Ioniță Mavrodin ot sud Teleorman.

It. 1827, Mai 26, Joi.

Sluger, Costache Vișoreanu; vtori vistier, Ioniță Popovici ot Craiova, din postelnicel.

It. 1827, Mai 28, Sâmbătă.

Sărdar, Costache Mihail Pălăcianu; vtori vistier, Mihalache.

It. 1827, Mai 31, Marți.

Vel ban, d-lui banu Barbu Văcărescu.

It. 1827, Iunie 7, Marți.

Căminar, Ștefan Ogrădeanu, din stolnic; vel pitar, Costache Borănescu, din treti log.

f. 23.

It. 1827, Iunie 9, Joi.

Paharnic paiè și epistat de vel portar, Dimitrache Voinescu, din sărdar; stolnic, Petrache Perieț, din vel pitar.

It. 1827, Iunie 11, Sâmbătă.

Paharnic, Vasilache Voinescu, din sărdar.

It. 1827, Iunie 19, Duminică.

Treti vistier, Constandin sin Ianache Rovinaru, din sud Gorj.

It. 1827, Iunie 22, Miercuri.

Vel log. țării de sus, d-lui Aleco Filipescu, din log. țării de jos; vel log. țării de jos, d-lui log. Nestor; vel hatman paiè, d-lui Aleco Vilara, din agă.

It. 1827, Iunie 26, Duminică.

Epistat de vel vistier, cu blană, d-lui banul Grigore Brâncoveanu.

f. 23 v.

It. 1827, Iunie 27, Luni.

Epistat de vel postelnic, d-lui vornic Grigore Filipescu;

vel vornic al 3-lea, d-lui vornic Aleco Ghica; epistat de vel spătar, d-lui log. Aleco Ghica; vel vornic de politie, d-lui vornic Aleco Nenciulescu.

lt. 1827, Iulie 2, Sâmbătă.

Medelnicer, Franțiscu¹⁾; treti vistier, Tudorache Merișescu.

lt. 1827, Iulie 6, Miercuri.

Vel clucer, d-lui Barbu Știrbei, din căminar; paharnic, Grigore Izvoranu, din sărdar; sărdar, Grigore Bengescu.

lt. 1827, Iulie 11, Luni.

Epistat de vel vornic al patrulea, cu sărutare de mână, d-lui log. Pană Costescu; epistat de vel log. de obiceiuri, cu sărutare de mână, d-lui vornic Aleco Crețulescu; vel hatman paiè, d-lui Dimitrache Ghica, din căminar; sărdar, Bănică Bălăcianu; medelnicer, Iordache Neculescu; vtori vistier, Ioniță zet eclisiarhu Luca.

f. 24. *lt. 1827, Iulie 15, Vineri.*

Vel hatman al divanului, d-lui log. Manolache Băleanu.

lt. 1827, Iulie 16, Sâmbătă.

Sărdar, Costache Hiotu; medelnicer, Iancu Dimancea; vtori vistier, Ștefan Drăgoescu.

lt. 1827, Iulie 19, Marți.

Vel spătar paiè, d-lui Pavlache Nevrogordit (?)²⁾; vel comis paiè, d-lui Costache Racoviță, din vtori log.; clucer za arie, Mihalache Izvoranu; vtori vistier, Costandin Roșca.

lt. 1827, Iulie 23, Sâmbătă.

Sărdar, Luca [Poenaru], din treti vistier; sluger, Costandin Algi.

f. 24 v. *lt. 1827, Iulie 27, Miercuri.*

Vel comis paiè, d-lui Dimitrache Fălcoianu, din vtori postelnic; sărdar, Barbu Dănescu, din vtori vistier; medelnicer, Mincul Mardagiu, din vtori vistier; sluger, Păun Piscupeșcu.

In tagma hătmăinii.

Vătaf za aprozi, Ghiță Vălcănescu; vătaf za divan, Costache Cerchez; vătaf de păhărniceii, Manolache Dâmboviceanu.

lt. 1827, Aug. 17, Miercuri.

Sărdar, Matei Filișanu, din medelnicer; medelnicer, Ioniță Crăciunescu, din treti log.; sluger, Iancu Anghelidi³⁾.

1) Franțisc Cheremet în catagrafia dela 1829.

2) Negropontis în dosarul admin. vechi, Nr. 259 albastru din 1829, la Arh. Stat.

3) Zis și Angheliescu.

It. 1827, Aug. 23, Marți.

Sărdar, Dimitrache Cotopulea, din cupar; sluger, State Pardalos, din căpitan za dorobanți; clucer za arie, Petrache Mihail; vtori vistier, Andrei Deșu; treti vistier, Alecu Dimieriu.

f. 25.

It. 1827, Septemv. 6, Marți.

Căminar, d-lui Nicolae Iulianò, din stolnic; medelnicer, Fotache Păianu, din vtori armaș; vtori vistier, Gheorghe Hristodul¹⁾; treti vistier, Vasilache; treti log. za Craiova, Ioniță Ciocârzeanu; polcovnic za Craiova, Ioniță Poenaru.

It. 1827, Septemv. 13, Marți.

Medelnicer, Constandin Brătășanu; sluger, Dincă Socoteanu.

It. 1827, Septemv. 16, Vineri.

Sărdar, Ștefan Ioanu starostea, din medelnicer; medelnicer, Iancu Tătăranu; sluger, Tănase Rioșanu.

It. 1827, Septemv. 23, Vineri.

Sluger, Nicolae Otetelișanu; vtori vistier, Tudorache arabagișa; vtori armaș za Craiova, Iordache Titopoleos; polcovnic za Cerneți, Alexandru Botea.

f. 25 v.

It. 1827, Septemv. 26, Luni.

Vel comis paiè, d-lui Costache Glogoveanu.

It. 1827, Septemv. 27, Marți.

Epistat de vel comis, cu sărutare de mână, d-lui spătar Pavlache²⁾.

It. 1827, Septemv. 28, Miercuri.

Vtori portar, cu sărutare de mână, medelnicer Manolache Hiotu.

It. 1827, Octv. 4, Marți.

Vel clucer, d-lui Iancu Ralet, din căminar; paharnic, d-lui Costache Ștefănescu, din sărdar.

It. 1827, Octv. 5, Miercuri.

Sărdar, Nicolae Vieroșanu, din delibaș; medelnicer Tudorache Porumbaru, din căr(c) sărdar.

f. 26.

It. 1827, Octv. 6, Joi.

Sărdar, Iancu sin vataf Mihalache, din tufeccibaș; medelnicer, Ioan Caramanlău, din.....³⁾.

It. 1827, Octv. 19, Miercuri.

Sărdar, Dimitrache Bogdănescu, din șătrar.

1) Zis și Băicoianu, tatăl generalului Serghie B.

2) Este Pavlache Nevrogordit (?) de mai sus.

3) Greu descifrabil; poate ghiungi = ibriciu, ibrictar.

lt. 1827, Oct. 22, Sâmbătă.

Sărdar, Iordache Politimos; medelnicer, Aleco Brădescu, din caftangibaș; clucer za arie, Nicolae Costandinu Teohari, din grămătic al cămării.

lt. 1827, Noemv. 12, Sâmbătă.

Vel clucer, d-lui Grigore Călinescu, din căminar.

lt. 1827, Noemv. 19, Sâmbătă.

Stolnic, Ghiță Lehliu, din sluger; sluger, Ioan Racotă; vel pitar, Gheorghe Hronescu; vtori vistier, Ioniță Stănescu; treti vistier, Dimitrache Elefteriu.

f. 26 v.

lt. 1827, Dech. 3, Sâmbătă.

Sărdar, Costache Otetelișanu, din vtori postelnic; medelnicer, Costandin Călinescu, din vtori portar; vtori vistier, Manolache Robescu; treti vistier, Alexandru Iarca.

lt. 1827, Dechv. 17, Sâmbătă.

Sărdar, Iancu Gărdescu, din sluger.

lt. 1827, Dechv. 29, Joi.

Sărdar, Ianache Pitișteanu; medelnicer, Dimitrie Dimancea, din ici-ciohodar.

lt. 1828, Ghenar 7, Sâmbătă.

Sărdar, Ioan Hristu, din vtori comis.

lt. 1828, Ghenar 8, Duminică.

Sărdar, Grigore Andronescu, din treti log.; cupar, cu sărutare de mână, Chiriac, omul casei gospod.

lt. 1828, Ghenar 17, Marți.

Medelnicer, Aleco Lipanescu, din samdagibaș¹⁾.

f. 27.

lt. 1828, Ghenar 21, Sâmbătă.

Sluger, Iancu Pală, din căpitan za dorobanți.

lt. 1828, Ghenar 24, Marți.

Sărdar, Costache Brăiloiu; medelnicer, Nicolae Alexandrescu, din cafegibaș.

lt. 1828, Ghenar 26, Joi.

Stolnic, d-lui Barbu Socoteanu, din sărdar; sărdar, Dimitrache Knezu, din sluger; sluger, Panait Vișopulo; clucer zaarie, Tănase Gazoti; vtori vistier Anton Algi.

lt. 1828, Ghenar 28, Sâmbătă.

Sărdar, Dimitrache Polizache; sluger, Alexandru Diculescu, din vtori vistier.

1) Șeful lumânărarilor Curții.

lt. 1828 Fevr. 1, Miercuri.

Căminar, d-lui Petrache Arion, din stolnic; medelnicer, Gheorghe sin stolnic Ianache Geanoglu brat episcop din Râmnicu¹⁾; sluger, Dimitrache Măican; clucer za arie, Stancu Tereijăscu.

f. 27 v. *lt. 1828, Fevr. 21, Marți.*

Vel clucer, Costandin Iatropolu.

lt. 1828, Mart. 26, Luni.

Stolnic, Dimitrache Ștefanupoliti.

lt. 1828, Mart. 30, Vineri.

Stolnic, d-lui Dimitrache Zefcari; medelnicer, Iordache Gazoti, din clucer za arie.

lt. 1828, Aprilie 3, Marți.

Stolnic, Pană Buescu, din sluger; sluger, Costache Tigveanu; clucer za arie, Ghiță Carainescu; vtori vistier, Gheorghe Furduescu.

lt. 1828, Aprilie 5, Joi.

Căminar, d-lui Costache Vilara, din stolnic; stolnic, Gheorghe Argintoianu, din sărdar; medelnicer, Constandin Argintoianu; sluger, Aleco Furduescu; clucer za arie, Hristache sin vameșul Chiriac ot Craiova; vtori vistier, Petrache Tigveanu; treti vistier, Ioniță Ralea sin Ștefan.

f. 28. *lt. 1828, Aprilie 9, Luni.*

Căminar, d-lui Mihalache Darvari, din paharnic; sărdar, Ralea Alexiu; sluger, Gheorghe Sachelarie; vel pitar, Constandin Anagoste.

lt. 1828, Aprilie 14, Sâmbătă.

Paharnic, Ianache Arion, din stolnic; sărdar, Iancu Trășnea; clucer za arie, Nicolae Jurescu; vtori vistier, Dimitrache Mușceleanu; treti vistier, Toma Cernăvodeanu.

lt. 1828, Aprilie 18, Miercuri.

Vtori postelnic, Mihalache Goranu.

lt. 1828, Aprilie 19, Joi.

Sărdar, Costache sin răpos. d-lui clucer Ștefănică²⁾; vtori vistier, Pavlache Gheorghiu ot sud Romanași.

1) In Anale parl. II, 310: medelnicer Iorgu, brat (frate) episcopul Râmnicului; episcop de Râmnic era Neofit.

2) Costache Ștefănescu sin clucerul Dumitrache Ștefani.

It. 1828, Aprilie 21, Sâmbătă.

Sărdar, Mihalache Chiumurgioglu; vel pitar, Dinu Râm-niceanu.

f. 28 v.

It. 1828, Aprilie 24, Marți.

Treti postelnic, Matei Ștefănescu.

It. 1828, Aprilie 25, Miercuri.

Vel vornic țării de sus, d-lui vornic Mihalache Ghica; vel vornic al patrulea, d-lui Grigore Romanet, din vel vistier; stolnic, Preda Săulescu, din sărdar; sărdar, Scarlat Urlăteanu, din sluger; medelnicer, Aleco Mavrodin din mungibaș¹⁾; vel pitar, Matei Păucescu, din credincer; vtori vistier, State Sto-lojanu.

It. 1828, Aprilie 26, Joi.

Vel comis paiè, Manolache Crețulescu, din divictar; sărdar, Aneste chiurcibaș; medelnicer, Chiriac, omul gospod., din cupar; sluger, Mihalache Vieroșanu, din vtori log. za obiceiuri; sluger, Nicolae Blehan; vtori vistier, Antonache sin polcovnic Andrei Botocea.

f. 29.

(fără dată)

Vel vornic al patrulea paiè, cu sărutare de mână, d-lui Costache Cămpineanu, din vel log. țării de sus; vel vornic al patrulea paiè, d-lui spătar Aleco Ghica, din vel log. țării de sus; vel hatman paiè, d-lui aga Costache Cornescu, din agă; vel agă paiè d-lui Grigore Filipescu, din vel clucer; vel că-măraș paiè, d-lui Iancu Ghica, din vel comis; vel clucer, d-lui Pană Băbeanu, din căminar; căminar, Vasilache Voinescu, din paharnic; stolnic, Iordache Porumbaru, din sluger; sărdar, Spiru Dascălu; sluger, Scarlat Racotă; clucer za arie, Ghiță Velescu; treti log., Costache sin Iane Dimiariu; vtori vistier, Mihai ceașul de vistierie; treti log., Ioan vnuc Bobescu; treti vistier, Hristea Condeescu.

* * *

Citind această arhondologie ne dăm seama cât de puțin suntem documentați asupra unor obiceiuri ce se urmau încă acum 100 de ani.

În câteva cazuri arhondologia zice că boeriile s'au dat „cu caftan“; în alte câteva cazuri că s'au dat „prin sărutare de mână“ a Domnului; încolo, nu arată cu ce ceremonie s'au conferit. Nu știm precis care era criteriul acestor deosebiri.

Boeriile se confereau de regulă prin îmbrăcare de caftan. Erau însă boerii mici care nu comportau neapărat inobilarea prin îmbrăcare de caftan. Așa spre pildă vedem în arhondo-

1) Șeful lumânărarilor Curții.

logie că se fac trei portari, vătăfi de divan, vătăfi de păhărniceii, cu sărutare de mână, dar știm că se întâmpla să se facă zapcii ai divanului prin îmbrăcare de caftan ¹⁾). Deasemenea, unii logofeți ai divanului erau cu caftan, alții fără ²⁾). Se considerau uneori ca „ofichion de boerie“ comportând îmbrăcare cu caftan, unele slujbe fără caracter boeresc, ca spre pildă staroste de binale la 1795 ³⁾, „maimarbașa“ la 1803 ⁴⁾ și 1807 ⁵⁾, sau starostele de brutari în arhondologia reprodusă ⁶⁾.

Înălțarea unui boer cu caftan la o dregătorie mai înaltă implica îmbrăcarea lui cu un nou caftan.

Cât privește trecerea unui boer caftanlău într'o funcție egală sau inferioară aceleia ce avusese, arhondologia menționează de câteva ori că s'a făcut prin sărutare de mână și de câteva ori că s'a făcut prin îmbrăcare de caftan.

Este de observat că demnitățile cele mai înalte ale statului, pentru ocuparea cărora rivalizau membrii protipendadei, erau prea puține la număr și ierarhizate; chiar boerul care ajunsese la cea mai înaltă treaptă, care era bănia, era nevoit după câțeva vreme să lase locul altuia și deci, dacă nu voia să rămâie în afară de slujba statului, să primească să fie chemat în altă demnitate mai mică. Mai vârtos trebuia să alterneze în slujbe boerimea secundară. Vedem astfel în arhondologie, vel ban numit vel vistier, vel vornic numit vel spătar, vel spătar numit vel agă, vel căminar numit vel comis, vel comis muhurdar, vel medelnicer numit vtori portar, etc.

Pentru a se salvarda se vede vanitatea unor boeri, deseori, când sunt chemați într'o funcție inferioară aceleia pe care o avuseseră, nu sunt numiți titulari ci numai „epistați“ ai ei. Așa spre pildă, vel ban epistat de vel vistier, vel logofăt epistat de vel spătar sau de vel cămăraș, vel postelnic epistat de vornic al politiei, vel vistier epistat de vel cămăraș, vel cămăraș epistat de vel comis, serdar epistat de cupar, etc.

Asemenea numiri în funcții sau epistasii egale sau inferioare situației pe care boerul o avusese, arhondologia arată că se făceau deseori prin sărutare de mână și numai excepțional (sunt 7 cazuri) prin îmbrăcare de nou caftan. Este de crezut că noul caftan va fi fost o mângâiere pentru boerul chemat într'o altă funcție decât aceea pe care o dorise.

1) Hurmuzaki-Iorga, X. 529 (memoriul consulului Kreuchely pe la 1823).

2) Ibid. 541-2. — V. A. Urechia, Ist. Rom. IX 273 (sub Fanarioți).

3) Urechia, VI, 696.

4) Ibid., XI, 270.

5) Ibid., IX, 131.

6) Cf. Hurmuzaki, X. 207. Tot așa starostele de compania Craiovei, în arhondologie.

Arhondologia arată că se făcea deosebire între titlul, funcția și *rândul* boerilor.

Se știe că de pe la mijlocul sec. XVIII-lea se luase obiceiul de a se conferi titlurile dregătoriilor fără ca ele să se și ocupe efectiv. Aceste conferiri de titluri se făceau însă tot prin îmbrăcare cu caftan, încât titularul era considerat că ocupase efectiv funcțiunea un moment, momentul îmbrăcării cu caftan. Conferirea de titluri prin diplome (pitace) nu s'a obișnuit în Muntenia decât când Domnii au cărmuit sub ocupație rusească. Boerii cari nu aveau decât titlul onorific erau ziși paië; cei în funcție efectivă, haleă. Boeri paië deveneau haleă și invers. Arhondologia ni arată un căminar devenind căminar haleă, un paharnic paië devenind paharnic haleă. Căminarul s'a făcut însă „cu caftan“, iar paharnicul „cu sărutare de mână“. Tot cu sărutare de mână se face un șetrar haleă. Este probabil că celui dintâi i se va fi dat un nou caftan ca mângâiere că fusese numai chemat în funcția efectivă a rangului său, în loc de a fi înaintat.

Acelaș boer putea avea deci titlu și funcție deosebite. Un vel ban spre pildă să fie vel vistier, un vel spătar să fie vel agă, un vel cămăraș să fie epistat de vel comis, un vel paharnic epistat de vel portar, etc. Domnul mai conferea însă uneori boerilor și un *rând* deosebit și de titlul și de funcția ce aveau, rând superior acestora. Li conferea adică o ordine de precădere protocolară superioară titlului și funcției lor. Așa spre pildă găsim în arhondologie că unui vel spătar care îndeplinea funcția de vel agă, i se acordă *rând* de vel logofăt al pricinilor străine; unui vel postelnic i se dă rând de vel logofăt al țării de jos; unui vornic al politiei, rând de vel logofăt de țara de sus.

Numirea boerilor în funcția de caimacam, se făcea prin sărutare de mână, tot așa adică după cum se făceau numirile de ispravnici: nu se mai îmbrăcau cu caftan „căci trebuia să mai fi fost boeri“, ci veneau numai la curte să sărute mâna Domnului¹⁾.

Când vedem câtă neînțelegere este astăzi la noi pentru chestiile de protocol, nu s'ar crede că am fost o țară atât de protocolară.

* * *

Arhondologia publicată mai sus nu vorbește decât de caftan; știm însă din alte izvoare că îmbrăcămintele de o-noare erau de mai multe feluri.

Condica de obiceiuri a logofătului Gheorgache, scrisă la 1762, vorbește de *conțeș de samur* cu care Domnul a îmbrăcat pe un boer, pe când pe altul îl onoră cu *fergea de*

1) Dionisie Fotino, Istoria Daciei, trad. Sion, III, 264.

postav; de *caftan fără taftă* și de *caftan cu taftă legată peste umăr*, ce boerii în funcție purtau la ceremonii; de *blană* de samur sau de *cacom*, de *capoturi*, de *binișuri* de *postav*, de *cubur* cu *cacom* sau cu sângeap, cu care se îmbrăcau personajii de distincție „fiecare după cinstea sa“¹⁾.

Domnii se îmbrăcau cu blană, cu *cabaniță* de samur și „peste cabaniță cu caftan“ sau cu feregea de *cacom*.

Cu caftan se îmbrăcau și mitropoliții²⁾ și episcopii³⁾ căci „darul cel arhieresc“ era „cinstea neamului“ și boerie⁴⁾; se îmbrăcau boerii.

În Februarie 1821 se trimite un „*contoș blănit*, din partea țării“ slugerului Solomon, pentru că a prins pe niște partizani ai lui Tudor Vladimirescu⁵⁾.

Astăzi, după numai 100—150 de ani, nu mai știm nici care era deosebirea de formă între aceste îmbrăcăminte, nici care era criteriul după care se distribuiau unele sau altele.

Aflăm numai despre *conteș* că era o „manta lungă, cu mâneci lungi, largi și spintecate“⁶⁾ iar despre *cabaniță* că era o „manta cusută în fir de aur și de argint, blănită cu samur și vulpe neagră și cu poală îndărăt lungă ca de trei palme, cu de aceeaș blană; cu mâinile scoase prin găuri despre umere ca la caftan, iar mânecile aruncate îndărăt până la pământ și cu marginile iarăș blănite; dinainte la piept are ceaprazuri, șireturi în lanțuri și nasturi mari“⁷⁾.

Conteș, cuburi și feregele erau rezervate boerilor mari⁸⁾.

* * *

Arhondologia lui Grigore Vodă Ghica arată că acest Domn în 7 ani, dela 1822 la 1828, a acordat boerii, una sau succesiv mai multe, la 505 indivizi, dintre cari 342 au fost boeriți întâia oară de el. Dintre aceștia din urmă 145 erau de origini mie necunoscute, probabil absolvenți ai școalelor sau oameni de casă ai boerilor mari. În aceeaș vreme, în Moldova, Ioniță Vodă Sturza a boerit 871 indivizi⁹⁾ din care vre-o 90 ridicăți întâia oară de el din popor.

În catagrafia de toți boerii Țării Românești, întocmită la 1829 din ordinul cărmuirii rusești, și publicată de mine în

1) Letopisețe, ed. Kogălniceanu, ed. 2-a, III 304—317, 331.

2) Așa mitropolitul Grigore când a fost ales la 1823 (Hurmuzaki, X, 209).

3) Spre pildă Gherasim al Buzăului la 1819 (ibid. 69).

4) Hrisovul dela 1755 al lui C. Vodă Racoviță boerind pe fiul episcopului Grigore Socoteanu (Convorbiri literare, anul 22, p. 256—7).

5) Cronica lui Dârzeanu, ed. Iorga, p. 49—50.

6) Hurmuzaki, X, 498 (raport al lui Kreuchely).

7) Dionisie Fotino, l. c. 245.

8) Hurmuzaki, l. c. 520.

9) Listele din Ghibănescu, Surete și izvoade, X, 263—273 și 276—283.

1929, găsim 750 de boeri de *toate* treptele, până la cea mai mică boerie. Dintre aceștia, 342 fiind boeriți întâia oară de Grigore Vodă Ghica, rămâne că 408 își aveau boeriile dela Domnii fanarioți cari precedaseră pe Ghica. Cei 750 de boeri și boernași dela 1829 aparțineau la 580 de familii și aceste cifre trebuiesc raportate la o populație de circa 165.000 familii sau circa 800.000 locuitori¹⁾; o proporție care arată că învinuirea adusă ultimilor Domni fanarioți de a fi distribuit boeriile cu nemiluita, este foarte exagerată. Proporția de privilegiați nu era mai mică în Occident.

În arhondologie întâlnim 62 nume de familii de origine grecească. Dintre ele, opt sunt nume de familii care mai de mult sau mai de curând intraseră în protipendada țării; 12 sunt nume de familii secundare cunoscute, iar restul nume noi, obscure, ceea ce arată că Grigore Ghica n'a prigonit principal pe Greci.

1) După statistica consulului Kreuchely la 1824 (Hurmuzaki, X, 294).

Două scrisori de la C. Negruzzi din 1829¹⁾

Printre hârtii de familie găsesse următoarele două scrisori adresate bunicului meu Barbu Slătineanu de către Costache Negruzzi. Ele își găsesc firește locul în acest număr al „Convorbirilor“ închinat veneratului și iubitului fiu²⁾ al celui care le-a scris; iar din parte-mi, simt o deosebită mulțumire că la prinosul personal pot adăoga amintirea unor legături mai vechi între înaintașii noștri.

I.

Iași, 1829 Iunie

Cu frățească dragoste mă închin d-tale cucoane Bărbucen!

Prieteșug se poate numi acela ce se naște din videri, se adauge și crești prin fapte și îndatoriri unul către altul; acel care nu este supus uitării prin depărtări și care nu se pleacă la ace proastă parimie că ochii ce nu se văd, se uită.

Nu, cucoane Bărbuceni! Eu nu pot niciodată îmbrățișa aceste idei pentru d-ta care în jalnica și ticăloasa pitrecere noastră la Galați, m'ai incredințat de un statornic prieteșug și de o evghenie ce haracterisești pe boerii români.

Poate să fiu și înșelat în socotința me, dar eu așa cred, așa mărturisesc și nesmintit fiind din aceasta, cercetez pentru dorită mie întregimea fericirii d-tale sănătăți, ca luând bunele vestiri, să mă bucur.

Știi că într-o zi am plecat din Galați, dar vai! puțin au lipsit eiș tō *adieu*³⁾: să hotărâse, să jertvesc stari, cinste, ipolipsar și în sfârșit tot, să-mi cumpăr o luntricică, să mă fac păscar și, prinzând pești din Brateș, să privesc bandiera tricoloră⁴⁾.

1) In „Convorbiri literare“, anul 55 (1923), p. 93—6.

2) Iacob Negruzzi.

3) Adică la plecare.

4) Concedată de Rusia, conform cererii boerilor munteni încă dela 1821.

Dar fiindcă toate 'n lume sunt supuse la schimbare.

Și stihiiile și toate, nu-i nimic stablu supt soare,

m'am dișteptat din ametală ce mă cuprinsese, am plecat și ajungând în Iași, am uitat pe *da de ce?* am uitat perdelele cele alicò¹⁾ και τὰ λοιπά; τὰυτα μεν ἐπι τσοούτφ²⁾). După aceasta, nădăjduit fiind pe parola și făgăduințele d-tale, nu cred că te vei supăra văzând că închid d-tale aicea o scrisoare în chip de vechilime³⁾ pentru banii ce am să eu de la Scufă⁴⁾ și însăș sinetul lui în original. Inhid și particularnică scrisoare către dânsul. Dă-i-o te rog, frățioare! și pricinuind d-lui, apucă-l prin locurile cuviincioase ca să plătească 850 lei cu dobânda lor (care esti cât și capitile) după glăsuirea sinetului său.

De jalbă, de va ceri trebuința, cocoane Bărbucene! în numele meu fă tot ce ar trebui să fac și eu, că destul mă prelungește de atâția ani d-l Scufă.

Te supăr mult, iubite! te supăr, dar însuși ești pricina, făcându-mă obraznic cu ace evghenie a d-tale și prothimie⁵⁾ a îndatori pe acei ce au putut căpăta cinstea a se numi din prietenii d-tale.

Te rog răspunde-mi de primire sinetului și a scrisorii mele, scrie-mi adese, precum mi-ai dat parolă, nu mă uita. Poroncește-mi la orice aice, să slujăsc și eu, încredințat fiind că ai un tânăr moldovan

Credincios prieten și plecată slugă
C. Negruț

P. S. — Meriacri⁶⁾ și Cerkez trimit d-tale plecate închinăciuni. Banii, primindu-i, vor sta la d-ta. Orice cheltuială va urma, o voi plăti. Te rog nu-l slăbi pe Scufă și răspunde cu poșta de primirea hârtiilor.

II

Iași, 1829 Sept. 9

*Cu frățască dragoste mă inchin d-tale
cucoane Bărbucene!*

Ace din 8 Iuli dorită mie scrisoarea d-tale, cu săltare de bucurie am primit-o tocmai la 8 Septv. și pricina întârzierii au

1) grec. = trandafiriu.

2) Etc.; dar atât deocamdată.

3) Procură.

4) Negustor din București.

5) Grăbire.

6) Posed vre-o 2 scrisori ale lui către bunicul.

fost pentru că eu am lipsit doo luni din Iași, trimis fiind cu o comandirofki¹⁾ de viț-prezedentul nostru²⁾).

Ce vrei, scumpule prietene! soarta me aducând feliuri de încungiurări și valuri asupra-mi, din învitare cotilului³⁾ celui orb și mititel am făcut un duel cu un rus. Slobozirea glonțului din pistolul lui m'au rănit la o mână, dar glonțul meu i-au rupt un picior binișor. Ne-am împăcat după aceea; am dat hârtie unul altuia să n'avem nici o pretenție. El au intrat în spital și eu m'am tras la Necorești, căci întâmplare această au fost acolo aproape. M'am căutat cu buni doftori și m'am făcut sănătos, am dat însă o bună pildă pentru Moldoveni, τοῦ ὑπερβορείου ἔθρου⁴⁾.

Am sărit ca un nebun eșit din minte căci am auzit că ești la scârnavul Fălcu și că pătimești, dar încaltea ești aproape de mine și fălindu-mă cu o nădejdi că poate voi avea vre-odată norocire a te vede, a te îmbrățișa, a te auzi cântând „și mi-i dor, surată dor...“, mă socotesc că sunt fericit.

Am primit sinetul lui Scufă și de vreme ce din nenorocirea me au fost așa, eu sunt mulțumit și vecinic îndatorit prothimiei ce ai arătat unui adevărat prietin.

Imi scrii că poate să vii la Iași. Vino, iubite frate! vino, căci cred că poate atunce vei cunoaște vederat cât te iubesc!

Imi pominești de pandieră⁵⁾ și mă probozăști; ai mare dreptate, căci crede că acum și aducându-mi aminte, mi-i griată! o rătăciri trecătoare au fost!!

Eu ți-aș mai scrie, dar mă aflu uimit de bucurie, căci în momentul ce-ți scriu s'au luat aice la noi adevărate vești că s'au încheiat pace⁶⁾ și poate s'or sfârși păcatele noastre! Poate vom mai vide seninând văzduhul nostru cel acoperit până acum cu groși nouri! Poati vom mai gusta minute fericite în umbra liniștii.

Nu voi conteni a-ți scrie cu toată poșta; asemenea te rog și pe d-ta scrii-mi adese prin ocazionul ce mi-ai scris, încredințat fiind că în câtă vreme voi vide soarile răsărind și noapte întinzându-și perdelile sale, mă voi numi

al d-tale adevărat frate și supusă slugă
C. Negruț

* * *

1) Comandirofcea, servicii exterioare, misiuni în provincie. Se găsește și în corespondența lui Alecu Russo, 1841—4 („Vieața românească“, 1923, p. 106.

2) General-maior Mircovici, care ținea în Moldova locul lui Minciaky, plecat la Buc. în Iulie pentru a prezida comitetul de elaborare a Reg. org.

3) Dela grec, cotilos = seducător.

4) Neamului ipervorean.

5) Imprejurarea amintită în scrisoarea precedentă.

6) Pacea dela Adrianopol, încheiată la 2/14 Sept. 1829.

Aproape de o vârstă cu Negruți, bunicul meu, născut la 1806, era atașat, sub ocupația rusească, pe lângă diferiți comandanți, cu însărcinarea de a supraveghea pe lucrătorii munteni și moldoveni puși în serviciul auxiliar al trupelor împărătești și cu controlul aprovizionării. Se vede că Negruzzi avusese însărcinări de acelaș soi și că astfel se cunoscuseră la Galați. Tinerii holtei găseau, firește, timp și pentru distracții potrivite cu vârsta lor, cu cântece și desigur lăutari. Din prima scrisoare s'ar părea că Negruzzi, ca un poet ce era, fusese cuprins de o pasiune căreia era cât pe aci să-i sacrifice totul, făcându-se chiar pescar, „o rătăcire“ de care curând apoi își amintea cu „greață“. Căci cui pe cui se scoate, și întors la Iași, tânărul romantios se lăsă iarăși amăgit de „ispititorul cel orb și mititel“ care-l atrase într'un duel — nu glumă! — cum se cuvenea de altfel unui bonjurist!

Din stilul celor două scrisori se și întrevede poetul și prozatorul care a împodobit istoria literaturii române și și-a transmis frumosul dar octogenarului pe care-l prăznuim azi.

Numele de familie al juristului Nestor (Predescu)¹⁾

Despre originea juristului Nestor, până acum, se știau următoarele: „Cu numele de Nestor... îl găsim semnat în mai toate actele. Odată semnează Nestor Craiovescu clucer [la 1815], iar contemporanul său mai tânăr, Petru Poenaru, îl numește logofătul Stefan Nestor. La 25 Aprilie 1815 găsim o semnătură: Constantin Nestor clucer. Din aceste informațiuni ni e îngăduit să presupunem că numele lui era Ștefan Nestor Craiovescu. Poate că numele de Craiovescu arată de unde era. Nu-i știm însă originea; știm că era născut român. Era desigur ridicat de jos; aproape sigur că era fiu de țaran... Putem presupune că s'a născut pe la 1770“ (Andrei Rădulescu, „Doi praviliști români“. Craiova, 1923, pag. 7—8).

Pot adăoga următoarele lămuriri complimentare asupra originii acestui juriconsult român de acum o sută de ani, ajuns la cele mai înalte trepte boerești mulțumită învățaturii sale.

Catagrafia oficială a tuturor boerilor Țării Românești, întocmită la 1829 din ordinul lui Kisseleff²⁾, coprinde pe „Nestor“ cu vârsta de 63 de ani, ceea ce arată că era născut la 1766. Ca loc al nașterii este arătată Craiova. În București, la 1829, ședea în mahalaoa Arhimandritului, vâpseaoa verde No. 1882.

În Analele Parlamentare ale României ni se spune că la 1837 a murit Dumitrana, văduva serdarului Preda, fratele marelui logofăt Nestor.

De altă parte, tot în catagrafia amintită, printre boerii județului Vâlcea, figurează: Preda Predescu, serdar, în vârstă de 70 de ani (deci născut la 1759), născut la Craiova, fiu al lui Macarie ieromonahul, având reședința în orașul Ocnei, iar avere o vie la Troian, în Vâlcea, pe pământ moștenesc, o pereche case în orașul Ocnei și o casă în Craiova, în mahalaoa Obedianului. Preda avea fiu pe Nicolae Predescu, șetrar, în vârstă de 24 de ani, deci născut la 1805, în satu Călimănești și care ședea cu tatăl său în orașu Ocnei.

1) În „Revista arhivelor“, 1927, Nr. 4, p. 234.

2) Publicată de mine în 1929.

Așa dar numele de familie al faimosului legist „Nestor“ (poate o poreclă dată de vre-un dascăl al său grec) era Predescu. Era născut la 1766 la Craiova și era fiul lui Macarie ieromonahul. A avut un frate mai mare, Preda Predescu care, dela soția sa Dumitrana, a avut un fiu Nicolae.

Numele de familie (Gianoglu) al mitropolitului Neofit II (1840-9)¹⁾

Despre cunoscutul episcop de Râmnic (1824—1840), apoi mitropolit al Ungrovlahiei (1840—9), Neofit, care a jucat un rol atât de trist în împrejurările dela 1848, d. Iorga, în Istoria bisericii românești (vol. II, pag. 249), spune că era bucureștean, născut la 1787 și că fusese grămătic al lui Galaction (cărui i-a urmat în episcopat), „ceea ce însemnează o creștere grecească“.

În Analele parlamentare ale României, vol. II, pag. 310, găsește, la anul 1832, un „medelnicer Iorgu brat (adică frate) episcopul Râmnicului“, iar în Arhondologia dela 1822—8 a lui Grigore Vodă Ghica, pe care am publicat-o în Revista Arhivelor (anul 1927, No. 4)²⁾, figurează: „medelnicer Iorgu sin (adică fiu) stolnic Ianache Geanoglu, brat episcop din Râmnic“.

Într'un act dela 1818 (în fișele inedite ale răpos. Ștefan D. Grecianu) se spune că acest stolnic Ianache, care atunci era mort, era un străin, fără legătură cu familia Gianoglu stabilită mai de mult la Craiova. Fiu al lui se pretindea atunci și Alexandru Gianoglu Lesviodax, dar i se contesta această filiațiune.

Uneori se confundă cu Gianoglu și numele de Giartoglu, al căminarului, de origine țarigrădean, Iordache (Catagrafia boerilor dela 1829, publicată de mine la 1929, pag. 9), care la 1821 avea casă în Târgoviște (Cioranu, la Iorga, Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu, pag. 283), fondatorul bisericii „Giartoglu“ de acolo.

Fapt este așa dar că mitropolitul Neofit a fost fiu de boer stabilit în Țara Românească și că-și atribuia numele de familie Geanoglu, pe care-l purta un frate al său, Iorgu. De altă parte, Neofit însuși spune (Acad. rom. ms 615, f. 38 verso) că mama sa era moldoveancă.

În galeria de portrete a Senatului nostru se putea vedea însă un „mitropolit Neofit Scriban“. Oricât de indiferenți am fi față de trecutul nostru, este regretabil ca o asemenea confuzie grosolană să primească o consacrare oarecum oficială.

1) În „Arhivele Olteniei“, Mai-Aug. 1932, p. 283—4.

2) Și reprodușă în prezentul volum, p. 105.

Cel dintâi regiment de cavalerie în Muntenia¹⁾

D-nii generali V. Economu și R. Rosetti discută în ziarul „Universul“ de Duminică 24 și de Miercuri 27 Mai, data înființării celui dintâi regiment de cavalerie în Muntenia.

D. general Economu, ca și de altfel d. general Constandaki într'o recentă broșură ce a binevoit a-mi trimite, admit anul 1835, referindu-se amândoi la lucrarea mea „*Domniile române sub Regulamentul' organic*“, București 1915, ediția Academiei române, p. 31. Am scris acolo: „*La 1835 cavaleria e constituită în unitate distinctă, întrunindu-se escadroanele de cavalerie într'un regiment de călărași*“.

D. general Rosetti constată, cu dreptate că nu indic în lucrarea mea izvorul pe care m'am întemeiat făcând afirmația de mai sus și ca atare, iarăș cu toată dreptatea, nu se mulțumește cu binecuvântările academice date lucrării mele și cere dovezi, căci „*alte documente nu menționează existența acestui regiment*“.

Sunt deci dator să dau lămuriri.

*

Pasagiul reprodus de d. general Economu din lucrarea mea, l'am luat dintr'o publicație devenită rară: „*Albumul armatei române, 1873*“. Am exemplarul tatălui meu care figurează în el, ca maior și adjutant al Domnitorului Carol I.

Pentru chestiunea ce se desbate, sunt interesante următoarele părți din album: „*Historicul regimentelor de roșiori*“, pe o pagină între planșele XVI și XVII, precum și „*Historia armatei române*“, ce urmează după planșe. La a opta pagină (paginile nu sunt numerotate) este vorba de „*Puterea armată sub regulament*“. Aci se spune că „*tot la 1835 escadroanele de cavalerie se uniră într'un regiment deosebit*“.

Iată deci izvorul afirmației din lucrarea mea dela 1915 și trebuie să cer scuze că mi-a scăpat să fac încă de atunci trimiterea necesară.

1) In „Adevărul“ de Vineri, 29 Mai 1931.

Deoarece albumul a apărut la 1873, fiind ministru de război generalul Ion Em. Florescu, care la 1836 fusese praporgic, adică sublocotenent (Analele parlamentare ale României vol. IX, Partea I, p. 236) și când trăiau încă atâți foști ofițeri din primele timpuri ale oștirii regulamentare, socotesc că se poate pune temei pe afirmațiile din album.

Este sigur de altă parte că dispozițiile Regulamentului Organic dela 1831, privitoare la cavalerie, au fost modificate puțini ani în urmă.

Intr'adevăr, în Regulamentul organic, se prevedeau trei polcuri, adică regimente, fiecare cuprinzând nu numai infanterie, dar și câte două escadroane de cavalerie (Analele parlamentare, vol. I, p. 369). Constatăm însă că nu mai este așa dela 1836, de când avem socoteli privitoare la oștire (Ibid. vol. IX, partea I, p. 226 și urm.). În aceste socoteli se vorbește deosebit de „polcul I“ cu polcovnic (colonel), ofițeri și „cinurile de jos“, apoi, tot astfel, de polcul 2 și de polcul 3 și înfârșit (la pag. 242 și 246) de „cavalerie“. Se vorbește astfel mereu, ca de niște unități distincte, de cele trei polcuri, cu colonelii lor, de o parte și de „escadroanele de cavalerie“ (p. 250 și 262) sau de „cavalerie“ (p. 252) de altă parte.

Se menționează (p. 268) „ștab și ober ofițerii cavaleriei“. Sunt trei maiori pentru cele 6 escadroane, dar este de observat că sumele necesare cavaleriei se dau totdeauna „*prin d. polcovnic (colonel) Odobescu pe seama escadroanelor*“ (p. 248) sau „*în primirea d-lui polcovnic Odobescu*“ (p. 272).

În sfârșit, locotenent colonelul Papazoglu, care la 1838 era parucic, adică locotenent (ibid. p. 232) spune, în a sa istorie a Bucureștilor (la p. 70), că în afară de cele trei regimente de infanterie erau și șase escadroane de cavalerie, sub polcovnicul Odobescu.

Așa dar, dela 1836, trupele de cavalerie n'au mai fost amestecate cu cele de infanterie. Erau despărțite de acestea și puse sub ordinele unui colonel. Că formau un regiment ni-o spun autorii dela 1873 ai istoricului armatei noastre, cari, după cum am arătat, trebuia să fie bine informați.

*

Acum, de ce am zis: regiment de călărași.

Tot din istoricul menționat, orânduind hronologicește arătările dela cele două pagini la care m'am referit, aflăm următoarele cu privire la primul nostru regiment de cavalerie.

Mai întâi, în istoricul „regimentului de călărași“ dela 1868, se zice că „la 1839, cu ocazia răscoalei din Brăila, escadronul șase a luat parte la reprimarea ei, iar în 1840, izbucnind o altă răscoală tot în Brăila, luă parte la reprimare întregul corp. O confirmare a acestei arătări o găsesem în studiul meu „Turburări revoluționare în Țara Românească

între anii 1840—1843“ (în Analele Academiei române, secția istorică, seria 2 anul 1911, la pag. 228 și în extras la p. 20) și anume că pentru potolirea răsvrătirii dela Brăila dela 1841, colonelul Odobescu însuși a plecat la fața locului, cu un escadron de „călărași“, iar izvorul la care mă refer este raportul dela 13 Iulie 1841 al marelui spătar către Domn, raport din dosarul 55-1466 din 1840 dela ministerul nostru de externe.

Autorii dela 1873 ai istoricului armatei noastre, ne mai informează că la 1843 cavaleria a fost redusă la 3 escadroane, ceea ce iarăși se dovedește exact (Analele parlamentare citate în lucrarea mea dela 1915, la p. 287). Apoi istoricul arată că la 1856 s'au mai adăogat două escadroane, formându-se iarăși un regiment, de astădată însă de „lăncieri“; că la 1860, când s'a înființat primul regiment de lăncieri din Moldova, s'a dat celui din Muntenia No. 2 și, în sfârșit, că la 1868 acesta din urmă a fost numit „regiment de călărași“, care la 1871 se transformă în „regimentul 1 roșiori“.

Astfel, izvoarele care au fost aduse în desbatere nu se contrazic, ci se completează reciproc, îngăduindu-ne să urmărim evoluția primului nostru regiment de cavalerie.

Marele logofăt Ioan Slătineanu ctitorul Brăilii noi¹⁾

„Ctitorul oraşului Brăila“²⁾ s'a născut spre sfârşitul anului 1795, ca fiu al marelui vornic Scarlat Slătineanu şi al Catincăi Filipescu, zisă „Petaluda“, adică „fluturele“, din cauza uşurinţei ei la dans³⁾.

Vornicul Scarlat şi-a câştigat un nume în istoria literaturii româneşti, prin oarecare încercări poetice, ca şi fratele său, marele vornic Iordache, dela care a rămas şi o traducere în româneşte a lui „Ahilevs la Skiros“ de Metastasio⁴⁾.

Tatăl murind încă dela 1808⁵⁾, micul Iancu Slătineanu rămase sub îngrijirea mamei sale şi a bunicului său Răducan Slătineanu, mare vornic, care muri abia la 1817, trecut de 90 de ani.

Studiile le va fi făcut în casa părintească, de pe uliţa dintre Sf. Sava (pe locul statuei de azi a lui Mihai Viteazul) şi biserica Dintr'o zi, azi biserica albaneză⁶⁾. Se poate să fi frecventat, ca şi verii săi, fiii marelui clucer Dumitrache Slătineanu, şcoala înaltă din Bucureşti⁷⁾.

La 1819, în vârstă de 24 ani, era deja mare comis, primul lui rang de boerie, ca fiu şi rudă de boeri mari cu influenţă; dar majoratul fiind fixat prin legile de atunci la 25 de ani, se afla încă sub „epitropia sârmanilor evghenişti“ (nobili)⁸⁾.

Ajuns vârstnic, el încheie, în Ianuarie 1821, o transacţie cu mama sa, a căreia moşie de zestre, Talpa-Ogrăzenii din Vlaşca, fusese înstrăinată de tatăl său⁹⁾. Avere avea de ajuns: casele de care am vorbit, compuse din două trupuri: cele de pe

1) In Analele Brăilii, I, (1929), p. 76—83.

2) N. Iorga, Cei dintâi ani în noua Brăilă românească. Buc. 1929, p. 18.

3) Nunta a avut loc la 23 Ianuarie 1795 (V. A. Urechia, Ist. Rom. V. 462).

4) Legrand, Bibliographie grecque vulgaire, VII, 403, 405.

5) Urechia, o. c. XI, 494.

6) Ibid. XI, 869. — X. A. 717, 846—8.

7) Revista de istorie (a d-lui Iorga) IV, anul 1918, p. 111.

8) Urechia, o. c. XII, 199.

9) Acad. Rom. Ms. 614, fila 41 sau 141.

locul de azi al hotelului Capșa și cele, azi dispărute, dintre biserica Ienei și biserica Dintr'o zi¹⁾; moșiile Filipeștii de târg din Prahova, Pociovaliște din Ilfov, Vânători, Căldăreasca, Crângeni, Cârligați sau Cârligele și Lisa în Teleorman, Slătineanca sau Călinești în Muscel. Pe aceasta din urmă o vinde, la 1826, unui oarecare Piga.

Odată cu izbucnirea revoluției lui Tudor Vladimirescu, tânărul Ioan Slătineanu se refugiază la Brașov. El trebuie să fi fost dintre boerii rusofili cari n'au primit cu mulțumire numirea în scaun a lui Grigore Ghica la 1822, pentru că această domnie pământeană îi era hărăzită de Turci și avea să se desfășoare sub scutul acestora. Astfel îmi explic cum de abia la 1826 Ioan Slătineanu ajunge să facă un singur pas în ierarhia boeriilor, devenind paharnic.

La 30 Mai 1827 îl găsec ispravnic al județului Buzău, iar în Iulie următor trece în aceeași calitate la Prahova.

După ieșirea din scaun a lui Grigore Vodă Ghica și intrarea în țară a trupelor rusești, rusofilul și conservatorul Ioan Slătineanu trebuia să fie în mare favoare. La 16 Mai 1828 este orânduit, ca fiind „dintre cei cu știință boeri“, pe lângă generalul cneaz Gorciacov, spre a-l însoți la Craiova²⁾.

Edouard Thouvenel ni spune³⁾ că Ioan Slătineanu a pus, încă dela 1829, din însărcinarea lui Kisseleff „baza viitoarei fericiri a Brăilei“.

Când, la 10 Martie 1831, se adună obșteasca extraordinară adunare, chemată să revizuiască și să voteze proiectul de Regulament organic, paharnicul Ioan Slătineanu face parte din ea, ca boer al județului Prahova.

După închiderea adunării (22 Mai), el este numit cărmuitor al județului Brăila⁴⁾, funcțiune în care rămâne până spre Noembrie 1832, când este ales deputat de Teleorman în obișnuita obștească adunare, primul nostru parlament intrunit în virtutea Regulamentului organic. Iși păstrează mandatul până la 1835.

Ministrul de interne, în raportul său către adunare la 24 Martie 1833, arată că la Brăila „s'au înfrumusețat după toată cuviința biserica de sub prăznuirea Sf. Arhanghel Mihail, a cărei zidire s'a desăvârșit prin silința dumnealui paharnicului Iancu Slătineanu“⁵⁾.

1) In curțile caselor dela Capșa de azi, funcționa la 1835 teatrul de scânduri al Bucureștilor. In Ian. 1842 Ioan Slătineanu își oferea casele „de pe Podul Mogoșoaei, cu două fețe și loc mare“ pentru teatru. Acolo se urmasse balurile publice și teatru. (I. C. Filitti, Domniile române sub Regulamentul organic. Buc. 1915, Ed. Acad. rom., p. 252).

2) Arh. Stat. Condica domnească Nr. 117, fila 122.

3) Hongrie et Valachie. Paris, 1840. Trad. germană de graf von P (ons), Ungarn und Walachey.

4) Analele parlam. ale României, II, 81.

5) Ibid. III, partea I, p. 573.

Acesta figurează apoi, la 1834, printre cele 106 persoane cărora Kisseleff, înainte de a părăsi Principatul, li dă atestaturi „spre dovada osârdiei și ostenețelor lor de laudă ce le-au vărsat în curgerea vremelnice ocârmuirii rusești ...într'o epocă atât de însemnată și vrednică de aducere aminte prin nouă așezămături ce s'au introdus pentru fericirea patriei lor“¹⁾.

Sub domnia lui Alexandru Ghica (1834—1842), după ce ieșe din adunare odată cu preînnoirea acesteia la 1835, Ioan Slătineanu ocupă iarăș, la 1836 și 1837, funcția de cârmuitor al județului Brăila²⁾. Saint Marc Girardin³⁾ atribuie lui Slătineanu meritul desvoltării acestui oraș. Tot așa, William Rey⁴⁾, care povestește cum cârmuitorul primea pe călători cu muzică, îi aducea la casa sa, li oferea baluri cu șampanie.

La 1836 Ioan Slătineanu era unul din cei 20 de membri ai faimoasei „societăți filarmonice“, care urmărea scopuri culturale, dar și politice și creea, prin aceasta, oarecare greutate Domnului. Poate de aceea abia la 1837 înalță Alexandru Vodă Ghica pe Ioan Slătineanu la rangul de agă, prima treaptă a boerilor regulamentare de rangul întâi.

Doi ani pierd urma acestuia. La 1839 redevine deputat în obșteasca adunare, de data aceasta ca ales al boerilor de primul rang, și-și păstrează mandatul până la 1844.

Tot odată intră și în magistratură, fiind numit la 1841 membru al divanului civil apelativ, secția I. Aceasta nu-l împiedică de a se manifesta în adunare, în Martie acelaș an, ca opozant contra Domnului. În Ianuarie 1842 însă, el este unul din cei patru deputați cari singuri se opun tendințelor prea agresive ale adunării față de Ghica Vodă⁵⁾.

Când, în acelaș an, se constituie adunarea extraordinară pentru alegerea unui nou Domn, Ioan Slătineanu cere și obține ștergerea din lista celor 50 de boeri mari alegători a lui Filip Lenș, ca născut din tată străin și care nu fusese boer. Este curios însă că agentul rusesc din București nu sprijini pretenția lui Slătineanu de a face el parte din colegiul celor 50⁶⁾.

Și față de Bibescu Vodă (1842—8), Ioan Slătineanu se manifestă în adunare, în Mai 1843, ca opozant și tot așa în Ianuarie 1844⁷⁾. Aceasta n'ar exclude ca el să fi ajutat pe

1) I. C. Filitti, o. c. 95—6.

2) Almanahul Statului pe acei ani.

3) Souvenirs de voyage et d'études, Paris, 1852, p. 239.

4) Autriche. Hongrie et Turquie, 1849. Citat de N. Iorga, Trei călători în țările române. In Analele Acad. rom. Seria III, Tom. V, anul 1925, p. 7).

5) Filitti, o. c. 139, 156.

6) Ibid. 266—7.

7) Ibid. 295, 304.

Domn, cum pretinde Elias Regnault, în sfortările sale pentru a divorța de doamna Zoia Mavrocordat-Brâncoveanu și a lua de a doua soție pe frumoasa Marița Ghica, născută Văcărescu. Într'adevăr, Slătineanu era prieten intim al mamei acesteia, Luxița Văcărescu născută Băleanu.

Totuși, el n'a fost în deosebită favoare, nici pe lângă Bibescu Vodă pe care, ca și atâți boeri mari ai timpului, îl considera ca pe un parvenit.

La 1845, Ioan Slătineanu se retrage dela curtea apelativă și este înălțat cu acest prilej, la 9 Septembrie, la rangul de mare logofăt al credinței.

La 1846, reintră în magistratură, ca membru-boer la curtea apelativă de comerț.

Anul următor, 1847, redevine deputat al colegiului boerilor mari și tot odată este numit membru la Inalta curte. Își păstrează și postul și mandatul până la izbucnirea revoluției, cu care temperamentul său nu se putea împăca. Trecu deci la Brașov.

La 20 Iulie 1848, A. Treb. Laurian comunica din Sibiu lui A. G. Golescu vești primite cu o zi înainte dela G. Bariț din Brașov: „Să știți că reacționarii se găsesc de o contra-revoluție drăcească... Aseară Slătineanu zicea pe ale că peste puțin mă va chema pe mine și pe toți mocanii și tuțuenii noștri la bal. Alaltăeri primiră o stafetă dela Constantinopol, eri alta dela Rusciuc. Slătineanu zise că decât să-și lase proprietățile în dispoziția sans-culoților, mai bine vor guvern muscălesc“¹⁾.

La 12 Octombrie următor, Ion Slătineanu era unul din semnatarii adresei de mulțumire pe care, în ajun de a se întoarce în patrie, emigrații o adresau maghistratului Brașovului²⁾.

Întors la București, își reluu locul de membru la Inalta curte, pe care-l păstrează în domnia lui Barbu Stirbei până la Ianuarie 1852. Tot odată făcu parte, la 1850—1, din „divanul obștesc“ de câțiva boeri cari, în virtutea actului dela Balta Liman (1849) înlocui obșteasca adunare de mai nainte.

Numit în Ianuarie 1852 președinte al secției II civile a curții apelative, este înălțat în acelaș an la rangul de mare logofăt al dreptății. Aceasta nu-l împiedică de a fi acel judecător de caracter, care a fost dat de exemplu³⁾. Un ginere al lui Vodă râvnea o moșie vecină. Într'o seară, la o recepție, Domnul recomandă pricina lui Slătineanu. Ginererele domnesc

1) Ghenadie Petrescu, D. A. Sturdza și D. C. Sturdza, Acte și doc. privitoare la istoria renașterii României, II, 647, 693.

2) Ibid. V, 111—112.

3) C. Sărățeanu, Câte-va cuvinte asupra vechilor instituții... din Țara Românească. Buc. 1901, pag. 46.

pierdu totuși procesul. Supărat, Domnul exprimă lui Slătineanu mirare. „Mi-a fost frică de Lisa mea“, răspunse acesta. „Dar Lisa este în Teleorman și moșia pe care o revendică ginerele meu este în Râmnicul-Sărat“, observă Vodă. „Așa este, Măria Ta, replică Slătineanu, dar după cum a luat-o ginerele Mării Tale, până într'un an ajungea la Lisa mea“.

Cu un asemenea temperament, nu-i de mirare că abia sub ocupația rusească, la 20 Dec. 1853 (Ian. 1854), Ioan Slătineanu, prea mândru pentru a servi pe Domnii cari se perindaseră, ajunge șef al departamentului dreptății și, ca atare, membru al sfatului administrativ extraordinar¹⁾.

La 31 Aug. 1854, de astădată sub ocupație turcească, devine șef al departamentului credinței, adică ministru al cultelor și școalelor și membru în consiliul administrativ provizoriu, însărcinat cu cărmuirea țării²⁾, până la 6 Octomvrie.

Consulul francez Bécлар, într'un raport din 12 August 1856, califica pe Ioan Slătineanu de unul din cei patru șefi ai partidului retrograd, devotat Rusiei³⁾. Slătineanu nădăjduia să ajungă el însuși la domnie cu ajutorul Rusiei. Când își dădu seamă că avea rivali mai cu trecere la Petersburg, trecu de partea Austriei. În consecință, agentul rusesc Basily scria la 9/21 August 1857 principelui Gorciacov: „Se știe că principalul mobil al opoziției contra unirii și a Domnului străin este acel al aspirațiilor la domnie. Pentru a înmulți aceste aspirații, se încurajează noi pretendenți... Domnul de Liehmann⁴⁾ a aruncat ochii asupra boerului Slătineanu, acelaș care a rezidat multă vreme la Viena... și care începe să se miște pentru propriul său folos...; ni era foarte devotat altă dată...; cum... cauza lui Bibescu pare cu totul pierdută, d. Slătineanu, hotărît ostil lui Ghica, precum și lui Știrbei, s'a lăsat convins de Austriaci și caută să-și facă un partid“⁵⁾.

Din divanul ad-hoc, care-și deschise ședințele la sfârșitul lui Septemvrie 1857, Ioan Slătineanu n'a făcut parte. Gândul său era aiurea. La 11 Mai 1858 Bécлар raporta comitelui Walewski: „Domnul Ioan Slătineanu și-a petrecut viața vânând domnia. Astfel a ajuns la vârsta de 60 de ani, fără a obosi în urmărirea țintei sale și tot combătând pe rivalii săi fericiți. De aceea, nici nu primea dela ei nici un post (politic). O singură dată (exact este de două ori) a fost ministru în Valahia. Era pe timpul ultimului război, sub

1) Doc. renașt. II, 332.

2) Ibid. 501.

3) Ibid., V, 944.

4) Agent al Austriei la București.

5) Doc. renașt. V. 489. — cf. Mihai Popescu, Doc. inedite din preajma unirii principatelor. Buc. 1928, p. 26, (Memoriile generalului Wimpfen).

administrația rusă a baronului de Budberg. Domnul Slătineanu este de altfel un om de spirit și foarte plăcut în societate¹⁾.

În timpul căimăcămiei de trei (Oct. 1858—Febr. 1859), Slătineanu a fost partizanul caimacamilor cari nu credeau în posibilitatea unirii, Ioan Manu și Emanuil Băleanu. Fu numit de aceștia, împotriva voinței colegului lor I. A. Filipescu, șef al departamentului credinței și instrucției publice la 29 Oct. 1858²⁾.

În Ianuarie următor este ales de colegiile electorale dela Teleorman și Brăila deputat în adunarea chemată să aleagă un Domn și este validat pentru scaunul dela Teleorman³⁾. Tot odată, figura el însuși pe lista oficială a celor 11 boeri mari cu drepturi de a candida la domnie și cari revendicau aceste drepturi⁴⁾. În ziua alegerii însă, la 24 Ianuarie 1859, lipsi dela ședință⁵⁾.

În domnia lui Cuza fu ales deputat de Teleorman, la 1860, ca reprezentant al colegiului direct al proprietarilor funciari⁶⁾.

În sfârșit, la 11 Februarie 1862, odată cu înființarea curții de casație, fu numit președinte de secție, demnitate pe care o ocupă până la desființarea acelei secții, la 1864. A murit la 1867.

În rezumat, Ioan Slătineanu și-a început cariera în administrație, distingându-se în calitate de cărmuitor al Brăilei; a continuat-o și sfârșit-o în magistratură.

Rolul său politic s'a rezumat în a fi de trei ori deputat veșnic opozant și de trei ori ministru, dar numai când țara nu avea Domn. Mândria sa exagerată nu-l lăsa să primească a fi sfetnicul unor Domni, în scaunul cărora tot se gândea să șază el însuși, cu ajutorul Rusiei. S'a izbit însă de rivali mai pregătiți sau mai abili ca dânsul, iar de altă parte temperamentul său sarcastic nu putea să-i asigure mulți partizani. Era de altfel deștept, fin și spiritual⁷⁾.

1) Doc. renașt. IX, 48.

2) Ibid. 129—130.

3) Ibid. VIII. 433, 503—4, 597—8. — IX, 256.

4) Ibid. VIII, 128.

5) Ibid. IX, 275.

6) Monitor Oficial Nr. 44 din 1860.

7) Cum mi l'au descris bătrânii cari l'au cunoscut de aproape: Ștefan D. Grecianu (1825—1908), Mihail C. Ghica (1834—1925). Astfel este descris și în „Biografia oamenilor mari, scrisă de un om mic“ (I. G. Valentineanu?) Paris 1859, p. 121—2: „foarte ambițios, fin, viclean, cu multă inteligență, dar cu puțină instrucțiune“. Din acest din urmă punct de vedere era inferior lui Bibescu și lui Știrbei cari făcuseră studii superioare în străinătate.

Titlul său principal rămâne acela de a fi pus bazele înfloririi Brăilei redobândite. La 1843 exista în acest oraş „uliţa Slătineanului“¹⁾. Oricât de meritat era acest nume, el a dispărut, după obiceiul nostru de a uita tot atât de repede ce a fost, pe cât ne entuziasmăm de ușor pentru ceea ce este.

Ar fi momentul ca primăria Brăilei să repare această greșală, aducând astfel cuvenitul prinos memoriei lui Ioan Slătineanu.

1) Buletinul oficial al Țării Românești, Nr. 72 din 1843.

Notiță despre pictorul Mihail Dan¹⁾

Cred că nu vor fi lipsite de interes, în special pentru Olteni, următoarele date biografice pe care d. Em. Dan, avocat, fost vice-președinte al Camerii, mi le comunică despre tatăl său, valorosul pictor *Mihail Dan*.

Născut în satul Pistești din Gorj la 1842, a studiat pictura în școala de arte frumoase din București, sub conducerea lui Teodor Aman. A fost profesor la școala centrală de fete din București, apoi la liceul național din Iași și la școala de arte frumoase de acolo, unde a și murit la 1884.

Este cunoscut în deosebi ca portretist, iar din alte compoziții ale sale se disting: Meșterul Manole, Cele trei religiuni, Negru Vodă, Primăvara.

Din parte-mi adaog că posed patru portrete în mărime naturală executate de Dan. Trei au fost lucrate în casele părinților mei la 1868, înfățișând pe bunicul meu despre tată, — cu deosebire reușit, deși reprodus după o fotografie Daguerre, sub indicațiile fiilor (căci murise dela 1862), — pe bunicul meu despre mamă, Barbu Slătineanu, după fotografie, căci murise la 1867, și pe bunica mea despre tată. Al patrulea portret, al tatălui meu, este din 1878.

Un portret al Smarandei Kretzulescu, născută Conduratu, l'am reprodus în lucrarea „Arhiva G. Gr. Cantacuzino“.

1) In „Arhivele Olteniei“, Mai-Aug. 1932, p. 284.

Originea românească a ambasadorului francez Maurice Paléologue¹⁾

Nu cred să mai existe urmași în linie bărbătească ai strălucitului neam împărătesc al Paleologilor. Cei din urmă se pare să fie fost așa zișii „Muselim“ din sec. XVI și XVII, iar în linie femeiască, prin înrudire cu aceștia, boerii Ramadan din sec. XVII și XVIII, porecliți și ei, uneori, Paleologi.

În schimb, vestitul nume de familie al celui din urmă împărat bizantin, a devenit în orient un *prenume* destul de răspândit, ca și Ion, Vasile și celelalte. În consecință s'au tot înmulțit și „fiii lui Paleologu“, ca și Ioneștii sau Vasileștii dela noi. La 1906, secretar fiind la legația noastră din Constantinopol, am putut citi în hall-ul hotelului Pera, anunțul: „Paléologue, pédicure“.

Sic transit gloria mundi!

Din sec. XVII se adeverește la Țarigrad o familie de seamă numită Guliano, care are și azi reprezentanți la noi. Constantin Guliano, mare logofăt al patriarhiei între 1668—1672, a avut, între alți copii, un fiu pe care l-a botezat Paleologu și care a ocupat slujbe în Muntenia în prima jumătate a sec. XVIII. Acest „Paleologu“ a avut fiu pe Toma, mort la 1752 și acesta, la rândul-i, pe Răducanu, zis și „Paleologu“, după *prenumele* bunicului său. Răducanu a murit la 1790 și a lăsat, între alți copii, un fiu Grigore, zis Paleologu, care trăia la 1819 și o fiică, Zoița, zisă și ea Paleologu, a doua soție a lui Barbu II Văcărescu (1761—1832).

Din această căsătorie a Zoiței „Paleologu“ (recte Guliano) cu Barbu Văcărescu, s'au născut două fiice, Irina († 1831) a lui Alecu Belu și Safta (Elisaveta).

Safta a fost căsătorită cu Matei Costache Ghica (nepot de frate al lui Grigore Vodă dela 1822—8) și a divorțat de el la 1810.

Rămasă liberă și tânără încă, Elisaveta, sau Safta, Văcă-

1) In „Adevărul“ 29 Sept. 1935.

rească despre tată, Paleologu (recte Guliano) despre mamă, a căzut în păcat, — vom vedea cu cine, — și a născut trei băieți nelegitimi, din cari doi au crescut mari.

Toate aceste informații, pe care le dădusem încă dela 1919, în lucrarea „Arhiva G. Gr. Cantacuzino“, (p. 266) au fost reproduse de curând, fără arătare de izvor și cu oarecare greșeli, de d. C. Gane, în revista „Libertatea“, No. de 5 Februarie 1935, p. 40.

D-sa a adăogat însă, din Buletinul oficial dela 17 Fevruarie 1835, ofisul domnesc No. 41 din acel an, prin care Alexandru Vodă Ghica încuviința dorința bătrânei băneșe Zoița Văcărescu, născută Paleologu (recte Guliano) ca nepoții ei, copiii răposatei sale să se numească Paleologi.

Pot adăoga acum cine era tatăl acestora.

Pe la 1800 se născuse, ca fiu al preotului Dumitru dela biserica Nicolae Tabaci (peste drum de Academia română), copilul Alexandru Dumitrescu.

Ocotitor al bisericii era enoriașul de peste drum, marele boer Alexandru Filipescu-Vulpe, care botează pe noul născut și se îngriji de creșterea lui. Băiatul învătă grecește și chiar franțuzește.

Dar biserica Tabacu era vecină cu casa boerului Barbu Văcărescu, casă ce mai este în ființă. Acolo locuia fiica acestuia, Elisaveta, sau Safta divorțată la 1810. Pe la 1820, tânărul fiu al preotului de alături îi cuceri inima și romanul lor de dragoste nu se sfârși decât cu moartea ei, înainte de 1831. Din această legătură s'au născut cei trei fii Iancu, Alecu și Nicolae pe cari bătrâna lor bunică, Zoița Văcărescu, îi autoriza, la 1835, cu voia domnească, să poarte pretinsul ei nume de Paleologu (în loc de Guliano).

Alexandru Dumitrescu, deșteptul fiu de popă, a fost în favoare la Alexandru Vodă Ghica (1834—1842) și i-a rămas credincios la ieșirea din domnie. A înaintat în ranguri și în vremea lui Barbu Vodă Știrbei și a devenit membru la curtea apelativă.

Căsătorit cu Elena Mănciulescu, a avut mai mulți copii legitimi, dintre cari pe Nicolae l-a dus, la 1854—5, la Paris, să studieze cu bursă dela așezământul mitropolitului Dositei Filiti. Acest Nicolae a ajuns consilier de curte și a fost tatăl d-lui Camil Demetrescu, la rândul lui consilier de Curte în zilele noastre.

Când Alexandru Vodă Ghica a devenit caimacan (1856—8), a făcut pe Alecu Dumitrescu secretar de stat. Acesta a murit, la adânci bătrânețe, în 1892.

*

Din cei trei fii naturali ce-i avusese cu Elisabeta Văcă-

rescu, acei trei așa ziși Paleologi, doi au crescut mari, Iancu și Alecu.

Iancu Paleologu, căsătorit mai întâi cu Alexandrina Grădișteanu, a avut fii pe Grigore și Barbu, azi decedați, fără urmași. Din a doua căsătorie, cu o engleză, a avut pe cunoscutul caricaturist dela Paris, Pal. Pe Grigore, care purta fără sfială stema Paleologilor, l-am cununat eu, în Paris, la 1900, când era destul de vârstnic, cu d-na Alexandrina Butculescu, fostă Brătășanu.

Alescu Paleologu a tras cu revolverul la 1848 asupra lui Vodă Bibescu. Căsătorit cu o franceză și stabilit în Franța, a fost tatăl ambasadorului Maurice Paléologue.

Nu știu ca acesta să fi vorbit vreodată de originea sa românească și mai puțin să fi intrat în amănunte în această privință. N'avea de ce să rupă un vâl care îngăduia măgulitoare miragii bizantine, prețioase mai vârtos în cariera lui.

